

**TMMOB
ENGELLİ MÜHENDİS, MİMAR
VE ŞEHİR PLANCILARI
ÇALIŞTAYI**

**24 Aralık 2011
Çağdaş Sanatlar Merkezi
ANKARA**

ISBN: 978-605-01-0305-2

Baskı:

Mattek Basın Yayın Tanıtım Tic. San. Ltd. Şti
Tel: (312) 433 23 10 Faks: (312) 434 03 56
Adakale Sokak No:32/27 Kızılay/ANKARA

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

Selanik Caddesi No:19/1
Yenişehir 06650 ANKARA
Tel: 0312 418 12 75
Faks: 0312 417 48 24
Web: www.tmmob.org.tr
E-Posta: tmmob@tmmob.org.tr

Baskı Tarihi:

11.02.2012

SUNUŞ

Öznesinde insan olan TMMOB, mesleki ve toplumsal sorumluluğunun bir gereği olarak tüm gücü ile çalışmaya ve üretmeye devam etmektedir. İlgilendiğimiz diğer sorun alanlarında olduğu gibi engellilik alanına da bilim ve tekniğin birikimini ve sorun çözücü gücünü aktarmayı hedefledik ve yola koyulduk.

“TMMOB Engelli Mühendis, Mimar ve Şehir Plancıları Çalıştayı” bu alanda yaptığımız ilk çalışmadır ve bundan dolayı bizim için ayrı bir öneme sahiptir. Engellilik konusunu oldukça önemsemekteyiz. İnanıyorum ki, TMMOB önümüzdeki dönemlerde de engellilik konusunu gündeminde tutacak ve çalışmalarına devam edecektir.

Elinizdeki kitap, engellilik alanında attığımız ilk adımın ardından yeni adımların gelmesine katkı sunması için hazırlanmıştır ve etkinliğin sunumlarını, konuşmalarını içermektedir.

TMMOB Engelli Mühendis, Mimar ve Şehir Plancıları Çalıştayı Düzenleme Kurulu’na, katkı sunan bilim insanlarına, kurum temsilcilerine ve etkinliğin gerçekleşmesinde emeği geçen tüm arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum.

Ayrıca Çalıştayı Forum bölümünde söz alan, tüm zorluklara rağmen özellikle mesleki yaşamları boyunca engel tanımadıklarını göstermiş olan değerli meslektaşlarımıza özel olarak teşekkür ediyorum.

Şubat 2012

Mehmet Soğancı

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı

ÇALIŞTAY DÜZENLEME KURULU

Ayşegül Oruçkaptan	TMMOB
Haluk Gürkan	TMMOB
Alaeddin Aras	TMMOB
Nazar Yıldırım	Çevre M.O
Ercan Dursun	Elektrik M.O
Ömer Özgül	Fizik M.O
Ferhat Eröz	İç Mimarlar O.
Metin Korkmaz	İnşaat M.O
Gökhan Duman	Jeofizik M.O
Rıza Soypak	Jeoloji M.O
Halil Kutlu	Kimya M.O
Deniz Arıkan	Maden M.O
Barış Levent	Makina M.O
Refik Erdoğan	Mimarlar Odası
Redife Kolçak	Peyzaj Mim. O.
Ümit Özcan	Şehir Plancıları O.
H.İbrahim Çelik	Tekstil M.O

ENGELLİ ÇALIŞTAYI PROGRAMI

24 Aralık 2011

09.30 Kayıt

10.00 Açılış

Mehmet SOĞANCI

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı

10.15 Film gösterisi

10.30 - 12.30

1. OTURUM:

ENGELLİ YAŞAMA TOPLU BAKIŞ

Oturum Başkanı

Ömer Özgül *Çalıştay Düzenleme Kurulu Başkanı*

- **Engelliler İle İlgili Mevcut Yasa ve Yönetmelikler**
Ayşegül Badur
Peyzaj Mimarları Odası
- **BM Uluslararası Engelli Haklar Sözleşmesi**
Yrd.Doç. İdil Işıl Gül
Bilgi Üniversitesi Uluslararası Hukuk ve İnsan Hakları Hukuku Öğretim Görevlisi
- **Engelliler İçin Ulaşılabilirlik**
Dr. Deniz Çağlayan Gümüş
Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- **Engellilere Psikolojik ve Sosyal Etkiler**
Adem Kuyumcu
Engelsiz Hayat Dayanışma Derneği Başkanı

12.30 - 13.30 Yemek Arası

13.30 - 15.30

2. OTURUM:

KURUMLAR ADINA KONUŞMALAR

Oturum Başkanı

Alaeddin Aras

TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi

- **T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü**
Fatma Gökmen
- **ODTÜ Mezunlar Derneği Engelsiz Yaşam Komisyonu**
M.Fevzi Torun
- **Çankaya Belediyesi**
Eser Atak

- **Engelliler Konfederasyonu**
Hasan Tatar
- **Dikkat Eksikliği Hiperaktivite ve Özel Öğrenme Güçlüğü Derneği**
H.Nezih Çingir

15.30 -15.45 Ara

15.45 - 17.45

3. OTURUM:

FORUM / ENGELLİ MÜHENDİS, MİMAR, ŞEHİR PLANCISI OLMAK

Oturum Başkanı

Ayşegül Oruçkaptan

TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi

EKİN ÖZBEK *Sunucu*

Değerli Konuklar, Oda Başkanlarımız, TMMOB Yönetim Kurulu Başkanımız Sayın Mehmet Soğancı, bir gün boyunca sürecek olan TMMOB engelli mühendis mimar ve şehir plancıları çalıştayına hoş geldiniz. TMMOB yönetim kurulu tarafından 9 Ekim 2010 tarihli toplantıda karar altına alınan ve engelli mühendis, mimar ve şehir plancılarının kamuda ve özel sektörde istihdam, çalışma yaşamlarında karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerini ortaya koyabilmek amacıyla düzenlenen TMMOB Engelli Mühendis, Mimar ve Şehir Planlamacılar Çalıştayının açılış konuşmasını yapmak üzere TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı'yı kürsüye davet ediyorum.

MEHMET SOĞANCI *TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı*

**Değerli Konuklar,
Sevgili Arkadaşlar,**

Hepinizi TMMOB Yönetim Kurulu adına sevgiyle, saygıyla, dostlukla selamlıyorum. TMMOB Engelli Mühendis, Mimar ve Şehir Plancıları Çalıştay'na hoş geldiniz.

Bugün, bilim ve tekniğin insanlık yararına kullanılmasının bilincini ve kültürünü, yol ve yöntemlerini, üyelerimizden aldığımız güç ile üreten ve icra eden çabalarımıza, kolektif mekanizmalarımızdan birisi olan çalıştay aracılığıyla bir yenisini daha ekliyoruz.

TMMOB engelli konusunu oldukça önemsemektedir. Bu alanda Birliğimiz bünyesinde yeni bir başlık açıyoruz ve birikimlerimizi bu başlık ile harmanlamaya çalışacağız. Engelli konusunda Birlik olarak daha yolun başında olmanın heyecanı ve umudu ile sizleri sevgiyle, saygıyla, dostlukla selamlıyorum.

**Değerli Konuklar,
Sevgili Arkadaşlar,**

Bilim ve teknik, insanlığın ihtiyacını karşılamak ve hayatı kolaylaştırmak anlamında tarihsel süreç içinde önemli bir yol kat etmiş ve büyük bir bilgi birikimi oluşmuştur. Ancak bu bilgi insanlık yararına yeterince kullanılamamaktadır. Bilgi, belli bir kesimin elinde bir iktidar gücü olarak konumlandırılmıştır. Kapitalizmin her şeyi piyasa metası olarak tanımlaması ve bilgiyi belli bir kesimin elinde tutması bunun temel nedenlerindendir. Bu durumdan ülkemizde yaşayan engelli yurttaşlarımız daha da fazla etkilenmektedirler.

Örneğin, bilim ve teknik depremin doğasını çözmüştür. Bu bilginin ışığında adımlar atıldığında bir doğa olayı olan depremin, insanların canına ve malına büyük zararlar veren bir faciaya dönüşmesinin önüne geçilebilecektir. Ancak daha geçtiğimiz aylarda yaşadığımız Van depremleri sonrası oluşan faciaya baktığımızda hala bilimin ve tekniğin gereklerine göre davranmamakta ısrar edildiği görülmektedir. Buradan, büyük bir acıya dönüşen Van depreminde hayatını kaybedenlerin ailelerine başsağlığı, yaralı yurttaşlarımıza da geçmiş olsun dileklerini iletiyorum.

Değerli Konuklar, Sevgili Arkadaşlar,

Neoliberal anlayışın biçimlendirdiği günlük yaşam, odağında daha fazla kar hırsı olan politikalar ile giderek tahribata uğramaktadır. İnsani değerlerin yerini piyasa değerleri ile değiştiren hakim anlayış, kolektif yaklaşımı da tasfiye ederek toplumun parçalanmasına ve insanların atomize olmasına yol açmıştır. İnsanları, bağlı oldukları toplumdaki ve onun sorunlarından koparan bu anlayış doğal olarak topluma karşı taşınması gereken sorumlulukları da silikleştirmiş ve yok etmiştir. Kapitalizmin tüketim kültürü içerisinde piyasa metası olarak değer biçilmeyen her şey toplumsal anlamda bir değer olma niteliğini kaybetmiş, beraberinde toplumsal çürüme de gelişmiştir. Elbette sosyal devletin tasfiye edilmesi ve devletin üstlenmesi gereken sorumlulukların piyasa koşullarına havale edilmesinin yarattığı koşullarla bu durum çakıştığında tablo daha da netleşmektedir. Bu sonuçlar en fazla da engelli yurttaşları etkilemiştir. Çünkü bu çarpık düzlem engelli yurttaşlarımızı ikinci sınıf bir insan durumuna getirmiştir.

Gündelik yaşamın rutin yapısı “engelli” yurttaşlarımız için daha ağır sonuçlar doğurmaktadır. Kentlerimizin fiziki yapısından eğitime, sağlığa, ulaşım ve çalışma yaşamına kadar tüm alanlar engelli yurttaşlarımız için bir işkencehaneye benzemektedir. Kimi zaman yaşadığımız mekanlarda bir yerden başka bir yere ulaşmak engelli yurttaşlarımız için Çin seddini aşmaya benzemektedir. Nüfusumuzun %12’sini oluşturan büyük bir kesim, hayatın dışına itilmiş bir durumdadır.

Kaldırımlar, yollar, merdivenler, kapılar, tuvaletler, taşıma araçları ve sayamadığımız daha nice şey aşılması gereken birer engel olarak yaşamı zorlaştırmaktadır. Bu sorunların engelli yurttaşlarımız lehine çözülmesi mümkündür. Ancak, 572 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Özürlüler Kanunu ile öngörülen fiziksel çevrenin, kamu binalarının ve kamusal kullanım alanlarının engellilere uyumlu hale getirilmesi yükümlülüğü halen yerine getirilmemiştir. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmesi için tanınan sürenin dolmasına birkaç ay kalmış olmasına rağmen adımların ciddiyetle atılmaması olmasını anlayabilmek imkansızdır.

Mevcut sözleşmeler, yasa ve yönetmelikler engelli yurttaşlarımız lehine sonuçlar üretmekten uzak, yetersiz ve kağıt üzerinde düzenlemeler olarak kalmakta, engelliler adeta yok sayılmaktadır. Altında ülkemizin de imzası bulunan Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesinin eki olan İhtiyari Protokolün de onaylanması ve iç hukuk metni haline getirilmesi gerekmektedir.

Sevgili Arkadaşlar,

Çalışma yaşamını belirleyen politikalar da en çok engelli çalışanları vurmaktadır. Bu durumdan TMMOB üyesi engelli mühendis, mimar ve şehir plancıları da doğrudan etkilenmektedir. Bilindiği üzere 657 ve 4857 sayılı yasalar çerçevesinde zorunlu istihdam kotaları mevcuttur. Özel sektörde 50 ve 50’nin üzerinde işçi çalıştıran iş yerlerinde %3, kamu sektöründe %4 ve devlet memurluğunda %3 oranında engelli çalışan istihdam edilmesi zorunludur. Özel sektör ve kamu işverenlerinde özürli personel istihdam edilmediği durumlarda istihdam edilmeyen her bir kişi için para cezası uygulanmaktadır. Bu cezai yaptırım nedeni ile özürli için ayrılan kadrolarda personel istihdamı %80’e ulaşmıştır. Ancak, para cezası devlet memurluğu kontenjanı için uygulanmamaktadır.

Devlet Personel Başkanlığı 2011 yılı Ağustos ayı verilerine bakıldığında toplam memur sayısının yüzde %3'ü olan 44.198 kişilik engelli kontenjanında 23.360 kişilik engelli açığı mevcuttur. Üstelik bu rakamlara 633, 634, 635,637, 638, 639, 640, 641, 644 ve 645 sayılı KHK'larla yeni kurulan Bakanlıklarda istihdam edilen sayılar ve açık memur sayıları dahil edilmemiştir. Bu rakamlar da dahil edildiğinde engelli memur açığı 30 binin üzerine çıkmaktadır.

Engelli yurttaşlarımız için özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri devletin asli yükümlülüğü olmasına rağmen bu alan son yıllarda hızla özel sektöre devredilmiştir. Ülkemizdeki işsizlik, yoksulluk ve hayat pahalılığının kısıpıcı altında engelli yurttaşlarımız bu hizmetlere ulaşamamaktadır. Sosyal devletin tasfiyesi ile daha fazla kar hırsının ağır faturası engelli yurttaşlarımıza da ödetilmektedir. Engelli yurttaşlarımızın piyasanın acımasız koşullarına teslim edilmesi kabul edilemez bir durumdur.

Sevgili Arkadaşlar,

Çalıştayımızın ilk oturumunda “Engelli Yaşama Toplu Bakış” başlığı altında; “Engelliler İle İlgili Mevcut Yasa ve Yönetmelikler, BM Uluslararası Engelli Haklar Sözleşmesi, Engelliler İçin Ulaşılabilirlik, Engellilere Psikolojik ve Sosyal Etkiler” konuları üzerine değerli meslektaşlarımız ve bilim insanlarımız sunumlarını gerçekleştireceklerdir. İkinci oturumda kurum ve kuruluşların çalışmalarını ve görüşlerini temsilcileri aracılığı ile dinleyeceğiz. Üçüncü oturumda ise “Engelli Mühendis, Mimar ve Şehir Plancısı Olmak” başlığı altında bir forum gerçekleştireceğiz.

Son oturumda düzenlenecek olan Forum TMMOB açısından ayrıca bir öneme sahiptir. Bu tartışmaların; meslektaşlarımızın sosyal, siyasal ve mesleki yaşamlarında hangi zorluklarla karşılaşarak inadına çalışmaya ve yaşamaya devam ettiklerinin TMMOB ortamında yeterli düzeyde kavranmasına ve bilince çıkarılmasına büyük katkısı olacaktır. Forumda gerçekleşecek tartışmaların ve ortaya konan görüşlerin aynı zamanda TMMOB'ye yol haritası çıkarabilecek bir altlığı üreteceğine de inanıyorum. Bu nedenle, engellilik alanı ile ilgili uzman arkadaşlarımızın sunumları sonrasında forum bölümünde, istinasız olarak salonda bulunan tüm mühendis, mimar ve şehir plancısı meslektaşlarımızın söz alarak konuşmaları; duygu ve düşüncelerini, görüş ve önerilerini ifade etmeleri oldukça önemlidir.

Öznesinde insan olan TMMOB, mesleki ve toplumsal sorumluluğunun bir gereği olarak engellilik alanına bilim ve tekniğin birikimini ve sorun çözücü gücünü aktarmayı hedeflemektedir. TMMOB Engelli Mühendis, Mimar ve Şehir Plancıları Çalıştayının bu anlamda yolumuzu aydınlatacak bir fener olacağına inanarak yolumuz açık olsun diyorum.

EKİN ÖZBEK *Sunucu*

Konuşmasından dolayı TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı'ya teşekkür ediyoruz. TMMOB engelli mühendis, mimar ve şehir plancıları çalıştayının “Engelli Yaşama Toplu Bakış” başlığıyla gerçekleşecek olan ilk oturumu yönetmek üzere Çalıştay Düzenleme Kurulu Başkanı Sayın Ömer Özgül'ü davet ediyorum.

1.OTURUM

ENGELLİ YAŞAMA TOPLU BAKIŞ

Oturum Başkanı

ÖMER ÖZGÜL *Çalıştay Düzenleme Kurulu Başkanı*

Değerli Konuklarımız öncelikle hoş geldiniz. TMMOB'nin düzenlediği Engelli Mühendis, Mimar ve Şehir Plancıları Çalıştayına hoş geldiniz. Bir gün boyunca engellilerin sorunları, çözüm yolları hakkında hep birlikte tartışacağız. İlk oturumda öncelikle konu başlıklarımız olarak dört tane konu başlığımız var. İlk konumuz Peyzaj Mimarları Odası'ndan Sayın Ayşegül Badur Hanımefendi "Engellilerle İlgili Mevcut Yasa ve Yönetmelikler" hakkında bize bir takım bilgiler verecek. Kendisini buraya davet ediyorum. Bir sonraki konuda Bilgi Üniversitesi Uluslararası Hukuk ve İnsan Hakları Hukuku Öğretim Üyesi Sayın Yrd. Doç. İdil Işıl Gül Hanımefendi "Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi" hakkında bize bir takım bilgiler verecek. Üçüncü konumuzda Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden Sayın Dr. Deniz Çağlayan Gümüş Hanımefendi "Engelliler İçin Ulaşılabilirlik" hakkında yine bize bilgiler verecek. Son oturumda ise Engelsiz Hayat Dayanışma Derneği'nden Sayın Adem Kuyumcu Beyefendi "Engellilere Psikolojik ve Sosyal Etkiler" hakkında çalışmalarla bilgiler verecek. Ben sözü Sayın Ayşegül Badur Hanımefendiye bırakıyorum.

ENGELLİLER İLE İLGİLİ MEVCUT YASA VE YÖNETMELİKLER

AYŞEGÜL BADUR

Peyzaj Mimarları Odası

Sayın Başkanım,

Değerli Katılımcılar,

Ben peyzaj mimarıyım. Bir süredir Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nde ulaşılabilirlik konusunda çalışıyoruz. Odamızdan engellilerle ilgili mevzuat konusunda bir sunum yapma talebi gelince uzmanlık konum olmamasına rağmen yapmayı kabul ettim. Size sadece özürlülerle ilgili kanunlar kapsamında bir sunum yapmaya çalışacağım.

Öncelikle TC Anayasası'nda ek fıkra çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin; dul ve yetimleriyle malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılamaz, tedbiri yer almaktadır. Engelli haklarına ilişkin sözleşmenin onaylanmasının uygun bulunduğu dair kanunda Türkiye Cumhuriyeti adına 30 Mart 2007 tarihinde New York'ta imzalanan engellilerin haklarına ilişkin sözleşmenin onaylanması uygun bulunmuştur.

5378 sayılı özürlüler ve bazı kanun ve KHK'de değişiklik yapılması hakkında kanunun amacı özürlülüğün önlenmesi, özürlülerin sağlık, eğitim, rehabilitasyon, istihdam,

bakım ve sosyal güvenliğine ilişkin sorunlarının çözümü ile her bakımdan gelişmelerini ve önündeki engelleri kaldırmayı sağlayacak tedbirleri alarak topluma katılmalarını sağlamak ve bu hizmetlerin koordinasyonu için gerekli düzenlemeleri yapmaktır. 5378 sayılı kanunla bir çok kanunda değişiklikler yapılmıştır. Bu kanun özürllüleri, ailelerini özürllüleri yönelik hizmet veren kurum ve kuruluşları ve diğer ilgili kişileri kapsar. Bazı tanımlar yapılmıştır bu kanunun ilk bölümünde onun dışında bu kanunun kapsamında hizmetlerin yerine getirilmesinde genel esaslar belirlenmiştir. Devletin özürllülerin ve özürllülüğün her tür istismarına karşı sosyal politikalar geliştirmesi gerektiği, özürllüler lehine ayrımcılık yapılamayacağı, ayrımcılıkla mücadele özürllüleri yönelik politikaların temel esası olduğu gibi maddeler yer almaktadır bu kanunda.

Bunun dışında sınıflandırma, bakım, ruhsatlandırma, hizmet sunumu, bakım çeşitleri, rehabilitasyon, erken tanı ve koruyucu hizmetler, iş ve meslek analizi, istihdam, eğitim ve öğretim, eğitsel değerlendirme konularında hangi kurumların yetkilendirildiği konusunda açıklamalar getirilmiş. Çıkaracakları yönetmeliklerde eski adıyla Özürllüler İdaresi Başkanlığı'yla müştereken yönetmelik çıkarmaları gerektiğine değinilmiştir. Bu kanunun üçüncü bölümünde 5378 sayılı kanunla değiştirilen bazı kanunlara ve değiştirilen maddelere yer verilmektedir. Bunlardan bazıları kat mülkiyetli kanunu, devlet memurları kanunu, emlak vergisi kanunu, noterlik kanunu, 65 yaşını doldurmuş muhtaç, güçsüz ve kimsesiz vatandaşlara aylık bağlanması hakkında kanun, sosyal hizmetler kanunu, karayolları trafik kanunu, katma değer vergisi kanunu, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün teşkilat ve görevleri hakkında kanun gibi kanunlarda değişiklikler yapılmıştır.

Bunun dışında Türk Medeni Kanunu, İş Kanunu, Büyükşehir Belediye Kanunu, Türk Ceza Kanunu'nda 5378 sayılı kanunu değişikliğe uğrayan maddelere sahiptir. Bu kanunun geçici ikinci maddesi, Özürllülerin ulaşılabilirliği ile ilgili fizikse düzenlemelerin 2012 yılının temmuz ayına kadar yapılmasını söyler. Geçici 3. madde ise toplu taşıma araçlarının özürllüleri uygunluğunun 2012 yılının temmuz ayına kadar yapılmasını öngörmektedir.

Yine 5378 sayılı kanunla 65 yaşını doldurmuş muhtaç, güçsüz ve kimsesiz yurttaşlara aylık bağlanmasına yönelik kanuna ödenen aylıklar yüzde 200-300 arasında artırılmıştır. Ayrıca ilk defa 18 yaşının altındaki özürllüleri de aylık bağlanması sağlanmıştır.

Belediye Kanunu'yla belediye hizmetlerinin vatandaşlara en yakın yerde ve en uygun yöntemlerle sunulması gerektiğine değinilmiştir. Özürllüleri yönelik hizmetleri yürütmek özürllüler merkezini oluşturmak, belediye başkanının görevleri arasında sayılmıştır. Özürllüleri yapılacak sosyal hizmetler ve yardımlar belediye giderleri arasında sayılmıştır belediye kanununda. Belediyenin özürllü dernek ve kuruluşları ile ortaklaşa görevler, projeler yapma gerekliliği belirtilmiştir. Gönüllü kişilerin özürllü çalışmalarına yönelik katılımlarından bahsedilmiştir. Yine büyükşehir belediyesi kanununda belediyenin görevi, sorumlulukları arasında özürllülerle işbirliği yapmak galesi yer almaktadır. Özürllüleri yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak, ilçe ve il kademesindeki belediyelerin görevleri arasında sayılmıştır.

Büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkileri arasında özürllülerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere özürllü merkezleri oluşturmak ibaresi yer almaktadır. Yine büyükşehir

belediyesinin giderleri arasında da özürlülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar yer almaktadır. Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda Ek Madde 1'le özürlü hizmet birimleri oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu birimler faaliyetlerini özürlülere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşlarıyla işbirliği halinde sürdürür.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın teşkilat ve görevleri hakkında kanunda sakatların mesleki rehabilitasyonunu sağlayacak tedbirleri almak ibaresi yer almaktadır. Deniz İş Kanunu'nda sakat ve eski hükümlü çalıştırma başlığı altında sakat gemi adamı çalıştırmak zorunluluğu vardır bu kanunun kapsamına giren işveren veya işveren vekillerin iş yerlerinde. Çalıştırmayanlar hakkında her ay için 2 bin Türk Lirası idari para cezası öngörülmüştür.

Devlet Memurları Kanunu'nda özürlü personel çalıştırma yükümlülüğü altında dolu devlet kadrolarının yüzde 3'ü kadar özürlü çalıştırma zorunluluğu vardır. Özürlüler için sınavlar ilk defa devlet memuru olarak atanacaklar için açılan sınavlardan ayrı zamanlı olarak, özürlü kontenjanı açığı bulunduğu sürece özürlü grupları ve eğitim durumları itibarıyla sınav sorusu hazırlamak ve özürlülerin ulaşılabilirliklerini sağlamak suretiyle merkezi olarak yapılır ve yaptırılır.

Yine Devlet Memurları Kanunu'nda günlük çalışma saatlerinin tespitinde başlama ve bitiş saatleriyle öğle dinlenme süreleri merkezde üst yönetici, taşrada mülki amirlerce farklı olarak belirlenebilir, diğer devlet memurlarından. Günün 24 saatinde devamlılık gösteren hizmetlerde "çalışma saat ve usulünün tespitinde ise özürlü memurlara isteği dışında gece nöbeti ve gece vardiyası görevi verilemez" denilmektedir. Devlet Memurları Kanunu'nun yeniden işe alıştırma başlığı altında malullük aylığı bağlanan devlet memurlarından çalışma gücünün arttırılabileceği umulanlar eski sınıflarında yada yeni sınıf veyahut meslekte çalışabilmelerini sağlamak üzere işe alıştırmaya tabii tutulurlar.

Elektronik Haberleşme Kanunu 5809 sayılı teknolojik yeniliklerin kullanılması da dahil olmak üzere özürlü, yaşlı ve sosyal açıdan korunmaya muhtaç diğer kesimlerin özel ihtiyaçlarının dikkate alınması ilkesine yer vermiştir.

1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nda Bakanlar Kurulu Emlak Vergisi Kanunu'yla özürlü bireylerin Türkiye sınırları içerisinde brüt 200 metrekareyi geçmeyen tek meskeni olması halinde bu meskenlerine ait vergi oranlarının sıfıra karar indirmeye yetkilidir. Bu hüküm yukarıda belirtilenlere tek meskene hisseyle sahip olmaları halinde hisselerine ait kısım hakkında da uygulanabilir.

5369 sayılı Evrensel Hizmet Kanunu'nda sabit ve ankesörlü telefon hizmetleri, basılı veya elektronik ortamda sunulacak telefon rehberi hizmetleri, acil yardım çağrıları ve hizmetleri, internet hizmetleri gibi hizmetleri kapsayan evrensel hizmetin sağlanmasında ve hususta yapılacak düzenlemelerde düşük gelirli bireyler, özürlüler ve sosyal desteğe ihtiyacı olan gruplarında evrensel hizmetten yararlanabilmesi için uygun fiyatlandırma ve teknoloji seçeneklerinin uygulanabilmesine yönelik tedbirler alınır ilkesine yer verilmiştir.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda ek madde 11'de ders kitapları dahil alenileşmiş yada yayımlanmamış yazılı ilim ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa hiçbir ticari amaç güdülmeksizin bir özürünün kullanımı için kendisi veya üçüncü bir kişi tek nüsha olarak yada özürülere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, Braille alfabesi benzeri formatlarla çoğaltılması yada ödünç verilmesi bu kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda ölüm, hastalık, sakatlık ve işsizlik sebepleriyle işe başlatmama tazminatı dahil verilen tazminat ve yardımlar gelir vergisinden muaftır denilmektedir. Çalışma gücünün yüzde 80'nini kaybetmiş bulunan hizmet erbabı birinci derece sakatlar için alt üst 80 TL, asgari yüzde 60'ını kaybetmiş bulunan hizmet erbabı ikinci derece sakatlar için 330 TL, asgari yüzde 40'nı kaybetmiş bulunan üçüncü derece sakatlar için ise 160 TL olarak belirlenen aylık tutarlar hizmet erbabının ücretinden indirilir. Bu indirimden bakmakla yükümlü olduğu özürülü kişi bulunan serbest meslek erbabı ile hizmet erbabı da yararlanabilir.

3289 sayılı Spor Genel Müdürlüğü'nün teşkilat ve görevleri hakkında kanunda madde 2'de Spor Genel Müdürlüğü'nün görevleri altında şunlar sayılmaktadır:

Özürülü bireylerin spor yapabilmelerini sağlamak ve yaygınlaştırmak üzere spor tesislerinin özürülülerin kullanımına da uygun olmasını sağlamak, spor eğitim programları ve destekleyici teknolojiler geliştirmek, gerekli malzemeyi sağlamak, konuyla ilgili bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarıyla yayınlar yapmak, spor adamları yetiştirmek, özürülü bireyin spor yapabilmesi konusunda ilgili diğer kuruluşlarla işbirliği yapmak yer almaktadır.

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nda malul ve sakatların kullanımına mahsus servis dolaşıma sokulacak eşya gümrük vergisinden muaftır denilmektedir.

5382 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda İl Özel İdaresi'nin görev ve sorumlulukları arasında hizmetlerin yine vatandaşa en yakın ve en uygun yöntemlerle sunulacağından bahsedilmektedir. Yine sosyal yardımlardan ve hizmetlerden bahsedilmektedir. Belediye ve büyükşehirlerde olduğu gibi gönüllü katılım ilkesinden bahsedilmektedir.

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda ilköğretimin kadın erkek herkesin bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelerini ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretim olduğundan bahisle özürülü çocukların özel eğitim ve öğretim görmeleri sağlanır ibaresine yer verilmiştir.

3194 sayılı İmar Kanunu'nda yine özürülülerin ulaşılabilirliği için gerekli tedbirlerin alınmasından bahsedilmektedir.

4857 sayılı İş Kanunu'nda özürülü ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu başlığı altında işverenlerin 50 yada daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör iş yerlerinde yüzde 3 özürülü, kamu iş yerlerinde ise yüzde 4 özürülü işçiyi meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlü olduğundan bahsedilmektedir. Özürülü ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğuna aykırılık durumunda her ay için 750 TL para cezası kesilir. Kamu kuruluşları da bu para cezasından muaf tutulamazlar.

3960 sayılı Kalıtsal Hastalıklarla Mücadele Kanunu'nda devletin kalıtsal kan hastalıklarından Talasemi ve Orak Hücreli Anemi de dahil olmak üzere bütün kalıtsal kan hastalıklarıyla özörlölölölge yol açan diğör kalıtsal hastalıklarla koruyucu sağıık hizmetleri kapsamında mücadele edeceğinden bahseder. Sağıık Bakanlığı'nın bunun için bütçe ayırdığından bahseder.

4736 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri mal ve hizmet tarifeleri ile bazı kanunlarda değışiklik yapılması hakkında kanunda belediyeler ve bunların kurdukları birlik, müessese ve işletmeler toplu taşıım hizmetlerinde malul, yaşlı, öğrenci ve basın kimlik kartı sahiplerine indirim uygulamakla yetkilidir denir.

Karayolları Trafik Kanunu'nda H sınıfı sürücü belgesinin tanımı yapılmış, taşııt yolu üzerinde özörlölöl için ayrılmış park yerlerine park edilmesinin yasak olduğı belirtilmiştir. Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler 1800 TL para cezasıyla cezalandırılırlar. Bu maddeyi ihlal ederlerse iki katı ceza almaları öngörülmektedir. Yine Karayolları Trafik Kanunu'nda çocuk, hasta ve sakatlara ait motorsuz taşııtların sürücülerine de yayalarla aynı hükümlerin uygulandığından bahsedilmektedir.

Kat Mülkiyeti Kanunu özörlölöllerin yaşamı için zorunluluk göstermesi halinde tadilatların nasıl yapılacağına dair bilgileri içermektedir.

Katma Değör Vergisi Kanunu özörlölöllerin eğitimleri, meslekleri, günlük yaşamları için özel olarak üretilmiş her türlü araç gereç ve özel bilgisayar programlarının katma değör vergisinden muaf olduğunu belirtmektedir.

3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu özel eğitim kurslarına yer vermekte, özel eğitime muhtaç kişilere iş hayatında geçerliliğı olan görevlere hazırlayıcı özel meslek kursları düzenlendiğinden bahsetmektedir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu genellikle eşitlik ilkesine yer vermiştir. Ferdin ve toplumun ihtiyaçlarına yer vermiştir. Fırsat ve imkan eşitliğı başlığında özel bir eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır denmektedir.

Motorlu Taşııtlar Vergisi Kanunu'nda sakatlık dereceleri yüzde 90'dan daha fazla olan malul ve engellilerin adlarına kayıtlı taşııtlarla, diğör malul ve engellilerin bu durumlarına uygun hale getirilmiş özel tertibatlı taşııtları vergiden muaftır denmektedir.

Noterlik Kanunu'nda ilgilinin işitme, konuşma veya görme özörlölöl olması durumunda işlemler özörlölölün isteğıne göre olmak üzere iki tanık huzurunda yapılır denir. İlgilinin işitme veya konuşma özörlölöl olması veya yazıyla anlaşma imkanının da bulunmaması halinde iki tane tanık ve yeminli tercüman bulundurulur. Noterlik Kanunu'nda imza yerine mühür ve parmak izi kullanılması, ilgililerle tanık, tercüman ve bilirkişi imza atamadıkları ve imza yerine geçen bir el işareti kullanmadıkları takdirde varsa mühür yoksa sol elin baş parmağı bu da yoksa diğör parmaklardan biri bastırılır ve hangi parmağın bastırıldığı yazılır gibi bir açıklama yer almaktadır.

Özel Eğitim Kurumları Kanunu'nda amacın Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek kişiler, özel hukuk ve tüzel kişileri ve özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler tarafından açılacak özel eğitim kurumlarına kurum açma izni verilmesi,

kurumun nakli ve devri, personel çalıştırılması, kurumlara yapılacak mali destek ve bu kurumların eğitim öğretim, yönetim, denetim ve gözetimi ile yabancılar tarafından açılmış bulunan özel eğitim kurumlarının eğitim, öğretim, yönetim, denetim, gözetim ve personel çalıştırılması ilişkin usul ve esasları düzenlenmektedir.

4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nda H sınıfı sürücü belgesine sahip olan ve özel tertibatlı araç kullanabileceği sağlık kurulu raporuyla belgelenen özürli bireylerin yurt içinden alacakları araçlar için Özel Tüketim Vergisi muafiyeti uygulanmaktadır. Aynı muafiyet özel tertibat şartı olmaksızın yüzde 90 ve üzeri özür derecesine sahip olan araç kullanamayacak durumda olan özürli bireylerin yakınları yada istihdam edilen bir şoför tarafından kullanılacak araçlar içinde geçerli olmaktadır.

4046 sayılı Özelleştirme uygulamaları hakkında kanunda iş kaybı tazminatı özelleştirme kapsamındaki kuruluşlarda çalışan personele diğer tazminatlarına ek olarak iş kaybı tazminatı ödenmektedir denir. Özürli personele diğerlerine ödenen tazminatın iki katı kadarı ödenmektedir.

5682 sayılı Pasaport Kanunu'nda diplomatik, hususi damgalı yada hizmet damgalı pasaport alan kimselerin sıfatları ve vazifeleri devam ettiği sürece 25 yaşını geçmemiş olan bedensel, zihinsel yada ruhsal özürli bireylerin özürlerinden en az biri nedeniyle sürekli bakıma muhtaç durumda olduğu resmi sağlık kurumlarının düzenlediği sağlık kurulu raporuyla belgelenen çocuklarına da hak sahibi kişinin pasaportuyla aynı nitelikte ve aynı süreyle geçerli bir pasaport verilir denmektedir.

6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş Yayın Hizmetleri hakkındaki Kanun'da yayın hizmetlerinin çocuklara, güçsüzlere ve özürli bireylere karşı istismar içeren ve şiddete teşvik eden durumda olmaması gerektiği belirtilmiştir. Genel esaslar bölümünde cinsiyet, ırk, renk ve etnik köken, tabiiyet, din, felsefi inanç veya siyasi düşünce, özürlilik, yaş ve herhangi bir ayrımcılığı içermemek veya teşvik etmemek ibaresi yer almaktadır. İdari yaptırımlar bölümünde çeşitli idari tedbirler sonucu yayını durdurulan kurumların reklam içermeksizin özürli sorunları ve benzeri yararlı konularda programlar yayınlaması gerektiğinden bahsedilmektedir. RTÜK görevleri ve yetkileri arasında özürli bireylerin ve yaşlıların yayın hizmetlerine ve yeni teknolojilere erişimini kolaylaştırmak amacıyla gerekli tedbirlerin alınmasını teşvik etmek yer almaktadır.

3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu'nda özürli çocuk doğumlarının önlenmesi için yapılması gereken tıbbi ve eğitsel çalışmalardan bahsedilip yeni doğan bebeklerin metabolizma hastalıkları için gerekli olan testlerden geçirilerek risk taşıyabilenlerin belirlenmesine ilişkin tedbirlerin alınmasından bahsedilmektedir.

298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'da gebeler, hastalar ve sakatların oy verme sırasında bekletilemeyeceğinden bahsedilmektedir. Körler, felçliler ya da bu gibi bedeni sakatlıkları açıkça belli olanlar, seçim çevresinde seçmen olan akrabalarından birisinin, akrabası yoksa herhangi bir seçmenin yardımıyla oylarını kullanabilirler. Kurul başkanı, oyunu kullanan seçmene kimlik kartını verirken seçmen listesindeki adı karşısına imza attırır. Parmağı yoksa, baş parmağı ile imza atamıyorsa hangi parmağa bastığı yazılır gibi hükümler yer alır.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda kanunun amacı, korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç aile, çocuk, özürlü, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş görev, yetki ve sorumlulukları ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir. Muhtaç özürlü ve yaşlıların hayatlarını sağlık, huzur ve güven içerisinde sürdürebilmesi, muhtaç ve özürlülerin toplum içinde kendi kendilerini idare edebilecek ve üretken hale gelebilecek şekilde bakım ve rehabilitasyonlarının yapılması, bunlardan tedavisi mümkün olmayanların sürekli bakım altına alınması amacıyla gerekli her türlü tertip ve tedbir alınır hükmü genel esas olarak sosyal hizmetler kanununda yer almaktadır.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası bakımından kişileri güvence altına almak, bu sigortalardan yararlanılacak kişileri ve sağlanacak hakların bu haklardan yararlanma şartlarıyla finansman ve karşılanma yöntemlerini belirlemek, sosyal sigortaların ve genel sağlık sigortalarının işleyişi ile ilgili usul ve esasları düzenlemek amaç olarak belirlenmiştir.

3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nda da ihtiyaç içerisinde bulunan vatandaşlar için alınması gereken önlemlerden sosyal yardımlardan bahsedilmektedir. Sosyal yardımlaşma fonunun nasıl elde edildiğinden nasıl elde edildiğinden bahsedilmektedir. Tüketicinin korunması hakkında kanunda çocukları ve özürlüleri istismar edici reklam ve ilanlar ve örtülü reklam yapılamayacağından bahsedilmektedir.

Türk Ceza Kanununun 122. maddesi özürlülükle ilgili ayırım yapmak konusunu işlemiştir. Türk Medeni Kanunu'nda da fiili ehliyet, fiil ehliyeti, fiil ehliyetsizliği, özürlülerin velayeti ile ilgili hükümlere yer verilmiştir.

5434 sayılı TC Emekli Sandığı Kanunu'nda da harp malullerine yapılan yardımlardan bahsedilmektedir.

Son olarak da Ulaştırma Bakanlığı'nın 3348 sayılı teşkilat ve görevleri hakkındaki kanunda haberleşme genel müdürlerinin görevleri arasında düşük gelirliler, özürlüler gibi sosyal açıdan korunması gereken kesimlerin evrensel hizmetten eşitlik, taraf gözetmeme ilkeleri temelinde ve karşılayabilecekleri fiyat seviyesinde yararlanabilmelerine ilişkin usul ve esasları belirlemek olarak görevlendirilmiştir.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI

ÖMER ÖZGÜL *Çalıştay Düzenleme Kurulu Başkanı*

Sayın Ayşegül Badur Hanımefendiye teşekkür ederiz. Zaman kısıtlamamız olduğu için her konuşmada 25 dakikalık bir süremiz var. Şimdi de sözü Bilgi Üniversitesi Uluslararası Hukuk ve İnsan Hakları Hukuku Öğretim Üyesi Sayın Yrd. Doç. Dr. İdil Işıl Gül Hanımefendiye bırakıyorum.

ENGELLİLERİN HAKLARINA İLİŞKİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SÖZLEŞMESİ

YRD. DOÇ. DR. İDİL İŞİL GÜL

İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası Hukuk ve İnsan Hakları Hukuku Öğretim Üyesi

2005 yılından beri neredeyse sadece engellilik alanında çalışan bir hukukçuyum. Asıl alanım Uluslararası Hukuk ve İnsan Hakları Hukuku. Engellilik de zaten bir insan hakkı meselesi olarak bizim asli çalışma alanlarımızdan bir tanesi.

Sayın Mehmet Soğancı'ya öncelikle çok teşekkür etmek istiyorum. Çok temel, çok önemli bazı hususlara değindi. Bunlardan biri bilginin iktidarı meselesi. Hukuk da bu alanlardan aslında biri. Çünkü hukukçu olmayanların hukuku sadece metine ulaşarak anlamaları hemen hemen imkansız. Yani az evvel sizlere varlığı aktarılan mevzuatın ne anlama geldiği, gerçek hayatta bunun karşılığının ne olduğu hakkında hukukçu olmayanlar veya hukuk uygulaması içinde olmayanların çok fazla bir şey bilmeleri de çok mümkün değil. O nedenle size az evvel ulusal mevzuata ilişkin olarak aktarılan bilgilerin insan hakları hukuku bağlamında ne anlam taşıdığını biraz aktarmaya çalışacağım.

Öncelikle şunu söyleyeyim, ulusal mevzuat sanki çok yaygın, çok kapsamlıymış gibi görünüyor. Ama aslında boşta bıraktığı çok ciddi alanlar var. Bu bir. İkincisi gereksiz çok ayrıntılı düzenlediği alanlar var. Üçüncüsü, ulusal mevzuatın bir kısmının düzenleme mantığı bizim kesinlikle karşı çıktığımız bir yaklaşıma dayanıyor. Çünkü engelli bireye muhtaç, bakım ihtiyacı olan, kendi işini kendi yapamayan, bağımsız yaşama yeteneğine sahip olmayan, kısıtlanabilecek, ancak tanıkla imzası geçerli olabilecek, zavallı, acınması gereken insanlar mantığı ile bakan bir ulusal mevzuat var bir kısmıyla.

Yeni mevzuatın bundan biraz daha ayrıldığını görmek mümkün; ama uygulayıcının maalesef mantığı hala eski mevzuat mantığı olduğu için uygulama da maalesef engellilerin eşit hak ve özgürlüklerden hakkıyla yararlanabilecek bireyler olarak görülmediğini, ne yasa koyucunun ne de yasa uygulayıcının engelli bireyi böyle görmediğini; sadece yardım, sadaka mantığıyla hala bu işin yürütüldüğünü görüyoruz. O nedenle örneğin, gece vardiyasında çalışmalarına ilişkin kısıtlamalar. Çok nadir engel türünde gece çalışmak kişiyi etkiler. Tekerlekli sandalyedeki bir kişinin gece çalışmaması için hemen hemen hiçbir neden yok. Gerekli tuvalet vs. desteği sağlanmış ise veya çok sık karşılaştığımız bir şey, kar yağdığı zaman engelli kamu personelinin izinli sayılması. Bu şu anlama geliyor, aslında sizin kamu personeli olarak sunduğunuz hizmetin hiçbir değeri yok, onun için o gün sizlerin yüzlerce veya binlerce engellinin işe gitmemesi hizmeti aksatmıyor! Neden? Çünkü engellilerin istihdamı aslında onlara bir hayır yapmak için sağlandığından, yoklukları da en azından kamu sektörü için herhangi bir sıkıntı yaratmıyor. Nitekim özel sektörde de engellilerin istihdam edildikleri konumlara baktığımız zaman aslında olsalar da olmalarsa da olur bir durumun yaygın olarak, istisnalar bir kenara konulmalı, görüldüğünü belirtmek gerekiyor.

Size bugün BM Engelli Hakları Sözleşmesiyle ilgili bazı temel bilgileri vermek istiyorum. Bu Sözleşme az evvel eleştirdiğim mantığı tümüyle dışlayan, engelli bireyleri hak ve

özgürlükler bakımından diğer bireylerden hiçbir şekilde ayırt etmeyen, bağımsız yaşam sürebilecek, muhtaç durumda olmayan, korunma ihtiyacı olmayan, tam bireyler olarak tanınıyor. Bunun çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Engelli hakları meselesinin Birleşmiş Milletler’de de gündeme gelmesi maalesef çok kısa bir süre önce oldu. Sözleşme, 2007 tarihinde BM’de tamamlandı. Türkiye, Sözleşme’ye taraf olan ilk ülkelerden biri. 2009’da Sözleşme, ulusal mevzuat gereğince de onaylanarak yürürlüğe girdi. Ancak Sayın Soğancı’nın da belirttiği gibi, Sözleşme’ye ek bir protokol var, o da denetime ilişkin bazı hususlar öngörüyor. Onu da açıklayacağım kısaca. O ek protokole Türkiye henüz taraf olmadığından o protokol bakımından Türkiye bağlı değil.

Bu uluslararası sözleşmeye, bir insan hakları sözleşmesine Türkiye’nin taraf olması ne anlam taşıyor? Bunu iki yönlü incelemek lazım. Bir, ulusal düzlemde sizler için, bizler için, hakimler için, yasama organı için ne ifade ediyor? Buna bakmak lazım. Bir de sözleşmeye uygun davranmak veya davranmamanın uluslararası hukuk bakımından nasıl bir sorumluluğa yol açtığına bakmak gerekiyor.

Anayasa’nın çok ünlü bir 90. maddesi var. Diyor ki, usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir. Bu şu anlamı taşır; bir sözleşme, gereği gibi onaylandıktan ve yürürlüğe girdikten, yani resmi gazetede yayımlandıktan ve belirtilen tarihte yürürlüğe girdikten sonra aynı bir kanunmuş gibi sizleri, bizleri ve özellikle de hakimlerle idareyi bağlar. O nedenle sözleşmenin yürürlüğe girdiği 2009 tarihinden itibaren aslında uluslararası sözleşmeden ziyade iç hukuk niteliğinde bir metinden bahsetmek mümkün.

Ama uluslararası sözleşmelerde biraz daha teknik ayrıntılar var. O da şöyle, aynı kanunlarda olduğu gibi bazı uluslararası sözleşme hükümleri, ayrıntı içermez. Bazı kanunların yürürlüğü için nasıl yönetmelik çıkartarak somutlaştırmak gerekiyorsa, bazı uluslararası sözleşmelerin de iç hukukta etkili kılınması için kanunlar ve yönetmelikler çıkarmak gerekir. Örneğin sözleşme “erişilebilirlik sağlanmalı” diyor. Ama bu hemen kanun haline geldiğinde biz erişilebilirlikten ne anlamak gerektiğini bilmiyoruz. Bunu anlamak için yasa koyucunun mevzuat çıkartması, idarenin de bunu somut standartlarda gerçek hayata yansıtması gerekiyor. Ama bazı düzenlemeler hakikaten yürürlüğe girdiği an itibariyle iç hukuk hükmüymüş gibi etki doğurur. Ayrımcılık yasağı gibi. Engelliliğe dayalı ayrımcılık yasaktır dediği zaman sözleşme, ertesi gün siz hemen “işverenim beni engelli olduğum için işten attı” veya “başvuruda bulundum engelli olduğum için işe alınmadım” dediğinizde hakim, “ama daha iç hukuk haline gelmedi, bir kanun çıkmadı, yönetmeliği de yok bunun” demesi mümkün değil. Doğrudan ve sadece uluslararası sözleşmeye dayalı olarak hakim hüküm vermeye sadece yetkisi yok, görevi de var. Bunun da kaynağı Anayasa’nın 90. maddesi. Bu nedenle uluslararası sözleşmelerin ve özellikle de engelliler sözleşmesinin bir kısım hükmü aslında şu anda bizi, idareyi, hakimleri doğrudan bağlıyor ve etkili kılınmış durumda. Bazıları içinse ulusal düzlemde bazı tedbirlerin alınması gerekecek.

Bu arada yine Anayasa’nın 90. maddesi diyor ki eğer insan haklarına ilişkin bir uluslararası sözleşme söz konusuysa ve bu sözleşmeyle iç hukuk çatışıyorsa o zaman

uluslararası hukuk uygulanır. Yani ulusal mevzuatta engelliliğe ilişkin veya engellileri etkileyen bir düzenleme, yürürlüğe girmiş olan uluslararası sözleşmeyle çatışıyorsa, hakimin önüne gelen meselede görevi, iç hukuk hükmünü uygulamamak ve uluslararası sözleşmeyi doğrudan uygulamaktır. Çünkü uluslararası sözleşmeler zaten iç hukuk haline gelirken Meclis tarafından da kabul edilirler. Yani herhangi bir yasama faaliyetinden aslında hiçbir farkı yok.

Tüm insan hakları sözleşmelerinin ve engelli hakları sözleşmesinin getirdiği farklı tür yükümlülükler var. Bunlardan ilki ihlal etmeme yükümlülüğü. Örneğin ayrımcılık yapmama, sırf engelli olduğu için toplumsal yaşamdan kopartmama, kurumdan kopartmama, işkence yapmama, evlenme yetkisini elinden almama gibi yapmama yükümlülükleri.

Devletin ikinci tür yükümlülükleri, devlet dışı kişilerin birbirlerine karşı bu yükümlülükleri ihlal etmesini önlemek. Yani koruma yükümlülüğü. Yani kamu sektöründe işveren ayrımcılık yapmayacağı gibi, devlet özel sektörde de ayrımcılık yapılmasını önleyerek engellinin o hakkını korumak durumundadır.

Son olarak ise sağlama yükümlülüğü. Bu devletin hareketsiz kalamayacağı, örneğin özel eğitim sunma, tüm fiziksel çevreyi erişilebilir kılma gibi devletin aktif olmasını beklediğimiz türde yükümlülükler.

Yine devletin yükümlülüklerinden bahsettiğimiz zaman yasama, yürütme, yargının yükümlülüklerinden bahsediyoruz. Yasama organı mevcut halde yürürlükte olan Sözleşme'ye aykırı tüm yasaları ortadan kaldıracak, Sözleşme'nin kabul edildiği tarihten itibaren Sözleşme'yle çatışan hiçbir yasal düzenleme kabul etmeyecek. Bunun bir örneği neredeyse oluyordu. Görme engelliler bakımından imzanın sadece noterde şahit huzurunda olması durumunda hüküm ifade etmesine yönelik bir çaba vardı Meclis'te, Borçlar Kanunu tasarısı tartışılırken. Oysa bu, şu alama gelir: Ben 18 yaşındayken imza atabilirim ama 58 yaşında yıllardır avukatlık yapmakta olan bir görme engellinin imzası için şahide ihtiyaç var. Bu gündelik hayatı olağanüstü derecede sekteye uğratan, arkasında da şu mantık olan bir yaklaşım, "sen kendini koruyamazsın risklere karşı, sen 50-60 yaşında da olsan, avukat da olsan biz seni risklere karşı koruruz." Uluslararası insan hakları hukuku bunu kabul etmiyor. Çünkü engellilerin korunmaya muhtaç, kendi kararlarını alamayan, risklerle karşılaştığında ne yapacağını bilemeyen insanlar olarak görmüyor.

Yine tabii yürütmenin, yani idarenin önemli yükümlülükleri var. Özellikle erişilebilirlik dahil olmak üzere gerekeni yapacak olan yürütmedir, idare organıdır, onlar da sözleşme hükümlerine uygun olarak icraatta bulunmak durumundalar.

Ayrıca Sözleşme açıkça devlet dışı kişi ve kurumların da yükümlülükleri olduğunu söylüyor. Bu sözleşme, sadece devleti bağlamaz, bizler de kendi görevlerimizi icra ederken, işverense işe alırken, mimarsak proje çizerken, tüm engel türlerinin farklılıklarını gözetmek durumundayız. Örneğin benim görme engelli bir öğrencim var. Onun görme engelli olduğunu göz ardı ederek ben "slayta bakın, buradan öğrenirsiniz"

diyemem. Slaytta yazılmış olan her şeyi tek tek okumak durumundayım. Tek bir görme engelli öğrencim sınıfta varsa. Veya görme engelli öğrencinin okuyamayacağı bir PDF dosya ile ödev vermem mümkün değil gibi... Yani her meslek grubunun aslında gündelik hayatta mesleğini icra ederken yapması ve yapmaması gereken bir çok şey var.

BM Engelli Hakları Sözleşmesi'ne aslında hiç ihtiyaç yoktu. Çünkü engelliler, tüm haklardan engelli olmayanlar gibi eşit olarak zaten yararlanma hakkına zaten sahiptirler. Yaşama hakkı, ifade özgürlüğü, kişi özgürlüğü ve güvenliği, din ve vicdan özgürlüğü, eğitim hakkı, sağlık hakkı, bunların hepsinin engelli olan-olmayan bireylerin tamamına ait olduğu konusunda aslında hiçbir şüphe yok. Ama yıllar içerisinde şu görüldü ki genel nitelikteki sözleşmeleri, örneğin hepimizin çok iyi bildiği Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini engellilere uygulanmak bakımından hakimler de işin uzmanı olmadığından hep sıkıntı çekildi. O nedenle engelliler bağlamında insan hakları ne ifade eder, sadece buna açıklık getirme anlamında Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi önem arz ediyor. Yoksa engelli olmayanların sahip olmadığı ama sırf engellilerin sahip olduğu bir haktan çok da bahsetmek mümkün değil. Yani erişilebilirlik sadece engellilere yönelik görülüyor ama burada görenlerimiz için ışık yanyıyor olması aslında böyle bir erişilebilirlik meselesi, çünkü görenlerimiz burası ışık almayan bir mekan olduğu için ışık yanmasa aslında görmeyen olacağız. Bunun için bizler engelli olmayanlar özellikle, çok alışıklar kendileri için sağlanan bu tür imkanlara. Ama iş engellilere gelince farklılıklar gözetilmediğinden maalesef hak ve özgürlüklerden ya hiç yararlanılmıyor yada tam veya eşit olarak yararlanılmıyor. O nedenle yeni haklar yok, sadece hakların engellilik bakımından okunması var.

Sözleşme özellikle şu mantığın çok altını çiziyor: engelliler korunmaya muhtaç bireyler değil; bağımsız, iktidar sahibi, sıradan herkes gibi bireyler. İkincisi entegrasyon anlayışı bu Sözleşme'de terkedilmiş durumda. Yani biz engelliye rehabilite edeceğiz; böylece o sosyal hayata entegre olabilecek meselesi değil. Zaten mesele şu, siz engelli için neyi sağlarsanız sağlamanın dış dünya onun önüne sorunlar koyuyor. Bu sadece kaldırımlar, otobüsler meselesi, fiziksel çevre meselesi değil; özellikle bilgiye erişim, iletişim bu çerçevede çok önemli. Mesele engelli bireyi rehabilite edip çevreye uydurmak değil; çevreyi engelli bireylerin de kullanacağı şekilde oluşturmak.

Şunu düşünün, mühendisler bakımından bunun çok önemli olduğunu düşünüyorum. İşitme engelli bir kadın evde kalp krizi geçiriyor veya kanaması var. Bu kadının nasıl bir ambulans çağırabileceği hakkında bir fikri olan var mı? Erişilebilirlik sadece kaldırım değil onu ifade etmek için söylüyorum. Kalp krizi geçiriyorsa bile işitme engelli bir insanın ambulans çağırması mümkün değil. Ama nasıl mümkün biliyor musunuz? Çok basit tedbirlerle bir belediye işitme engellilerin tüm bilgilerini toplayıp onlara eğer ambulans ihtiyacınız varsa boş mesajı şu numaraya gönderirseniz, sizin ikametgah adresinize ambulans, eğer 1 yazarak mesaja ilgili numaraya gönderirseniz ikinci adresinize örneğin iş yerinize ambulans gönderiliyor. Yada siz kendi numaranızdan sadece herhangi bir adresi mesaj gönderdiğinizde zaten o hat sadece acil hizmetlere

tahsis edilmiş olduğundan o adrese hiç niye bu adres bize telefonla mesaj geldi diye sorgulamaksızın doğrudan ambulans gönderilebiliyor.

Bu tür genel hizmetlere olağan şekilde ulaşabilmeyi sağlayacak şeyler erişilebilirliğe ilişkin genel tedbirler. O nedenle biraz daha yaratıcı olmak ve her sunulan hizmette bunu sağlamak gerekir. Örneğin görme engellisiniz bu binaya girdiniz. Hangi kata gitmeniz gerektiği konusunda hiçbir bilgi yok. Halbuki her binanın kapısında sağ tarafta standart olarak bir kabartma adres panosu olsa veya standart olarak Türkiye’de her kamu binasında veya kamuya açık binada sağ veya sol tarafta bir zil olsa ve oraya bastığınız zaman doğrudan size nereye, hangi yöne dönerek gidebileceğinizi söyleyen bir insan bilgi verebilse aslında bu işler başkalarından yardım almaksızın ve sizi ihtiyaç sahibi gibi göstermeksizin çözülebilecek meseleler.

Zaten bizim meselemiz şu değil. Biri illaki koluna girer, biri illa yol gösterir, biri illa tekerlekli sandalyedeki bireyi kucaklar otobüse bindirir meselesi değil. Mesele bağımsız yaşayabilme meselesi. Kimseden bir şey talep etmeden. Çünkü gündelik hayatımızda hepimiz birilerinden bir şey talep ediyoruz. Ama şunu düşünün. Gittiğiniz her metrede, yaptığınız her işte birinden bir şey istemek zorunda kaldığınızı düşünün. Mesele bu muhtaçlık durumunu ortadan kaldırmaktır. O nedenle de mevzuatı okurken işte muhtaçlık vurgusu mu yapıyor, kişiyi bağımsızlaştırmaya mı çalışıyor bu hususa göre mevzuatın iyi, doğru veya yanlış olduğunu yorumlamak mümkün.

Bu çerçevede Sözleşme önemli bir engelli tanımı getiriyor. Diyor ki ”engellilik dışsal faktörlerle kişinin kendisine ilişkin unsurların birleşerek kişinin toplumsal hayata katılımını engelleyen unsurlardır.” Yani ben bacağım olmadığı için dışarıya çıkamıyor değilim. Ben benim durumumu gözetmeyen dışarıdaki meslek sahipleri yüzünden yürüyemiyorum. Yoksa tekerlekli sandalye ile her tarafa her şekilde tek başınıza gitmeniz, yurt dışına da seyahat etmeniz, tatile de gidebilmeniz çok kolay ve mümkün. Bunun ayrıntısına girmeyeceğim ama çok temel meselelerden bir tanesi Sözleşme ayrımcılığın her türünü yasaklıyor. Ve bu çerçevede sırf engellilikle ilgili de farklı bir ayrımcılık türü öngörüyor. Bu bizler için çok önemli. Bir engelli düşünün. Tekerlekli sandalyeli olabilir, görme engelli olabilir. Bir iş yerine genel erişilebilirlik koşulları düzgün olduğu için girebilmiş, beşinci kata da çıkabilmiş, odayı da bulabilmiş. Ama her engelli kişinin farklı bir ihtiyacı ve genel erişilebilirlik standartlarıyla giderilemeyecek bir ihtiyacı olabilir. Diyelim ki burada Ayrancı’da oturuyorsunuz ve engelli erişimine uygun otobüs sadece 9’da geliyor. Şimdi bu durumda sizin herkesle birlikte 9’da işe başlamanız mümkün değil. Ayrımcılık yasağının bir türü olan makul düzenleme dediğimiz şey, bizim engelli kişinin somut ihtiyacına göre dış dünyayı, işin yürütülüş tarzını veya iş saatlerini değiştirmemiz. Bu durumda herkes 9.00’da işe başlarken bu kişi 9.30’da başlar ama herkes 18.00’da çıkıyorsa o kişi 18.30’da çıkabilir veya bunun karşılığı bir cumartesi fazla çalışabilir. Mesele çünkü sistemi korumak değil. Mesele insanı sisteme dahil edebilecek şekilde sistemi değiştirebilmek. Bunun için erişilebilirliği konuştuğumuz zaman biz kişiye bakmıyoruz biz aslında hep çevreye ve aslında önyargılarımıza bakıyoruz. Ve makul düzenlemeyi sağlamamak, yani bir işveren “hayır kardeşim herkes 9.00’da başlıyor sen de 9.00’da burada olacaksın, bir dakika

gecikersen üç gün buna bakarım sonra sözleşmeni feshederim” diyemez. Bunu yapması makul uyumlaştırma veya düzenleme sağlamamak olduğundan ayrımcılık olarak nitelendirilecektir. Sözleşme’de düzenlenen hakların uzunca bir listesi var. O nedenle sadece bazı önemli kavramlara, özellikle sizler için önemli kavramlara değinmek istiyorum. Bu kavramların tanımları Sözleşme’de yapılmış durumda.

- 1- Erişilebilirlik
- 2- Evrensel tasarım
- 3- Makul uyumlaştırma
- 4- İletişim
- 5- Dil

Erişilebilirlik, sözleşme tarafından sadece fiziksel dünyaya erişim olarak düşünülüyor. Örneğin görme engellilerin kullandığı bilgisayar programı Word dosyaları okuyabiliyor ama PDF okuyamıyor. Şimdi siz eğer web sitenizde “hayır kardeşim biz PDF olarak koyuyoruz bunları bu da böyle. Biz görsel olarak çok güzel bir şey hazırladık” diyemezsiniz. Çünkü bilgiye kişi erişemez. Bu bir erişilebilirlik sorunudur. Veya işitme engellide televizyonda dudak okuyuversin diyemezsiniz.

Türkçe yapılan yayınların bile kanımca özellikle diziler ve filmler gibi işaret diliyle tercümesi çok pratik olmayan bir şey; ama tüm dünyada yapılan bir uygulama var, her şeyin alt yazılı olması. Yani Türkçe dizi de Türkçe altyazıyla yayınlandığında işitme engelli kişilerin hiç bir sorunu kalmıyor. Burada tercüman arkadaşımızın bununla ilgili muhtemelen benzer sıkıntısı vardır. Ben ailede işitme engelli olan ama duyabilen kişilerin de bulunduğu ailelerle konuştuğumda şunu söylüyorlar. Eve geldiğiniz zaman sürekli işitme engelli kişiye tercüme yapmak zorunda kalıyorsunuz; çünkü dizideki kişi sırtını dönüyor ve konuşmaya devam ediyor mesela. Kişi az çok dudak okunabiliyor ama kişi sırtını döndüğü anda veya görüntüde olmayan biri konuştuğu anda iş bitiyor. Oysa bütün yabancı filmlere alt yazı yapılabiliyorsa demek ki bu o kadar zor bir şey değil. Bu nedenle Türkçe dizi ve filmlere de alt yazı mesela yapılabilir.

Az önceki acil hizmet işitme engelli örneği yine sağlık hizmetlerine erişim anlamında bir erişilebilirlik örneği. Veya tekerlekli sandalye. Her tekerlekli sandalyeli kişinin aynı ihtiyacı yok. Sırt sorunları nedeniyle ayakta durmak zorunda olan kişiler var. o nedenle de erişilebilirlik ihtiyaçlarının tek tip sandalyeye göre de düşünülmemesi lazım.

Mesela akülü tekerlekli sandalyeler olağanüstü ağır. Engelliler için yapılmış olan bu küçük asansörler o ağırlıkları taşıyamıyor. Niye? Sadece manüel tekerlekli sandalyelere göre yapılmış bir ağırlık kaldırma durumu var. O nedenle asansör var engelliler için ama kişi kullanamıyor. O nedenle dediğim gibi tek bir standardı gözeterek değil farklılıkları gözeterek bu işleri yapmak lazım.

Erişilebilirliğe ilişkin Sözleşme’de çok hüküm var. Genel olarak erişilebilirliği ele alan 9. maddenin yanında, örneğin adalete erişim ayrıca düzenlenmiş. İşitme engellisiniz, saldırıya uğradınız savcılıkla iletişim kuracaksınız. Hukuki terimleri bilen bir işaret dili

tercümanı yoksa bunu anlatmak mümkün değil. Veya sağlık hizmetlerine erişim. Bir kadın işitme engelli, jinekologa gidiyor. Biz genelde şuna şahit oluyoruz 10 yaşında konuşabilen erkek çocuğuyla birlikte gidiyor kadın jinekologa. Ve çocuk tercüme ediyor. Bu sağlık hizmetine erişim midir? Hayır. Çünkü ne çocuğun tıbbi terimleri veya annesinin durumunu anlayabilecek bir yeteneği ve yetkinliği vardır ne de hekim zaten o diyalogu on yaşındaki bir çocukla kurabilir. Hem her şeyden önce kişi mahremiyetine aykırı. Çünkü hasta haklarının en temel kurallarından bir tanesi. Bir kadın yanında kocası olmadan da jinekologa gidebilmeli. 10 yaşındaki oğlan çocuğunu da yanına almadan gidebilmeli. O nedenle de Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'nde erişilebilirlik her bir hak bakımından ayrıca düzenlemiş. Eğitime erişim, sağlığa erişim, çalışma ve istihdama erişim gibi. Ve bunların hepsinde de bilgiye erişim bunların öncülü. Çünkü bir şeyin bilgisine sahip olmadan o hizmetten yararlanmanız mümkün değil.

Sözleşme'nin altını çizdiği bir başka kavram olan evrensel tasarım çok önemli. Bu tanıma daha sonra ayrıntısıyla bakmanızı öneririm. Bu şu anlama geliyor. Sadece engelliler bakımından değil herkesin mümkün olduğu kadar her tür farklılığa sahip büyük nüfus kesimlerinin hiçbir değişikliğe ihtiyaç duyulmaksızın kullanabileceği araç ve gereçler. Burada amaç, her mal ve hizmetin tasarımında, planlanmasında ve sunumunda, sağlıklı ve güçlü, 25-40 yaş arası erkekler dışında kişilerin de bu mal ve hizmetlerden yararlanmak isteyeceğinin gözetilmesi.

Mesela kamu hizmetlerinden yararlanmaya gittiğiniz zaman genelde bir buçuk metreye yakın bankolarda hizmet alırsınız. Bu kısa boylu olan kişileri de fiziksel engelli olan kişileri de olağanüstü zorlayan hususlardan bir tanesi.

Sözleşme'de vurgulanan bir diğer mesele olan iletişim ve dile gelince de, iletişim erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojisi dahil dilleri, metin gösterimini, Braille alfabesi kullanılarak ve dokunarak iletişimi, büyük harflerle baskıyı, yazılı, işitsel ve erişilebilir çoklu medyayı, sade dili, işitsel okumayı, beden dilini, diğer tür araçlarla gerçekleşen iletişimi ifade etmektedir. Yani iletişim dediğimiz bizim sadece sözlü iletişim değil. O nedenle de bir kamu hizmetinin veya kamu hizmetine ilişkin bilginin sadece telefonla sesli olarak verilmesi veya sadece internetten verilmesi mümkün değil. Çok yaygın olarak şimdi kamu hastanelerinde randevu almak için internetten kayıt yapmanız gerekiyor. Her engel türü için bu mümkün olmadığı gibi yaşı ileri olan ve o nedenle de internet teknolojisi kullanmayan insanlar bakımından da olağanüstü ciddi sıkıntılar yaratıyor.

Yardım ihtiyacını ortadan kaldıracak çözümlere ihtiyaç var. Sürem muhtemelen bitiyordur bir şey söyleyerek kapatacağım.

Engellilerin bağımsızlığı meselesine vurgu yaptım. Burada şöyle çok önemli bir husus daha var. Engelli kişilere özgü, engelli kişilere özel hizmet ilke olarak kabul edilmez. Örneğin meslek edindirme kursları. Engelli olmayan kişilerin de katıldığı kurslara bu kişilerde katılmalı. Ama bizde engelli parkı, engelliler için meslek edindirme kursu, engelliler için bıçkı dikiş kursu işte şu bu ama dünyalarımız hep ayrı. Eğitim dahil

olmak üzere biz hep ayrı mekanlarda eğitim gördük, yaşadık. O nedenle de artık bizim ihtiyacımız olan birlikte yaşayabileceğimiz ortak mekanlar olması.

Bu çalıştay mekanında da sıkıntılar olduğu zaten ifade edildi. Aynı şey hep bizimde karşımıza çıkıyor. Giriş kapısında rampa olsa bile hiçbir zaman kürsülerde rampa yok. Bunun şöyle bir mantığı var. Engelli hiçbir zaman üreten, bilgiyi karşısına aktaran, konuşma iktidarına sahip kişi olarak görülüyor. Engelli her zaman hizmet alan, yardım isteyen, sadaka isteyen ve her zaman edilgen konumda olan ama söyleyecek hiçbir sözü olmayan kişi olarak görülüyor. O nedenle özellikle kürsü tasarımları gibi özellikle iktidar vurgusu yapan mekanlarda mutlaka erişilebilirliğin sağlanması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bu aslında kendi akıllarımızda bir hiyerarşinin, bir üstünlük iddiasının var olduğunu gösteriyor.

Hepinize çok teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI

ÖMER ÖZGÜL *Çalıştay Düzenleme Kurulu Başkanı*

Yrd. Doç. Işıl İdil Gül Hanımefendiye çok teşekkür ediyoruz. Şimdi sırada “Engelliler İçin Ulaşılabilirlik” hakkında Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nden sayın Dr. Deniz Çağlayan Gümüş Hanımefendinin sunumu var.

ENGELLİLER İÇİN ULAŞILABİLİRLİK

DR. DENİZ ÇAĞLAYAN GÜMÜŞ

*Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanı/Şehir Plancısı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri
Genel Müdürlüğü*

Hayatı değiştirmek için...önce mekanı değiştirmemiz gerekir.

Lefebvre’nin bu cümlesi, mekanın insan hayatındaki yerini özetler niteliktedir.

Fiziksel, kültürel ve sosyal engellerin olduğu yaşam çevreleri, farklı toplumlarda farklı düzeylerde de olsa hala önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüz kentleri, yetişkin, orta yaşta ve eksiksiz hareketlilik yetisine sahip “normal” olarak tanımlanılabilir olacak kişiler için kurgulanmakta ve uygulanmaktadır. Bu bakış açısıyla organize edilen ve oluşturulan yerleşimler ve sunulan hizmetler, hareketlilik yeteneği tam olmayan pek çok kişi için toplumun diğer üyeleriyle aynı biçimde ve yeterli düzeyde toplumsal hayata katılmalarını engeller niteliktedir.

Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Örgütü dezavantajlı olmayı; ayrımcılık, farklılaştırma, fırsat eşitsizliği veya en basit biçimiyle sosyal sistemin dezavantajlı grupların gereksinimlerini karşılamaması nedeniyle, bir toplumda kabul edilen ve beklenen etkinliklerin yürütülmesinde güçlük yaşama durumuyla ilişkili biçimde tanımlanmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 1980; 29). Bu tarifte de açıklandığı gibi toplumun bütün

kesimlerinin mevcut yaşam çevrelerinde, özellikle de kamu kullanımına açık alanlarda eşit biçimde var olamaması veya bazı kesimlerinin güçlükle var olabilmesi durumu, kişilerin özelliklerinden değil toplumun yaklaşımından kaynaklanmaktadır (Çağlayan Gümüş, 2009; 36).

Dezavantajlılığı mek  n düzeyinde düşündüğümüzde;   z  rl  ler, geçici olarak   z  rl   bulunanlar, yaşlılar, hamileler, bebek arabalılar, çocuklar, iri ve şişman kişiler, çok uzun ve çok kısa boylu kişiler ve hatta y  k taşıyanlar dezavantajlı konumdadır. Çünkü bu grupta yer alan kişiler yapılı   vrede herhangi bir engelle karşılaştıklarında sorun yaşarlar ve hareketlilikleri farklı düzeylerde kısıtlanır. Sözü edilen bu grubun önemli bir bölümünü   z  rl  ler oluşturmaktadır. Yürürken pek çok kişi için farkına varılmadan aşılabilen 1,3 cm.den daha fazla kot farkı tekerlekli sandalye kullanan bir özürlünün karşısına çıktığında, onu tamamen çaresiz bırakıp, bu kişinin engelli hale gelmesine yol amaktadır. Bu iki kot uygun nitelikte rampa ile birbirine bağlandığında herkesin rahatça yoluna devam etmesini sağlayacaktır (Çağlayan Gümüş, 2009; 37).

Günümüzde   z  rl  l  ğ  n toplumsal bir durum olarak ele alınması özellikle de yapılı   vreyle ilgili meslek alanları için son derece önemlidir.   z  rl  l  ğ  n geleneksel olarak ele alındığı yaklaşımda kişi; “  z  r  m, merdiven   ıkmanı engellediği için m  zeyeye veya sinemaya giremiyorum.” ifadesini kullanarak sorunu kendinde ararken, konunun toplumsal veya hak temelli olarak değerlendirilmesiyle “Basamaklar, binaya girmemi engellediği için m  zeyeye veya sinemaya giremiyorum.” (Davies, 1999; 76) diyerek aradaki farkı açık biçimde ortaya koyabilir.

Yapılı   vre ve Kentsel Hizmetlerde Ulaşılabilirliğin   nemi

Özürlüler var olan engeller nedeniyle toplumsal yaşama katılımda sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu engellerden arındırılmış, kullanım olanağı sağlayan yapılı   vre ve kentsel hizmetler “ulaşılabilir” biçiminde ifade edilebilir. Ulaşılabilirlik iin   zet bir tanım vermek gerekirse; Herkesin, istediği her yere ve yaşadığı toplumda sunulan her hizmete bağımsız ve güvenli olarak ulaşabilmesi ve bunları kullanabilmesidir. Ulaşılabilirlik, ağdaş biçimde yapılı   vreyle uğraşan her disiplin alanı için zaten en önemli önceliklerden biri olmalıdır.

Yapılı   vrede hareketliliğin artırılması için göz önünde bulundurulması ve uygulanması gereken bazı ölçütler vardır. Bu   l tler;

- Mekana ulaşmak ve
- Mekanı kullanmak açısından ele alınmalıdır.

Ulaşılabilirliğin ele alınması gereken dört alan;

- Açık alanlar ve yollar (caddeler ve kaldırımlar)
- Binalar
- Kamu ve özel ulaşım türleri,
- Bilgilendirme hizmetleridir.

Ulaşılabilirlik, parklar, evler ve alanlar ve bunların içindeki tesisler gibi yapılı   vrenin sunduklarının ulaşılabilir ve kullanılabilir olup olmadığını gösteren bir mihenk taşıdır.

Fiziksel ulaşılabilirlik ise; Bir binaya nasıl ulaşabilirim? Bu binaya nasıl girebilirim ve içinde nasıl dolaşabilirim? Katlar arasında nasıl hareket eder ve odalara girebilirim? Donanımı nasıl kullanabilirim? gibi soruların yanıtlarıdır (CCPT; 1995: 24).

Engeller...

Günlük yaşamda sıklıkla karşılaşılan, yapılı çevrede ulaşılabilirliği kısıtlayan veya tamamen engelleyen tasarımlar ve uygulamalardan bazıları şunlardır;

Açık alanlar ve yollardaki engellere örnekler;

Kaldırımların gerekli dolaşım alanına olanak yaratmayacak biçimde dar olması veya düzensiz biçimde daralması, yüksek olması, rampa bulunmaması, rampaların eğim, genişlik ve kaplama malzemelerinin standartlara uygun yapılmaması, ışıklı geçitlerde sesli uyarıcıların bulunmaması, alt ve üst geçitler, kaplamaların bozuk olması, kaygan kaplama malzemeleri kullanılması, körler için oryantasyon sağlayacak gerekli hissedilebilir yüzey uygulanmaması, az görenler için zıt renkli işaretlemelerinin yapılmaması vb.

Binalar ve yakın çevresindeki engellere örnekler;

Özürlü taşıtı için gerekli ölçülerde otopark ayrılmaması, bina girişinde merdiven bulunması, tirabzan ve küpeşte olmaması ya da uygun olmayan ölçü ve nitelikte olması, girişte gereksiz yükseklik farkları yaratılması, koridorun ve kapıların dar olması, asansörün bulunmaması, asansörlerin merdivenle çıktıktan sonra ulaşılabilmesi, tuvaletlerin yeterli dolanım alanı olmadığı için kullanılamaması, vb.

Kamu ve özel ulaşım hizmetlerinde engellere örnekler;

Raylı taşıma sistemlerine ait tesislerde yürüme mesafelerinin uzun olması, otobüs veya dolmuş isimlerinin ve numaralarının okunamaması, durakların uygun yerlerde olmaması, taşıtlarda, girişte platform ile taşıt arasında yükseklik farkı olması, kapıların dar olması, koltukların uygun düzende yerleştirilmemesi, taşıtların uygun olmaması, vb.

Bu engellerin kaldırılarak yapılı çevrenin özürllüler için uygun hale getirilmesi ve engelsiz yaşam çevreleri oluşturulması süreci eş zamanlı olarak yürütülmesi gereken iki faaliyet alanını kapsamaktadır. Bu alanlardan ilki mevcut yerleşim bölgelerinde özürllülerin hareketliliklerini kısıtlayan ve/veya önleyen engellerin tespit edilerek ortadan kaldırılması ya da bunların mümkün olduğunca kullanılabilir hale getirilmesi için iyileştirme ve tadilatın yapılmasıyla ilgilidir. İkinci faaliyet alanı ise yeni yapılaşan alanlarda tamamen engelsiz, standartlara uygun ve ulaşılabilir düzenlemelerin yapılmasından oluşmaktadır. Bu iki faaliyet alanında yapılacak her türlü düzenlemenin ise Türk Standartları Enstitüsü (TSE) tarafından hazırlanan standartlara uygun biçimde olması büyük önem taşımaktadır.

Türkiye’de Ulaşılabilirlik Mevzuatı

1997 yılında 3194 sayılı İmar Kanununa bir madde eklenerek ulaşılabilirliğin ve yapılı çevrede özürllülerin gereksinimlerinin göz önünde tutulması mevzuatta yer bulmuştur;

Ek madde 1; “Fiziksel çevrenin özürllüer için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda Türk Standartları Enstitüsü’nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur”. hükmü 1997 yılından bu yana aslında yapıllı çevrenin ulaşılabilir olarak kurgulanması ve uygulanmasını zorunlu tutmaktadır.

Bu düzenlemeye istinaden 1999 yılında ilgili altı yönetmelikte değışiklik yapılarak yeni yapılaşan alanlarda ulaşılabilirliğin sağlanması yerel yönetimler, kamu kurumları ve ilgili tüm taraflar için bağlayıcı nitelik kazanmıştır;

- Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliğı
- Plansız Alanlar İmar Yönetmeliğı
- Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik
- Otopark Yönetmeliğı
- Sığınaklarla İlgili Ek Yönetmelik
- Gecekondu Kanunu Uygulama Yönetmeliğı

Bir örnek vermek gerekirse; Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliğinin 31. Maddesinde (Değişik - R.G.: 2.9.1999 - 23804);

“2) Bina girişlerinde aşağıdaki şartlara uyulur.

...

Binalara girişı sağlayan köprü ve giriş şeridi ile tretuvar ve bina girişı arasında kot farkı olduğı durumlarda ve binalara girişin merdivenlerle sağlanmasının zorunlu olduğı hallerde, merdivenlerin yanı sıra, özürllüer de kullanımının sağlanması amacıyla, standardına uygun rampa yapılması zorunludur.

Ayrıca, döşeme kaplamalarında kaymayı önleyen, tekerlekli sandalye ve koltuk değneğı hareketlerini güçleştirmeyen standardına uygun malzeme kullanılması zorunludur.”

hükmü, girişinde kot farkı bulunan “tüm” binalarda merdivenin yanında rampa da yapılmasını zorunlu hale getirmiş, ancak bu şartı taşıyan projelere ve binalara gerekli izinlerin verilmesini hüküm altına almıştır.

5378 sayılı Özürllüer ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un iki geçici maddesi ile, mevcut yapıllı çevrenin ulaşılabilir hale getirilmesiyle ilgilidir. Yedi yıl içinde kamuya açık tüm alan ve binaların standartlara uygun biçimde yeniden düzenlenmesi ve toplu taşıma sistemlerinin yine aynı sürede ulaşılabilir hale getirilmesi hüküm altına alınmıştır. Bu süre 7 Temmuz 2012’de sona ermektedir.

Geçici 2 nci maddede; “Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiğı tarihten itibaren yedi yıl içinde özürllüer erişebilirliğine uygun duruma getirilir.” hükmü yer almaktadır.

Geçici 3 üncü maddede ise; “Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerince sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin özürllülerin erişilebilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri alır. Mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçları, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürllüler için erişilebilir duruma getirilir.” hükmü bulunmaktadır.

Özürllüler Kanunu kapsamında, 12.07.2006 tarih ve 2006/18 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayımlanarak geçici maddelerin hayata geçirilmesinin hızlandırılması amaçlanmıştır. Diğer yandan, 12.09.2008 tarihinde tüm kamu kurum ve kuruluşlarına gönderilen Başbakanlık Talimatıyla, konuyla ilgili mevzuat hükümlerine dikkat çekilmiştir. Yapılan düzenlemelerin standartlara uygun olmadığına değinilerek yeni yapılaşma alanlarında veya yeniden düzenleme yapılan alanlarda ve kamu binalarının veya kamunun kullanımına tahsis edilmiş bulunan diğer yapılarda, mevzuata uygun şekilde düzenlemelerin yapılması için gereken önlemlerin alınması zorunluluğu bir kez daha vurgulanmıştır.

Özürllüler Kanunu ile 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu’nda da bir düzenleme yapılmıştır. Kanunun 42 nci maddesi şu şekildedir; “Özürllülerin yaşamı için zorunluluk göstermesi hâlinde, proje tadili kat maliklerinin en geç üç ay içerisinde yapacağı toplantıda görüşülerek sayı ve arsa payı çoğunluğu ile karara bağlanır. Toplantının bu süre içerisinde yapılamaması veya tadilat talebinin çoğunlukla kabul edilmemesi durumunda; ilgili kat malikinin talebi üzerine bina güvenliğinin tehlikeye sokulmadığını bildirir komisyon raporuna istinaden ilgili mercilerden alınacak tasdikli proje değişikliği veya krokiye göre inşaat, onarım ve tesis yapılır. İlgili merciler, tasdikli proje değişikliği veya kroki taleplerini en geç altı ay içinde sonuçlandırır.”

Söz konusu “Yapılarda Özürllülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonları Teşkili, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” 22.04.2006 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikte, kat malikinin diğer kat malikleriyle yapacağı toplantıda talebinin reddedilmesi durumunda, tadilat yapılacak olan binanın ruhsat işlemlerinin yapıldığı yere başvurusuyla bir komisyon oluşturulması, bu komisyonun ise söz konusu talebin gerekliliği ve bina güvenliği açısından bir değerlendirme yapmasının koşulları ayrıntılandırılmıştır.

Türkiye’deki bir diğer mevzuat düzenlemesi, “Sürücü Koltuğuna İlave Olarak Sekizden Fazla Koltuğu Bulunan ve Yolcu Taşımak Amacıyla Kullanılan Araçların Özel Hükümleri İle İlgili Tip Onayı Yönetmeliği (2001/85/AT)”dır. Yönetmelik 02.07.2004 tarihinde yayımlanmıştır. Daha sonra bu Yönetmelikte, 26 Ağustos 2006 tarih ve 26271 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan bir değişiklik yapılarak, Ulusal Tip Onayı Belgesi alacak veya daha önce Ulusal Tip Onayı Belgesi Almış araçların 13 Şubat 2009 tarihinden itibaren bu yönetmeliğe göre Tip Onayı alma zorunluluğu getirilmiştir. Aksi takdirde bu araçların Araç Tip Onayı Belgelerinin iptal edeceği hükmü getirilmiştir. Bu yönetmeliğin VII No’lu Eki “Hareket engelli yolcuların araca giriş-çıkışlarını kolaylaştıran teknik donanım ile ilgili şartlar”ı içermektedir.

5378 sayılı Kanunun geçici 3 üncü maddesinin hayata geçirilmesi amacıyla, “Şehiriçi Toplu Taşıma Hizmetinde Yer Alan Otobüslerin Özürllülerin Kullanımına Uygun

Duruma Getirilmesi İle İlgili Genelge” 26.04.2011 tarihinde yayımlanmıştır. Bu Genelge; Belediyelerin Sınıf I ve Sınıf II araç satın almaları durumunda, Tip Onayı Yönetmeliğinin VII No’lu Ekinde ifade edilen şartlara uygun teknik şartnameler hazırlatarak satın almaya ilişkin işlemlerini bu doğrultuda yapmaları, ayrıca kendi denetimlerinde kullanılan Sınıf I ve Sınıf II araçlar için de aynı şartları aramalarının zorunlu olduğunu belirtmektedir. Diğer yandan, belediyeler tarafından hizmete sunulmuş veya belediyelerin denetimlerinde olan, 13 Şubat 2009 tarihinden sonra imal edilen ve şehir içi toplu taşımacılıkta kullanılan araçların, 5378 sayılı Kanunun geçici 3 üncü maddesinde öngörülen sürenin bitimine kadar özörlülerin kullanımına uygun hale getirilmesi amacıyla söz konusu Yönetmeliğın VII No’lu Eki’ne uygun biçimde tadil edilmesi gerektiğı vurgulanmaktadır.

Genelge’de ayrıca şehir içi otobüs durak yerlerinin ulaşılabilir güzergahta seçilmesi, otobüse biniş ve inişler için gerekli fiziksel koşulların sağlanması ve toplu taşımaya ait bilgilendirme için gerekli sesli ve görsel donanımların eklenmesi; diğer yandan özörlüler için ayrı otobüs, ayrı güzergah belirlenmesi gibi ayrımcılığa neden olacak uygulamalardan kaçınılması ve konuya ilişkin denetim faaliyetlerini yürüten kamu kurumlarının yaptıkları denetimlerde yukarıda yer alan hususları göz önünde bulundurmaları gerektiğı belirtilmiştir.

Ulaşılabilirlik konusunda gerekli çözümlerin üretilebilmesi, kamu kurum ve kuruluşlarının ulaşılabilirliğe yönelik çalışmalara bir bütünlük ve plan çerçevesinde başlamalarının sağlanması ve ülke çapında konuya ilişkin bilinç ve duyarlılık oluşturulması amacıyla, 2010 yılı Herkes İçin Ulaşılabilirlik Eylem Yılı kapsamında, Özörlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Mülga Özörlüler İdaresi Başkanlığı) tarafından, Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanmıştır.

İlgili kurum ve kuruluşların katılımıyla ve tüm kurum ve kuruluşların görüşleri alınarak hazırlanan Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı, Yüksek Planlama Kurulu’nun 25 Ekim 2010 tarihli 2010/35 sayılı Kararı ile kabul edilmiş ve 12 Kasım 2010 tarihli ve 27757 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Ulaşılabilirlik Ulusal Eylem Planı; “mevzuat düzenlemeleri”, “toplumsal bilinçlendirme” ve “uygulama” eksenlerinde, 8 öncelik ve bu önceliklerin hayata geçirilmesi için 19 tedbirden oluşmaktadır. Eylem Planı kapsamında; konuya ilişkin bilimsel bilginin oluşturulması, ilgili kesimlerin bilgi eksikliğinin giderilmesi, mevzuatın değerlendirilmesi, uygulama için gereken finansmanın sağlanması yöntemlerinin araştırılması, örnek çalışmalar hayata geçirilerek uygulamaların niteliğinin geliştirilmesi ve sayısının artırılması, ihtiyaç duyulan malzemelerin temini için çalışmalar yapılması amaçlanmaktadır.

Eylem Planının hayata geçirilmesi amacıyla, Planın uygulanmasında rol verilen kurum ve kuruluşlardan bir “Ulaşılabilirlik Eylem Planı İzleme ve Değerlendirme Kurulu” oluşturularak ulaşılabilirliğin hayata geçirilmesinin takibi yapılmaktadır. İzleme ve Değerlendirme Kurulu üç ayda bir toplanarak, tüm kurum ve kuruluşların sorumlu oldukları tedbire ilişkin yaptıkları çalışmaları değerlendirmektedir.

Eylem Planı kapsamında yapılan çalışmalardan en önemlilerinden biri, görme özürlülerin bağımsız ve güvenli hareketliliğini sağlamaları için yapılması gereken hissedilebilir yüzey uygulamaları konusundadır. Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında hissedilebilir yüzey malzemelerinin özelliklerinin belirlenmesine yönelik Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünce “Hissedilebilir Yüzey Çalıştay-I: Ölçüler”, ve “Hissedilebilir Yüzey Çalıştay-II: Yönelim ve Yer Seçimleri” düzenlenmiştir. Hissedilebilir yüzey malzemelerine ilişkin çalıştay raporları ve Değerlendirme Raporu hazırlanmıştır.

Ulaşılabilirlik Eylem Planı sürecinde hazırlanan “Binalar” ve “Açık Alanlar” Tespit Formları, mevcut yapı çevrenin ulaşılabilirlik düzeyinin belirlenmesinde kullanılabilecek ve rehber niteliğinde kontrol listelerini oluşturmaktadır. Bu formlar www.ozida.gov.tr web sayfasından indirilebilir. Tespit Formlarının ayrıca www.ozida.gov.tr/tespitformlari/online adresinden online olarak doldurulması gerekmektedir.

Eylem Planı kapsamında ayrıca, “B.2.1. Üniversitelerin ilgili teknik elemanların yetiştirildiği fakültelerinde “özürlüler ve hareket kısıtlılığı bulunan diğer gruplar için ulaşılabilirlik” konusunun müfredatta yer alması sağlanacaktır.” tedbirinden sorumlu kurum olan Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı tarafından “Herkes İçin Tasarım Çalıştay” düzenlenmiş, Çalıştay da; Türkiye’deki üniversitelerin tasarım ve planlama eğitimi veren Mimarlık, Şehir ve Bölge Planlama, Peyzaj Mimarlığı, İç Mimarlık, ve Endüstriyel Tasarım bölümlerinde eğitim gören öğrencilerin özür lülük ve ulaşılabilirlik konusunda bilgiye sahip olmaları kararları alınmış, 22 Eylül 2011 tarihli Yükseköğretim Genel Kurul toplantısında üniversitelerde “Herkes için Tasarım” konusunun müfredatta dahil edilmesine ilişkin Genelge YÖK tarafından tüm üniversitelere gönderilmiştir.

Eylem Planı çalışmaları kapsamında ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okul yapıları, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından turistik tesisler ve anıtlar ve müzelerde ulaşılabilirliğin hayata geçirilmesi konusunda iç genelgeler yayımlanmıştır.

Diğer yandan özürlülerin binaları bağımsız ve güvenli olarak kullanımlarına yönelik mevcut TSE standardı revize edilmiş, ismiyle yayımlanmıştır.

Standartlar

Ulaşılabilirliğin hayata geçirilmesinde mevzuatın kendisi kadar önemli olan standartlar da mevzuat kapsamı içinde değerlendirilmelidir. Uygulamaların kullanılabılır olması standartlara uygunluğuyla koşuttur. Kanun ve yönetmeliklerde yer verilmeyen ulaşılabilir yapı çevre ölçü ve ölçütleri, TSE’nin ilgili standartlarında teorik ve şematik olarak ayrıntılı biçimde anlatılmaktadır. Her biri konuyla ilgili önemli birer kaynak olan bu standartlardan doğrudan konuyla ilgili hazırlanmış olan üç tanesi; binalarla ilgili “TS 9111: Özürlüler ve hareket kısıtlılığı bulunan kişiler için binalarda ulaşılabilirlik gerekleri”, açık alanları konu alan “TS 12576: Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemlerin Tasarım Kuralları” ve “TS 12460: Özürlü ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları”dır.

Sonuç Olarak;

Ulaşılabilir olmayan yapılı çevre nedeniyle toplumsal yaşamda yeterince var olamayan özürllüer için mekan diğerk kişilerden farklı şeyler ifade etmektedir. Ulaşılabilirlik özürllüye ‘önemlisin’, ‘bu mekanda isteniyorsun’ ve ‘hoş geldin’ (Kitchin, 1998; 349) gibi mesajlar veren ve onların yapılı çevreyi rahatlıkla, başkasının yardımı olmadan kullanmalarını sağlayan en önemli tasarım ilkelerindendir.

Türkiye’de ulaşılabilirliğin gerçekleştirildiğı ve herkes için tasarım ilkesinin benimsenerek yaygınlaştırıldığı yaşam çevrelerinin oluşturulmasıyla, “bugün yap-yarın boz doğrusunu yap” şeklindeki uygulamaların da sona ermesini sağlayacaktır. Bu süreçte, konuyla ilgili gelişme kat etmiş ülkelerde yaşanan süreçlerin incelenmesi ve bu ülkelerin deneyimlerinden faydalanılması da yararlı olacaktır...

KAYNAKLAR:

CCPT (1995). *Ulaşılabilirlik İçin Avrupa El Kitabı*. (Çev. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı-Yapı İşleri Genel Müdürlüğü). Ankara. (Orijinal eserin yayım tarihi 1990).

Çağlayan Gümüş, D. (2008). *The Attidutes of Responsible Local Agencies Towards Disability (Sorumlu Yerel Yönetimlerin Özürllülüğeye Yönelik Tutumları)*. Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

Çağlayan Gümüş, D. (2009). *Tasarımda Önemli Bir Kesim: Özürllüler-İngiltere, Japonya ve Türkiye’de Özürllülük ve Erişilebilirlik*. Mimarlık Dergisi. Sayı: 347, Mayıs-Haziran, 36-39.

Davies, L. (1999). *Planning for Disability: Barrier-free Living*. In H. C. Greed (Edt.). *Social Town Planning*. 74-89. London: Routledge.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) (1980) *International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps*. Geneva: World Health Organisation.

Kitchin, R.M. (1998). ‘Out Of Place’, ‘Knowing One’s Place’: Space, Power and The Exclusion of Disabled People. *Disability and Society*. 13(3), 343-356.

OTURUM BAŞKANI

ÖMER ÖZGÜL *Çalıştay Düzenleme Kurulu Başkanı*

Dr. Deniz Çağlayan Gümüş Hanımefendi’ye çok teşekkür ediyoruz. Bir diğerk konuşmacımız Engelsiz Hayat Dayanışma Derneğı’nden Adem Kuyumcu Beyefendinin Engellilere Psikolojik ve Sosyal Etkiler konulu sunumunu dinleyeceğiz.

ENGELLİLERE PSİKOLOJİK VE SOSYAL ETKİLER

ADEM KUYUMCU

Engelsiz Hayat Dayanışma Derneği

Diğer katılımcı konuşmacılar kanunları bahsettiler, ifade ettiler bende uygulanmasını, engelli olarak bizim algımızla ve ailelerin algısıyla neler yapıyoruz, bizim hatalarımız ne onları işlemek istiyorum.

Nüfusumuzun yüzde 12'si engelli. Yani 9 milyona yakın insanımız kayıtlı olarak engelli. Peki sadece 9 milyondan mı bahsediyoruz? Hayır. Çünkü annemiz, babamız, kardeşimiz, çocuğumuz bunun içinde. Yani 40 milyon kişiyi direkt ilgilendiren bir konudan bahsediyoruz. Peki ne yapılıyor bu 40 milyon için? 2005 yılında Özürlüler Kanunu çıkarıldı, yayımlandı, uygulanması için talimatlar gönderiliyor sürekli olarak ama uygulayıcılarda büyük sorunlar var. Hizmet içi eğitimlerde de büyük sorunlar var. Sonra ailelerimiz, sonra o toplumun diğer bireyleri. Sivil toplum örgütleri, devletin ilgili kurumları, aileler ve engellilerin zihniyeti tamamen değişmeli. Çünkü 40 milyon değişiyorsa eğer, nüfusun tamamı değişecektir. Önce çuvaldızı kendimiz batırmalı.

Ülkemizde çocuğu engelli olarak doğmuş veya aile bireyi sonradan engelli olmuş aile fertlerinin kabullenme süreci ile ilgili rehabilitasyon ve psikolojik danışmanlık verilmiyor. Bu büyük bir sorun. Çünkü bu durum ailenin bir engelli ile nasıl yaşayabileceğini bilmemesinden ötürü hayatını zindan haline getiriyor. Bir an önce devletin ve herkesin birey olarak da kabullenme süreci ile ilgili çalışmalar yapması gerekiyor.

Sorunlardan biri ülkemizde engelli çocuğu olan babalar, çocuğuyla genelde ilgilenmiyor. Bütün yük annenin üzerinde. Zaten Türkiye'de kadınlar eşlerine bakarlar, annelerine babalarına bakarlar, engelli çocuklarına bakarlar, eşlerinin ailelerine bakarlar ve bütün yükü kadınlar taşır. Toplumda da tamamen soyutlanmış, ötekileştirilmiştir. Bununla ilgili kadınlara yeterince destek de yok maalesef. Engelli çocuğu var diye utanan insanlar var. Onların varlığından bahsetmek istemiyorlar. Türkiye'de 600 binin üzerinde otizmlili var ve bunların çoğu orta ve üst gelir ailelerine mensup çocuklar. Hiçbirini göremiyorsunuz. Sadece ajite edilenleri yani basının ajite ettiğini ve size gösterdiğini görebiliyorsunuz.

Ailenin kabullenme sürecindeki diğer sorun, kadercilik ve engellilik durumunun ne zaman düzeleceği. Ne zaman görmeye başlayacak, ne zaman işitmeye başlayacak, ne zaman konuşmaya başlayacak ne zaman ayağa kalkıp yürüyecek. Bunları bekliyor aile. Böyle bir şey mümkün değil. Tıbben sonuca varılmışsa eğer, mucize mümkün değil. O yüzden ailelerin eğitilmesi gerekiyor. Kabullenme süreçlerinin nasıl yapılacağına dair bakanlığın bu konuyu çözmesi gerekiyor. Aksi halde engellilerin ailelerinden gördükleri işkence sürekli devam edecek, huzursuzluk ve mutsuzluk devam edecek.

Babaların yaygın kanaati de şu, "ben para kazanıyorum, getiriyorum, anne bakacak." Diyorum ki "engelli çocuğunuz için diğer çocuklarınıza yaptığınız yatırımı yapıyor musunuz?" "Ne gereği var" diyor. O da bir birey. Onun da yaşam hakları var, o da

insan, onun da eğitim hakkı var, onun da sanatla, sporla uğraşma hakkı var. Eğer sen kendi çocuğunu ötelersen eğer, şikayet ettiğin toplum da doğal olarak diğer insanlar da öteleyecektir. Aileler engelli olmayan çocuklarına yaptıkları eğitim yatırımını sağlık ve bilgilendireme yatırımını engelli çocukları için de yapmalılar.

İşin diğer boyutu engellinin kabullenme konusu var. Engellilerde çağdaş ülkelerde durum şöyledir, çocuk 3-4 yaşına geldiğinde engelliliği tespit edilir, alınır aileden, yaklaşık bir-iki yıl rehabilite edilir. Yani hayata nasıl bağlanacağı, nasıl tutunacağı, yaşamını nasıl sürdüreceği, eğitim, sağlık ve diğer hizmetleri nasıl alacağına dair iyi bir yeniden yaratma programından geçirilir. Bu süreçte aile de tabii ki rehabilite edilir. Engelli çocuğu ile birlikte nasıl yaşayacağına dair. Türkiye’de henüz bununla ilgili bir uygulama yok. Psikolojik danışmanlık hizmetleri var, kurumlar var ama onlar da çok yetersiz. Aile içerisinde dışlanmış olan, eğitim ve diğer hakları alınmış olan, yaşama katkısı sağlanmamış olan engelli birey, doğal olarak psikolojik olarak sorunlar yaşıyor, hayata bağlanmıyor ve bunun sonucunda da kötü şeyler yaşıyoruz biz.

İstihdam edilmiyor eğitim alamıyor, istihdam ediliyor orada sorunlar yaşıyor. Sorunların başında eşitlik var. Sorunların başında iş yerlerindeki fiziki engeller var. Sorunların başında ulaşım problemi var. Ulaşamadığı için işinden atılan arkadaşlarımız var. Sabah işe giderken otobüse binemediği için işe gitmediği için ceza alan arkadaşlarımız var. Engellilerin hayatın içinde kalması için önündeki engelleri kaldırmamız gerekiyor.

Konunun diğer boyutu ailenin istekleri. Siz hiç meydanlara çıkıp da çocuğuma eğitim hakkı istiyorum ve ya sağlık hizmetini daha iyi almasını istiyorum diyen bir engelli ailesi gördünüz mü? Hayır. Çok azı hariç. Aile ne istiyor? Maaş, bakım ücreti, vergi muafiyeti, bir de çok yoğun olarak yaşanan, “ben ölürsem ya da benden sonra engelli çocuğum veya yakınım ne olacak” endişesi.

Peki engelli ne istiyor? O insan olarak haklarını istiyor. Eğitim, istihdam, sağlık, diğer bireyler gibi sosyal hayatta yer alabilme hakkını istiyor. Onun da en büyük kaygılarından biri, birlikte yaşadığım kişi vefat ederse veya o da engelli hale gelirse ben ne olacağım kaygısı. Çevremdeki bir çok özellikle zihinsel engelli veya başka birinin yardımıyla yaşayabilen engellilerinin kaygısı budur.

Altını kalın harflerle çiziyoruz. 40 milyon kişiyi ilgilendiriyor ve bunun en az 20 milyonu seçmen diyoruz. Yine de ilgilenmiyorlar. Engelliler günü geldiğinde iki konuşma yapalım, niye engelli dendi de özürlü denmedi lafları, birkaç tane şova döntük gösteri, basın da bunları taşıyor bitti bu iş. Bu arada bu engelli, özürlü ve sakat meselesi ile ilgili koca koca yazarlar her 3 Aralık’ta yazı yazıyorlar. Bize engelli denmiş, özürlü denmiş, sakat denmiş, hiçbir önemi yok. Çünkü gerçekte engelleri kaldırmıyor. Yaşama katılmamızı sağlamıyor.

Başka bir sorun da eğitim alanlarının engelli olmasıdır, okulların ulaşılabilir olmamasıdır. Bunun dışında daha yoğun sorununuz ne? Engelli olarak okula gidiyoruz veya çocuğunuz okula gidiyor, eğer çocuğunuz zihinsel yetersizse, otizmiyse, oraya RAM tarafından gönderilmiştir. Çünkü amaç kaynaştırmak. Önce okul müdürü çıkıyor

karşımıza. Biz sorumlu öğrenci istemiyoruz diyor. Bunlar gerçek. Dava örnekleri var ayrımcılıktan, TCK 122'den dolayı. Okul müdürünü geçiyoruz öğretmen ben böyle bir çocuk sınıfta istemem diyor. Ama yüzden 10 kontenjan var. RAM göndermiş yani Milli Eğitim Rehberlik ve Araştırma Merkezi göndermiş. Bakın bunları yapanlar da insanlar. Toplumun içinde yaşayan, çağdaş olduğunu söyleyen insanlar. Onu geçiyoruz, ailelerden bir tanesi sınıftaki öğrenci velilerinden bir tanesi diyor ki benim çocuğum neden bir zihinsel engelliyle ya da otizmlile aynı sınıfta okusun diyor, dirençle karşılaşıyoruz.

2010 yılında yanlış sonda kullanımı nedeniyle hayatını kaybeden engelli sayısı 120. Yanlış sonda kullandığı için mesane iltihabı olup hayatını kaybetmiş 120 insandan bahsediyoruz. Çok mu küçük rakam? Benim için çok büyük rakam çünkü bir kişi bile benim için önemli. Hastanelerde engelliler için pozitif ayrımcılık var, tamam güzel. Ama raporda çok büyük sorununuz var. Otizml bir çocuğun en büyük düşmanı koku, kalabalık ses, yanlış renklerdir. Otizml çocuğu 6 ayda bir ya da bir yılda bir o ortama sokup engelli raporu aldırarak yanlıştır. Bu işlemin evlerde yapılması gerekir. Otizml çocuklar dönem dönem öfke nöbetleri geçirirler ve kendilerine zarar verirler. Ya da çevresinde insanlara değil en yakınındakine zarar verir. Sakinleştirici yapmak gerekir. 112 Acil Servis ambulansları bu sakinleştiriciyi yapamıyor. Ne yapıyor insanlar? Çocuklarını evlerinin bir odasına kapatıyorlar, çocuk orada kendisini harap ediyor. Toplumdaki bu yanlış yaklaşımında kırılması gerekiyor.

Teşekkür ederim...

2.OTURUM

KURUMLARIN ENGELLİĞE YAKLAŞIMI VE POLİTİKALARI

EKİN ÖZBEK *Sunucu*

Değerli konuklar, İşitme Engelliler Derneği Başkanı işaret dili tercümanı ve eğitmeni Mine Taşkaldıran'a emeklerinden ötürü teşekkür ediyoruz. Şimdi çalıştayımızın kurum adına konuşmalar başlığında gerçekleşecek ikinci oturumunu yönetmek üzere TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Alaeddin Aras'ı davet ediyorum.

OTURUM BAŞKANI

ALAEDDİN ARAS *TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi*

Değerli katılımcılar tekrar hoş geldiniz. Yemek sonrası bir mahmurluk var ama umarım konuşmacılarımız bu mahmurluğu giderirler. Konuşmacılarımız da süreleri çok aşmazlarsa iyi olur. Çünkü bir sonraki foruma zaman kalmamış olur. Bu anlamda ben özellikle konuşmacılardan ve dinleyicilerden yardım istiyorum. Teşekkür ediyorum.

Bu oturumumuzda arkadaşımızın anons ettiği gibi kurumlar adına konuşmalar yapılacaktır. Bu çalıştayın düzenlenmesinde Ayşegül Oruçkaptan'ın çok ciddi emekleri oldu bunu ben ifade etmek istiyorum. Böyle bir çalıştay gündeme geldiğinde acaba katılım olur mu, becerebilir miyiz diye tereddütle bakmıştık. Ama çok önemli bir adım oldu en azından TMMOB camiasında şehir plancıları, mimar, mühendis arkadaşlarımız bundan sonra kent yaşamında nasıl davranması gerektiğini, en azından eleştirebileceklerini bu çalıştay sayesinde görmüş olacaklar. Ayşegül Oruçkaptan'a çok teşekkür ediyorum.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü adına Sayın Fatma Gökmen Hanımefendi, ODTÜ Mezunlar Derneği Engelsiz Yaşam Komisyonu adına Sayın Claire Özel, Çankaya Belediyesi adına Sayın Eser Atak, Engelliler Konfederasyonu adına Sayın Hasan Tatar, Dikkat Eksikliği Hiperaktivite ve Özel Öğrenme Güçlüğü Derneği adına da Sayın Neziha Çingir.

Eğer konuşmacı arkadaşlarımın izni de olursa konuşmaya sağ baştan başlayarak Sayın Eser Atak'tan başlayarak devam edelim.

ESER ATAK

Şehir Plancısı

Çankaya Belediyesi Başkan Yardımcısı

Merhabalar,

Sunuşum öncesi kendimle ilgili ön bilgi vermek istiyorum. Şu an Çankaya Belediyesi'nde üst yönetici olarak görev yapıyorum. Şehir plancısıyım, TMMOB camiasındayım yani. 11 yıl Başbakanlık Özürlüler İdaresi'nde uzman olarak görev yaptım. O alanda ihtisaslaştım. Sabah oturumundaki şehir plancısı meslektaşım Deniz Çağlayan'la aynı odayı paylaşıyorduk, mesai arkadaşydık. Ardından son iki buçuk yıldır da Çankaya Belediyesi'nde görev yapıyorum.

TMMOB'un düzenlediği bu konu başlığı önemli bir konu... Engelli Mühendis, Mimar, Şehir Plancıları konusu şimdiye dek çoğunlukla meslek ortamında göz ardı edilmiş bir meseleydi. Biz de okulu bitirdiğimizde bu konuda hiçbir fikir sahibi değildik açıkçası. Daha sonra hasbalkader girdiğimiz kurum sayesinde bu konuyla haşır neşir olma şansını yakaladık. Ardından bir yönetim deneyimiyle bunu devam ettirmeye çalışıyoruz. Bugün ben size hem oradaki birikimim, hem de yerel yönetim düzeyinde yüz yüze olduğumuz sorunlarla ilgili bir değerlendirme yapmak istiyorum.

Yerel yönetimlerin ulaşılabilirlik bağlamında önemi nedir, ulaşılabilirlik konusunda yasal sorumlulukları nedir, özellikle ilçe ve büyük şehir belediyeleri arasındaki yetki ve görev paylaşımından kaynaklanan sıkıntılar nedir? Bir takım hatalar yapılıyor, bu hataların temelinde neler var? Onları sizlerle paylaşmak istiyorum.

Ulaşılabilirlik herkes için önemli ve gerekli

Yaşam çevremiz çoğunlukla standart bir insan tipine göre planlanıyor maalesef. O da 25-45 yaş arasındaki sağlam erkek nüfustur. Buna göre planlandığı için herkes için erişilebilirlik kavramı bunun neresinde diye sormak gerekiyor. Çoğunlukla her insanın gözü sağlam, kulağı sağlam, tüm kaslarının gücü yerinde, her engeli kolaylıkla aşabilecek olduğu varsayılıyor. Bu standarda göre planlanıyor maalesef yapıli çevre... Fakat toplum yaşamı içinde pek çok grup var. Engelliler başta olmak üzere yaşlılar, hamileler, yük taşıyanlar, çocuklar, bebekler, iri ve şişman kişiler, bebek arabalıları vb. bu grubu genişletmek mümkün... Dolayısıyla her an, herkes bu engellerle kent yaşamı içinde karşılaşma durumunda... Bebek arabalıları, yük taşıyanlar, süpermarket arabasını taşıyan çocuk, bir bebek, engelliler de bunun içinde. Diyoruz ki, engelsiz bir çevre herkes için gerekli. ***Engelliler için bir düzenlemeden bahsetmiyoruz burada... Engelsiz düzenlemeler herkes için gerekli...*** Çünkü her an herkes bir şekilde hareket kısıtlılığı durumunu geçici ya da kalıcı olarak yaşayabilir. Yorgun olabilirsiniz her şeyin ötesinde ve basamak tırmanmak istemeyebilirsiniz. Bu gayet doğal, insani bir durumdur. O nedenle çevremizin her insanın kolayca kullanabileceği şekilde düzenlenmesi önem arz ediyor.

Bu konuda bazı yasal düzenlemeler yapıldı. 1997'dir bunun miladı... 1997'de 571 ve 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerle çeşitli yasalara çeşitli hükümler eklendi. Bunlardan biri de 3194 sayılı İmar Kanunu'dur. Ardından 1999'da İmar Yönetmeliklerinde düzenlemeler yapıldı. Belediye ve Büyükşehir belediye kanunlarında bazı düzenlemeler yapıldı. 2005 yılında çıkarılan Özürlüler Kanununda da ciddi düzenlemeler yapıldı. Hatta orada süre tanımlanmıştır. 7 yıl dendi. 7 yıl içinde "kentsel mekânı, yapıları ve ulaşım araçlarını özürlülerin kullanımına uygun hale getirmek zorundasınız" dendi. Gerçek ve tüzel kişilerce yapılan tüm yapılar, açık alanlar ve ulaşım araçları için ulaşılabilirlik koşulu getirildi. Belediyeler bu kanunlara göre, yapmakla sorumlu olduğu sokak, yol, açık alan, park, meydan vb. tüm tesis ve araçları ulaşılabilir kılmak durumunda... İmar yönetmelikleri de aynı şekilde bu yasal düzenlemeleri getirmiş durumda. Konut, ticaret merkezi gibi yapıların projesinde özürlülerin kullanımına uygun koşullar aranmak durumunda...

Biraz önce değindim 5378 sayılı Özürlüler Yasası ve 2005'ten 2012 Temmuz'una kadar düzenlemelerin tüm umumi ve resmi yapılar, sokaklar, kaldırımlar, yaya geçitleri ve şehir içindeki toplu taşıma araçları, (özel kamu fark etmez ikisini de dahil etmiştir yasa), 7 yıl içinde özürlülerin ulaşım ve kullanımına uygun duruma getirilmek zorunda...

Bu konuda standartlar da oluşturuldu. TSE tarafından önemli standartlar geliştirildi. Birisi TSE 9111, binalarla ilgili standart, birisi de TSE 12576 no'lu sokak ve açık alanlarla ilgili standarttır. Kullanılan en önemli standartlar bunlar..

Şimdi uygulamadaki sorunlar ve yapılan yanlışlıkların neler olduğuna değinmek istiyorum. Önce genel olarak yapılan yanlışlıkları aktardıktan sonra, Belediyemizin yaptığı yanlışlıkları da burada açık yüreklilikle sizlerle paylaşacağım.

Yapılan temel yanlışlıklara bakacak olursak tabi öncelikle uygulamanın, yani ulaşılabilirlik standartlarının hiç dikkate alınmaması temel bir sorun. Yani hiçbir şekilde böyle bir şeyin düşünülmemiş olması... İkincisi yetersiz uygulamalar... Yani bir şeyler yapılıyor ama bunlar son derece yetersiz, sınırlı yapılıyor, standartlara uygun yapılmıyor ya da sadece ortopedik özürlülere yönelik rampa yapılması ile sınırlı kalabiliyor. Diğer özür grupları düşünülüyor. Ya da tekil ve ayrımcı çözümlere gidilebiliyor; engelli otobüsü, engelli parkı gibi bir takım ayrımcı, dışlayıcı uygulamalarla karşı karşıya kalıyoruz.

Yapılan yanlışlıkların nedeni ne?

Sorunların nedenine baktığımızda temelde bilinç, bilgi ve eğitim eksikliğini en başa koymak mümkün... Çünkü akademik ortamda, yani üniversitelerde mühendislere, mimarlara, şehir plancılara, inşaat mühendislerine, inşaat teknikerlerine ve diğer teknik elemanlara bu konu öğretilmiyor, ulaşılabilirliğin bir yapının temel özelliği olması gerektiği öğretilmiyor. Tabii öncelikle bunu öğretebilecek öğretim üyesi kadrolarına ihtiyaç var, onların da bilmediği bir konuyu öğretmesini bekleyemezsiniz. Öncelikle o kadroların yetişmesi önem arz ediyor.

İkincisi, yürürlükteki mevzuatın kapsamıyla ilgili sorunlar var. Bir takım mevzuat düzenlemeleri yapılıyor, gerçekleştiriliyor ama bunların kapsamı gerçekten yeterli mi, değil mi soruları söz konusu... Standartlarla ilgili sorunlar var. Standartlar gerçekten ülke koşullarına uygun standartlar mı? Bence çok uzun standartlar. Bu konuda çalışmış biri olarak ve bir belediyeçi gözüyle söylüyorum. Çünkü belediyelerde kimsenin bu kadar uzun standartları okumaya vakti yok arkadaşlar. Ayrıntıda boğulmayan, basit, kısa ve öz anlatımlı, uygulanabilir makul koşulları içeren yeni standartlara ihtiyaç var mutlaka...

Bir başka sorun yapılanların denetimi konusunda... Hiç yapılmayan bir uygulamayı, bundan sonra uygulayacaksınız, yapacaksınız diyorsunuz. Ama insanlarda davranış değişikliği yaratmak en zor konulardan birisidir. Yapı sektöründe çalışanları ve idarecileri yeni şeylere adapte etmekte zorlanıyorsunuz.

Yerel yönetimlerin idari yapılanmasından kaynaklanan sorunlar var. Çünkü farklı müdürlüklerden oluşuyor yerel yönetimler. Farklı yetki ve sorumluluklarla donatılmış.

Büyükşehir ve ilçe belediyeleri dedik. Biz ilçe belediyesi olarak 12 metrenin altındaki sokaklardan sorumluyuz maalesef... 12 metre ve üzerindeki sokakların ve tüm caddelerin yapım, bakım ve onarım yetkisi büyükşehir belediyesinde. Bizim hiçbir yetkimiz yok.

Toplu taşıma hizmetleriyle ilgili Büyükşehir İlçe belediyelerinin hiçbir yetkisi yok. Trafik yönleri, düzenlemelerinde hiçbir yetkimiz yok. Altyapı, yani kanalizasyon, doğalgaz, elektrik, vs. hiçbir yetkimiz yok, dolayısıyla sizin bir gün yaptığınız bir kaldırıma bir alt yapı kuruluşu gelip oraya bir elektrik direği koyup orayı geçilmez hale getirebiliyor. Ya da bir otobüs durağı kondurulabiliyor kaldırımın üstüne... Otobüs durağı toplu taşıma yolcularını korumak için yapılıyor ama kaldırımı kapatabiliyor.

Ya da belediyenin kendi içinde de bir takım sıkıntılar ve kopukluklar var. Emlak İstimlâk Müdürlüğü diye bir müdürlük vardır belediyelerin içinde. Bunlar reklam panoları ve büfeler gibi tesislerin kiralanmasıyla sorumludur. Ama biz yalnız fen işlerinde, imar ve etüt proje vb. Müdürlüklerde yoğunlaştırsak ilgi alanımızı, o zaman o bölüm eksik kalmış oluyor. Emlak Müdürlüğü hiçbir kritere bağlı kalmadan getirip büfeyi de, reklam panosunu da koyabiliyorlar kaldırımın tam ortasına yerleştirilmesine izin verebiliyor. O zaman yer boyutunu da düşünmemiz gerekiyor.

Taşıt öncelikli ulaşım politikaları bir diğer konu... Maalesef Ankara'da bunu çok bariz bir şekilde görüyoruz. Taşıtların kent içindeki hızlı hareketi için tüm yaya ve bunun içindeki engelliler göz ardı ediliyor ve yaya üst ve alt geçitlerine mahkum ediliyor. Ben şöyle diyorum, "yaya üst ve alt geçitleri yaya için yapılmaz, taşıtların yolda durmadan geçmesi için yapılır". O yüzden trafik ışığı yerine yaya üst-alt geçitlerinin tercih edilmesi, kaldırımların budanması bundandır. Atatürk bulvarının halini biliyorsunuz artık, iki yaya yan yana geçemez haldedir Bulvar kaldırımlarında!..

Dolaylı nedenler de var. Toplumsal katılım sorunları örneğin... Sivil toplum örgütlerinin bu konudaki baskı gücünü yeterince hissettirememeleri ciddi bir sorun... Yönetimlerde süreksizlik, yani bir yönetimin başlattığı uygulamayı diğer bir yerel yönetim sahiplenemeyebilir. Kimse de bunun hesabını sormaz. Yani yapılan bir uygulama bir anda kesintiye uğrayabilir, kurumsallaşma sorunları ciddi bir sorundur. Kollamacı ilişkiler ciddi bir sorundur. İdarecilerin cehaleti ve gösteriş hayranlığı önemli bir sorundur. Yani gerçekten bir şeyi kurumsal bir şekilde yapmak yerine gösteriş, medyaya dönük, şova dönük bir takım hizmetler yapılabilir.

Kaynak yetersizliği özellikle küçük belediyeler için ciddi bir sorundur. Kaçak yapılaşma gerçeği özellikle binaların erişilebilir olmasında ciddi bir sorundur. Bunlar yanlış uygulamalardan örnekler. Bakınız, standartlara uygun olmayan bir rampa... Alt yapı kuruluşlarının koordinasyonsuzluğuna ciddi bir örnek yapılmış bir rampanın üstüne trafik ışığı ve bir posta kutusu koyulabiliyor. Ya da toplumsal engel dediğimiz, bir rampanın önüne bir taşıt sahibi park edebiliyor. Bir üst geçit asansörünün önüne bu şekilde bile bir park mümkün.

Sık görülen hatalı değerlendirmeler

Ayrımcı tekil uygulamalardan bahsettik, engelli parkı vs. gibi engellilere özel toplu taşıma araçları gibi engelliye özel asansörlü otobüsler gibi. Engelliye süs asansörleri gibi

uygulamalar... Bir de sık görülen hatalı değerlendirmeler var: “Rampayı, asansörü ya da tuvaleti engelliler dışındakiler de kullanıyor, bu yüzden bozuluyor.” Böyle bir anlayışı kabul etmek mümkün değil. Herkes kullanacak bunları zaten! İstedığımız da bu, herkesin kullanması... Ama herkes kullanırken engelliler de kullanacak. Onların da kullanımına uygun olacak.

Bir başka yanlış değerlendirme şu şekilde: “Düzenlemeler sadece engelliler için olmalı, başka kimse kullanmamalı.” Hayır böyle bir şey yok! “Eğimi yüzde 12 değil de yüzde 15 yapsak da olur.” Hayır bu da olmaz. Mesela Çağdaş Sanatlar Merkezi’nin önünde bir rampa var, eğim uygun değil. Tarif etmemize rağmen bir şekilde düzgün gözüksün diye biraz kısa kesilmiş ve aslında kendi başına bir engellinin çıkması engellenmiş. En kısa sürede onu düzenleyeceğiz.

Şimdi belediyemizin yaptığı hatalara bakalım. Belediyemizin sorumluluğunda olan kaldırımları görüyorsunuz. Örneğin kaldırım ortasına reklam panosu koymuşuz. Bunları sonra düzelttirdik. Mesela kaldırım yapılırken bazı ciddi tehlike de yaratan unsurlar göz ardı edilmiş. Aslında yine iyi niyetle yapılmış ama takılıp düşmeye müsait, ciddi bir sorun yaratan bina girişine yapılmış rampalar. Yine gereksiz yere atılan kot farkları kaldırım köşelerinde. Yine bir mantar koymuşuz direk arasına ama burası kaç cm, kaç cm olması gerekir onu düşünmemişiz maalesef. Kaldırımı yapmışız ama alçaltmayı unutmuşuz, köşe rampasını unutmuşuz. Yine altı iyi tahkim edilmediği için sonradan bozulmuş kaldırımlar, bunlar da ciddi tehlike yaratan unsurlar. Bunları çoğaltabiliriz.

Ne yapılmalı?

Ne yapılmalı konusu önem arz ediyor. Bir defa eğitim birinci konu... Dedğimiz gibi bilgilendirme seminerleri, atölye çalışmaları... Daha fazla toplumsal baskı uygulanması gerekiyor sivil toplum örgütlerince ve yurttaşlarca... Toplumsal bilinci yükseltmek için medyada daha fazla yer almalı. Gösteriştten uzaklaşmak ve bilgiyi kullanmak gerekli... Yani elimizde tüm bilgiler var, bunlar ilave bir maliyet yaratmıyor. Kaldırım yaparken sadece eğimini düzgün yapacaksınız, kullanacağınız malzeme aynı sadece bilgiyi kullanacaksınız.

“Çankaya Belediyesi olarak ne yaptık, ne yapıyoruz”a kısaca değineceğim: 2009 Nisan’dan bu yana ne yaptık? Öncelikle idareci ve teknik elemanlarla seminerler düzenledik. İmar Müdürlüğü, Fen İşleri Müdürlüğü, Park ve Bahçeler Müdürlüğü, Etüt Proje Müdürlüğü gibi orada çalışan teknik elemanlarımıza bu işin doğrusunu anlatmaya çalıştık, standartları verdik. Bu uygulamaları da zaman zaman yerinde denetlemeye çalıştık. Kaldırım bordürü modelinde üretimde değişiklik yaptık ve en fazla 15 santim yüksekliğinde olmasını sağladık. Artık tüm kaldırımlarımızda onlar kullanılıyor. Yeni yapılan kaldırım ve mekânlarda engelsiz tasarım ilkelerini uyguluyoruz. Maalesef tamamını değil kısmen. Tamamını uygulamak ciddi engeller içeriyor. Şehir merkezindeki önemli yaya akslarında engelsiz takip izi uygulamalarımız var. Görmüşsünüzdür belki Yüksel, Konur ve Karanfil sokaklarında yaptığımız düzenlemeleri... Eksiklikler varsa da onları bildirmenizi ve böylece onları bir daha tekrar etmememizi sağlamanızı rica edeceğim. Bu konuda 4 tane özel kılavuz hazırladık. Başta da dedim ya standartlar

çok ayrıntılı ve zor anlaşılır, çok daha basit, anlaşılır kaldırımlar için, yeşil alanlar için ayrı, çöp konteynerlerinden tutun büfelere kadar neyin nasıl yerleştirileceği ayrı ayrı hazırladık. Bunları ilgili birimlere dikkat edilmesi için noktasal olarak verdik ve onlar şu anda bunları kullanıyorlar. Ayrıca Zabıta Müdürlüğümüzle kaldırımları seyyar işgallerinden korumak için **'Kaldırımlar Yayalarıdır'** kampanyası başlattık. Park etmiş araçlara bir bilgilendirme notu koyuyoruz ve bilinçlendirmeye çalışıyoruz taşıt sahiplerini.

Bize başvuran tüm işyeri sahiplerine işyerlerinin engelsiz hale getirilmesi için bir bilinçlendirme yaratmaya çalışıyoruz. Engelsiz işyeri kılavuzu hazırladık ve tüm başvuranlara ücretsiz olarak veriyoruz. Biraz önce bahsettiğim kılavuzlardaki engelsiz yaya yolu ve kaldırım yapım esasları Fen İşleri Müdürlüğümüzce kullanılıyor. Artı bir de mevcut yaya yollarındaki engellerin kaldırılması için neler yapılması gerektiğini etap etap anlatan bir kılavuz hazırladık. Bina yapımında aranabilecek ulaşılabilirlik koşulları neler olmalıdır, İmar Müdürlüğümüz için hazırladığımız bir başka kılavuz. Yine bina parseli çevresinde kaldırım yapan müteahhitlere verdiğimiz bir kılavuzumuz var.

Süreyi aştığım için özür dilerim, hepinize teşekkür ederim...

OTURUM BAŞKANI

ALAEDDİN ARAS TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi

Teşekkür ediyoruz. Umarım bir sonraki çalıştayımızda da sahneye rampalı çıkmış oluruz çünkü sahnenin rampası yok. Sözü Sayın Fatma Gökmen'e bırakıyorum...

FATMA GÖKMEN

Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanı

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Sunumumda öncelikle genel müdürlüğümüzün kuruluş amacı ve aslında tersten bir süreçten bahsedeceğim. Önce, genel müdürlüğümüz kuruluş amacı ve görevleri sonra da özürlülerin istihdamı ile ilgili bilgi vereceğim.

Ülkemizde özürlülerle ilgili hizmetler uzun yıllar birçok kurum tarafından veriliyor. Ancak bir dağınıklık söz konusuydu. BM Genel Kurulu'nun 1981 yılını özürlüler 10 yılı ilan etmesiyle beraber tüm ülkelerde bir özürlü konusunda koordinasyon sağlamaya yönelik bir kurum kurulması gündeme geldi ve bu karar bizim ülkemizde de bu yönde bir adım atılmasını beraberinde getirdi. İlk olarak da ülkemizde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Başkanlığı'nca "Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu" oluşturuldu. 1983 yılında sürekli kurul şekline dönüştü ve 1997 yılına kadar da özürlülük konusunda görevini sürdürdü. 1997 yılındaysa 575 sayılı KHK ile bu kurulun görevi sona erdi ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı kuruldu.

Temel olarak bu kurulun amacı neydi? Özürlülere yönelik hizmetlerin düzenli verimli bir şekilde yürütülmesini temin etmek ve bu hizmetleri yürütürken de ulusal ve

uluslararası kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon sağlamaktı. Özürlülerle ilgili ulusal politikaların oluşturulmasına yardımcı olmak, özürlülerle ilgili problemleri tespit etmek ve bunlara ilişkin çözüm yollarını bulmak amaçlanmıştı. Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖİB) koordinasyon kurumu olarak kuruldu. Tabi ki bütün özürlülere yönelik hizmetler –örneğin MEB içinde eğitim hizmetleri veriliyor, Sağlık Bakanlığı bünyesinde sağlık hizmetleri verilmekte- asıl görevi bir koordinasyon ve işbirliği kuruluştur. Uzun yıllar bunun anlaşılmasında sıkıntı çekildi. Özürlülerle ilgili tüm hizmetlerin Özürlüler İdaresi tarafından yürütülmesi gerektiği gibi yanlış bir algı oluştu. Aynı şekilde ulaşılabilirlik konusunda da hem vatandaşlardan hem de kurumlardan şikâyetler bize yöneldi ama buradaki en önemli görevi ÖİB'nin kurumlara işbirliği kurarak bir farkındalık oluşturmak ve hem mevzuattaki hükümlerin yerine getirilmesini sağlamak hem de özürlülerin haklarını hayata geçirebilmek.

Son dönemlerde tabi ki genel bir yapılanmayla ilgili değişiklikler söz konusu oldu. ÖİB, 8 Haziran 2011'de Resmi Gazete'de yayımlanan 633 sayılı KHK ile görevlerini Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne devredildi ve şüanda daha önceden Başbakanlığa bağlı ÖİB, Aile ve Sosyal Politikalara bağlı bir genel müdürlük olarak görevlerini yürütüyor.

Peki, Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün misyonu nedir? Özürlü ve yaşlıların ayrımcılığa uğramadan, insan haklarını koruyarak toplum hayatına katılmaları için ulusal düzeyde politika ve stratejilerinin belirlenmesi için yapılan çalışmaları koordine etmek. Özürlü ve yaşlılara yönelik toplumsal hizmet faaliyetlerine ilişkin ilke usul ve standartlarını belirlemek, bu alanda ilgili kamu kurum/ kuruluşları ile gönüllü kuruluşların arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak.

Daha öncesinde koordinasyon kurumu olan ÖİB, bu dönemde bir değişiklik geçirdi. Şöyle belirteyim: Koordinasyon görevi yanında yaşlı hizmetleri ve bakım hizmetleri de Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün bünyesinde toplandı. Hem koordinasyon görevi hem de bir çeşit icra görevi de yürütüyor.

Peki, biz Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak özürlüyü kim olarak kabul ediyoruz? 5378 sayılı kanunda bir özürlü tanımı var ve bu kapsamda da doğuştan ya da sonradan her hangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlüğü çeken ve koruma, bakım, rehabilitasyon ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi. Tabi bu tanımda ciddi sıkıntılar var yani sadece korunma bakım ihtiyacı duymayabilir kişi ama burada bir genel olarak tüm özürlülerin korunma ve bakıma ihtiyacı varmış gibi bir algı var bunun da farkındayız. Bu tanım sıkıntılı.

Ülkemizde özürlülere yönelik koordinasyon görevimizde; eğitim, sağlık, istihdam, ulaşılabilirlik, sosyal hayata katılım ve sosyal yardımlar alanlarının hepsinde özürlü haklarına yönelik çalışmalar yapıyoruz. Bu konudaki kamu kurum ve kuruluşlarıyla tabi.

Ulaşılabilirlikle ilgili Deniz Hanım sabahki oturumda ayrıntılı bir sunum gerçekleştirdi. Bu çok önemli bir ilke bizim için çünkü istihdamla ilgili bir hak arayışı içerisine girdiğimizde erişilebilirlik söz konusu değilse o haktan yararlanmak da söz konusu olmuyor. Aynı şekilde eğitimle çok bağlantısı olan bir ilkedir ulaşılabilirlik. Ulaşılabilirliğin düzenlenmediği yerde eğitimden de yeterince kişi yararlanamıyor. Sağlık hizmetlerinde de böyle. Tüm çalışmalarımızda, bu başlıkların hepsinde, tüm bakanlıklar, kamu kurumlarıyla ilgili çalışmalarda ulaşılabilirlik ilkesini ön planda tutuyoruz.

Daha özele inersek istihdam kısmından bahsedeyim. Ülkemizde özörlölerün özörlö haklarından yararlanabilmesi için belli bir sağık raporu alması gerekiyor. Özörlö olduğıunu belirtmesi gerekiyor ve burada da en az yüzde 40 sağık raporunda bir oran olması gerekiyor. Eğitim hariç çünkü burada bir farklılık var erken eğitilememe nedeniyle yüzde 20 sağık raporu olan bir çocuk eğitimde özörlölere yönelik tanınan haklardan yararlanabiliyor ama diğlerlerindeyse yüzde 40 ve üzeri sağık kurulu raporu oranına sahip olması gerekiyor.

Peki, ölkemizde özörlölerin istihdamı ne şekilde: Birincisi iş kanunu kapsamında özörlölerin istihdamı söz konusu bir de devlet memurluğı kanunu kapsamında. Ülkemizde iş kanunun 30. Maddesince 50 ve daha fazla işçi çalıştıran özel sektördeki iş yerlerinde yüzde 3 özörlö çalıştırma zorunluluğı var kamudaysa yüzde 4 özörlö istihdam etme zorunluluğı var. Peki, kota-ceza sistemi olarak geçiyor bu ve eğer bu kotayı doldurmazsa buna ilişkin uygulama nedir. Eğer doldurmazsa işveren, çalıştırmadığı her özörlö ve her ay için 1670 TL para cezası ödüyor ve iş talepleri işçi talepleri de kamu kurumları tarafından İŞKUR'a yapılıyor. Aynı şekilde özörlölerde istihdam için İŞKUR'dan bu kotaları doldurmada kolaylık sağlanması konusunda yardım alınabiliyor. Kamu personeli olan istihdamlardaysa KPSS puanıyla kişiler kamu işyerlerine başvuruyor ve yerleştiriliyor. Eğer ilköğretim ve daha alt düzeyde eğitim düzeyi varsa kura usulüyle yapılıyor. Tabi ki bu kurumların tercihleri doğrultusunda. Şuanda özörlölerin istihdamında yeni olan konu ise devlet memurluğunda. Tabi ki özörlö devlet memuru istihdamı söz konusu ancak 2011'de devlet memurluğı kanununda bir düzenleme getirildi. Bunun öncesinde yılda 3 defa özörlö sınavı yapılıyor, her kurum kendisi sınav yapıyordu. Kaç kişi kotasında boşluk varsa ona göre ilan veriyordu. Bu durum beraberinde birçok sıkıntı getiriyordu.

Birincisi özörlölüye uygun sınav olmayabiliyordu çünkü özür türleri değişiyor. Mekânların özörlölere uygun olmaması. Kadroda çalıştıracağı özörlö sayısı azsa kamu kurumu özörlö istihdam etmekten kaçınabiliyordu. Ve bu yıl içerisinde de özörlö memur seçme sınavı sistemi getirildi. Artık tek bir merkezi sınav sistemi var. Buna ilişkin devlet memurluğı alınma şartlarına ilişkin esaslarda özörlölerin devlet memurluğuna alınma şartlarıyla yapılacak merkezi sınav ve kura usulü hakkında yönetmelikle düzenlenmiştir. Bu düzenlemede ulaşılabilirlik ilkeleri ön planda tutuldu.

Şöyle belirteyim: biz, Devlet Personel Başkanlığı, ÖSYM ve ÖİB bu konuda baya çalışmalar yaptık. Bizim açımızdan ulaşılabilirlik ilkesi çok önemliydi. Birincisi sınav yapılacak merkezlerin ulaşılabilir olması en önemli kriterlerden birisi.

Diğer bir kriterimizse sınav yapılacak merkezlerde işaret dili tercümanlarının bulunması zorunluluğu getirilecek. Bir diğeri, özür gruplarına göre 4 gruba göre sınav soruları hazırlanacak. Yani işitme engelliler için ayrı, görme özürlüler için ayrı, zihinsel engelliler için ayrı ve diğer özür türleri için ayrı bir sınav testi olacak. Burada otomatik özürlüler de kapsam içinde. Tabi burada eğitim durumları dikkate alınarak sınav yapılacak. Her sınav grubuna göre ayrı sınav süresi verilecek. İhtiyaçları doğrultusunda tabi. Görme özürlüleri için kişi talep ederse refakatçi, kendisine uygun alfabeyle sınav testi istiyorsa o. Bunlar ön planda tutulan sınav için erişilebilirlik anlamında –ki bu da istihdam için çok önemli bir süreç. 2012 Nisan ayının sonunda da sınavın yapılması planlanmakta. Umarım bir sıkıntı olmadan bütün bu ulaşılabilirliğe ilişkin ilkeler uygun şekilde düzenlenerek sınav gerçekleştirilir.

Teşekkür ediyorum...

OTURUM BAŞKANI

ALAEDDİN ARAS *TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi*

Teşekkür ediyoruz. Sözü Engelliler Konfederasyonu'ndan Sayın Hasan Tatar'a bırakıyorum.

HASAN TATAR

Avukat

Engelliler Konfederasyonu

Merhaba sayın arkadaşlar.

Öncelikle TMMOB'a böylesi bir etkinliği düzenlediği için çok teşekkür ediyorum. Bu etkinlik 24 Aralık gibi bir günde yapılıyor, 24 Aralık tarihi Türkiye açısından bir acı tarihtir. Maraş Katliamı'nın yıl dönümüdür. Dolayısıyla böyle bir etkinlikte insanlarımızı diri diri kesen, vurup katleden o vahşileri şiddetle ve nefretle kınadığımızı ifade etmek istiyorum.

Ben doğuştan görme engelliyim. Şimdi Engelliler Konfederasyonu'nun başkan yardımcısıym ve serbest avukat olarak çalışıyorum, aynı zamanda eğitim emeklisiyim. Hani eski öğretmen demek istemedim çünkü öğretmenin eskisi olmaz.

Ben engellilik sorununa genel bir bakış ve devlet engelli örgütlenmelerinin niteliklerine bakmak istiyorum. Engelliliğe farklı toplum kesimlerinden farklı yaklaşımlar mevcut. Kimi bir kader, bir takdiri ilahi olarak görüyor. Bizler engelliler konfederasyonu ve ona bağlı örgütler olarak asla böyle görmüyoruz. Engelliliğin nedenleri ve sonuçları bakımından toplumsal bir olgu olarak görüyoruz. Çünkü engellilik özetle neden kaynaklanır? Yokluktan, yoksulluktan, rehavetten, sefaletten kaynaklanır. Bozuk sağlık sisteminden kaynaklanır. Bozuk eğitim sisteminden kaynaklanır. Bozuk trafik düzeninden kaynaklanır. İş kazalarından, iş cinayetlerinden, kent yapılarının bozukluğundan kaynaklanır. Akraba evliliği gibi olaylardan kaynaklanır ki onun da

mülkiyet olayıyla yakından bağlantısı vardır. Toplumsal felaketlere dönüşen doğal olaylardan afetlerden kaynaklanır. Afetlerin toplumsal bir olgu olmadığı söylenebilir ama daha yakında yaşadığımız deprem Japonya'da çok daha büyüğü yaşandığı halde pek kimse ölmedi ama Van'da bir deprem oluyor bir bakıyorsunuz binlerce insan ölüyor ondan çok daha fazlası engelli, sakat ne dersiniz deyin ama bir yanları eksik hale geliyor.

Öyleyse nedenleri bakımından engellilik tamamen toplumsal bir olgudur, sonuçları bakımından da öyledir. Çünkü engelliliğin sorumlusu bu sistemleri bu engellilik nedenlerini ortadan kaldırmayan zihniyettir. Bu anlayış en başta kamu adına bu yetkiyi elinde bulunduranlara aittir. Yani devlete aittir. Engelliliğin temel sorumlusu devlettir ve devlet bu önlemleri yeterince almadığı için engelli sayısı artmıştır. Öyleyse engelliği önlemesi, azaltması gereken de asıl olarak devlettir. Engellilikten kaynaklanan sorunların çözümü için de gerekli önlemleri alması gereken birinci el de yine devlettir. Elbet kişilerin üzerine düşen sorumluluk da vardır ama bir bütün olarak düşündüğümüz de kamunun sorumluluğunun asıl olduğunu görürüz.

ABD rakamlarına göre dünyada nüfusun ortalama yüzde 10'u engellilerden oluşuyor. Türkiye'deyse 2002'de yapılan 200 bin hane halkı üzerinde yapılan bir araştırmaya göre yüzde 12.29 deniyor. Bu rakamların sağlıklılığı bir yana, rakamları başkası olmadığı için doğru kabul edersek. Türkiye'de olağanüstü sayıda 8,5 milyonun üzerinde bir engelli topluluğu olduğunu görüyoruz. Bu sayının azaltılması işin bir yanındır ama Türkiye'de sorunlarımız şöyle çok diyoruz ama rakamlar her şeyi daha güzel anlatıyor.

Toplumda okuma yazma oranı yüzde 90 civarındadır. Engellilerdeyse bu oran yüzde 90 okuma yazma bilmeyen şeklindedir. Yani tam tersidir. Bu eğitim durumunu gösteren çarpıcı bir rakamdır. Gene nüfusumuzun yüzde 15-20'si işsizlik çekiyor. Resmi rakamlara göre bu yüzde 10-12 diye söyleniyor ama biz 20 diyelim. Dolayısıyla engellilerin aleyhine çok büyük bir uçurum var. Nüfusun yüzde 12.29'unu oluşturan engellilerin eğitime ve istihdamına ayrılan kaynak GSMH'nin yalnızca on binde 5'i. Böylesi bir ayrımcılık içindeki Türkiyeli engellilerin asıl talebi eşit olmaktır. Diğer insanlarla eşit hak ve olanaklara sahip olmak. Yani elbet AB'de ABD'deki engelli insanlarla onların sahip oldukları olanaklara da sahip olmak istiyoruz ama öncelikle o bizim için daha ütöpik bir taleptir ve bugünkü talebimiz Türkiye'de diğer insanlarla eşit hak ve olanaklara sahip olmaktır. Bunun için biz lehte ayrımcılık değil, demin söylendiği gibi makul uyumlulaştırma içerisine ancak alındığımız takdirde bunun sağlanması mümkündür.

Bugün Türkiye'de engelliler, eğitim, istihdam, sosyal güvenlik, sosyal uyum, sağlık, ayrımcılık, mevzuat ve pek çok kentsel yaşamda ulaşım gibi sorunla karşı karşıyadırlar. Bunlar genellikle devlet yetkililerince 3 Aralık Dünya Engelliler Günü'nde 10-16 Mayıs Engelliler Haftası'nda işte birer nutuk vesilesi olarak değerlendirilir. Atılmış adımlar yok mu? Var tabii engellilerin örgütlendiği ölçüde artık engelliler de gerek siyasiler tarafından gerekse kamu yöneticileri tarafından dikkate alınır hale geldi. Bugün kentlerimiz gerçekten de çukurlarla zincirlerle, kazıklarla baba diye tabir edilen gelip insanların dizine çarpan yükseltilelerle doludur. Tuzaklarla doludur. Kaldırımlarımız tezgâhlarla ve araçlarla doludur. Belediyelerimiz zaman zaman bir takım önlemleri

almaya çalışsa da bu önlemler hem yetersizdir hem de bir zihniyet değişikliğine ihtiyaç vardır. Çağdaş bir kent anlayışına ihtiyaç vardır. Kendimiz için ne istiyorsak, sağlıklı kişiler olarak engelliler için de onu istemeliyiz. Engelliler ayrıcalık istemiyor. Biz istiyoruz ki eğer bir park yapılıyorsa, yol, tiyatro, sinema yapılıyorsa, AVM yapılıyorsa yani bu toplum içinde yaşayan bir insan için ne yapılıyorsa bunlardan engellilerin de yararlanması gerektiği düşünülerek tüm insanların ihtiyacını karşılayacak şekilde planlansın, projelendirilsin ve yapılsın. Engelliler için özel bir şey yapılmasın.

Bunlar unutulmadan planlar yapılırsa sorun kolayca çözülür. 2005’de özürhüner yasası çıkarıldı. Kentlerimizin özellikle kamu alanlarının önceden yapılmış yapılarının fiziksel yapılarının 2012’ye kadar engellilerin kullanımına uygun hale getirilmesi emredildi bu yasayla. 7-8 ay bir şey kaldı bu süreye, son bir yıldır böyle bir hareketlenme görünüyor ama o da daha çok söylemde. Bir takım örnek kabilinden uygulamaların dışında çok ciddi iler tutar bir atılımın yapıldığını söylemek maalesef mümkün değil.

Bu kadar sorunu olan engelliler umutsuz mu olmalı? Bu kadar sorunun çözülmesinin bir anahtarı var mı? Bizce var. Aslında yalnızca engellilik alanında değil tüm toplumsal alanlarda yaşanan sorunların tek bir sihirli anahtarı vardır o da örgütlenmektir. Kendi haklarına sahip çıkarak kendi hakları uğruna gerçekten kitlesel biçimde ve kavrayıcı tarzda bir örgütlenme anlayışıyla kendi hakları çevresinde örgütlenmek, kendileriyle ilgili sorunlarda söz ve karar süreçlerine katılmak ve söz sahibi olmaktır. Söz ve karar sahibi olmanın aracıysa örgüttür. Örgüt deyince toplumumuzda sanki tehlikeli bir şeymiş gibi algılanıyor. Ama arkadaşlar ister adına teşkilat deyin, ne diyorsanız deyin ama bir araya gelip sorunlarınız birlikte omuzlamaktan başka yolumuz yok. Hani TMMOB’un iki de bir de alanlara çıkıp diğer yandaş emek örgütleriyle haykırdıkları bir slogan var ya ‘kurtuluş yok tek başına ya hep beraber, ya hiç birimiz’ diye. Biz de engelliler olarak hem kendimiz bir araya gelmek, ve sorunlarımıza sahip çıkmak hem de diğer toplumsal kesimlerle yani nüfusun yüzde 90’ından çoğunu oluşturan işçilerle, kamu çalışanlarıyla, sağlıkçılarla, mimar ve mühendis ve şehir plancılarıyla ve diğer hak arayan esnafla, işsizle, köylüyle bir arada olmak ve hep birlikte her birimiz kendi sorunlarımızın çevresinde örgütlenirken toplumsal kurtuluşumuz için de örgütlenmek ve o sloganını atmayı başarmak ve bunu ete kemiğe büründürmek zorundayız.

Engelli örgütlenmeleri bugüne kadar 3 çeşit oldu. Bunlardan birisi istismarcı örgütlenme tipidir, ikincisi himayeci tipidir, üçüncüsü demokratik örgütlenme tipidir.

İstismarcı örgütlenme şudur: Özellikle 1960’lı yıllarda bir takım gözü açık insanlar halkın acıma duygularını kullanarak halkın engellilere olan bu duygusal yakınlığını paraya çevirmek için bir takım engellileri de yanlarına alıp onlara da küçük kırıntılar vererek acınası bir takım müzik gruplarıyla okulları dolaşıp, sahil beldelerini dolaşıp, ya da gemilerde, trenlerde, otobüslerde makbuz kesip yapılması mümkün olmayan büyük vaatlerde bulunup insanlardan para toplama ve kasalarını doldurma örgütleridir. Biz buna engelli mafyası diye bir ad taktık.

Daha sonraki yıllarda bu tür örgütlenmeler mücadelelerle azalırken daha çok himayeci örgütlenme diye ifade edeceğimiz bir başka örgütlenme tipi çıktı. Daha çok milletvekili,

bakan eşlerinin, yada büyük bürokrat eşlerinin bir araya gelip kedi severler köpek severler gibi engelli sever cemiyetleri oluşturup adeta hakikaten kendi duygularını da tatmin edip bir takım engelli insanlara da bazı yardımlarda bulundukları, korudukları, sevgi kanatları altında sakladığı örgütlerdir. “Ah yavrum canım benim ne kadar da güzelmişsin bir de gözün kör olmasa.” Tabi karikatürize ediyorum. Bu tür örgütlenmeler zamanla daha çok vakıflaştı. Çünkü bu tür örgütlenmeler daha çok maddi yapıya yönelikti ve vakıflaştılar.

Türkiye’de demokratik örgütlenmeler 80’li yıllarda ortadan kaldırılırken bir takım engelli arkadaşlarımız sağında solunda çeşitli siyasi hareketler içinde yer alan engelli arkadaşlarımızın da önderliğinde 80’li yılların ortalarında demokratik engelli örgütlenmeleri filizlenmiştir. Engelliler kendileri adında kurulan derneklere sahip çıkmışlar, yönetimlere gelmişler, giderek oralarda belirleyici duruma geçmişlerdir. Federasyonlar, konfederasyonlar kurmuşlardır. Bunların arasında tartışmalar olmuştur, bunlar daha tali hususlardır ama esaslı olan yanı artık 80’li yılların sonundan itibaren engellilerin kendileriyle ilgili söz ve karar sahibi olma süreçlerini yaşamaya başladıklarıdır. 90’lı yılların başlarından itibaren engellilerle ilgili yasal düzenleme önerileriyle TBMM’ye giden grup odalarını işgal eden, sokaklara çıkıp açlık grevleri tabu eylemleri, basın açıklamaları, sempozyum, yayın, kitap gibi etkinlikler yapan her vesileyle seslerini duyuran örgütler işte bunlardır. Artık, daha önce benim işçim, benim köylüm diyen siyasetçiler yavaş yavaş benim engellim demeye de başladı. Giderek TBMM’de göstermelikte olsa 1-2 engelli temsilcisi de yer almaya başlamıştır. Bunlar yetersiz olduğu, bunların partilerin engellilik sorununu sadece oy düzleminde algıladığı bilinmektedir gene de bu basınçla 2005’de özürölüler yasası kabul ettirilmiştir tüm partilere.

Yine Türkiye Körler Federasyonu Delegasyonu’nun Kanada’nın Toronto kentindeki Dünya Körler Birliği’nde yaptığı öneri üzerine BM bir çalışma yapmış ve 2007’de BM engelli hakları sözleşmesi 21. Yılı ilk insan hakları yılı sözleşmesi kabul edilmiştir ve TBMM de bunu onaylayarak bir iç hukuk metni haline getirmiştir. Ama bunun özellikle uluslararası düzeyde hak arama yollarını hani AİHM gibi yollarını düzenleyen ek ihtiyari protokolü hale beklemektedir, imzalanmış olmasına rağmen Meclis’ten onaylanıp bir iç hukuk metnine çevrilmemiştir. Biz federasyon olarak ivedilikle Meclis’in bu dönem bunu mutlaka onaylaması ve iç hukuk metnine getirmesini diliyoruz.

Yalnız arkadaşlar son zamanlarda bu olumlu gelişmelere rağmen giderek tüm toplumda bir sadakacılık anlayışı, el açma anlayışı engelliler arasında da yaygınlaştırılmış. İşin en acı tarafı memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar engellilik sorununa karşı son derece farklı yaklaşıma başlamışlardır. Bizim çok eleştirdiğimiz ÖİB dahi kimi anlayışlarımıza, eleştirilerimize göre bir yaptırım gücünün olmayışı, oranın bir kadro devşirme yeri olarak görülüşü vs. ama tüm bunların ötesinde bu idareyi ortadan kaldırdılar. Yerine Özürölü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü adıyla ki bunun adı bile ortadadır, özürölüyü yaşıyla birleştirdiğiniz zaman bir çözüm kurumu olmaktan çıkarıyorsunuz. İktidarın en tehlikeli yaklaşımı budur.

Önceki yapılan anayasa oylamasında 10. Maddede engellilere yönelik yapılan düzenleme çok şaşalı biçimde sunuldu. Biz o dönemde bu düzenlemenin anayasanın 61. Maddesindeki korumacı anlayışla bütünleştğinde çok tehlikeli sonuçlar doğuracağını, engellileri hak öznesi olmaktan çıkarabileceğini ileri sürmüştük ve politik davranmakla suçlanmıştık. Maalesef son zamanlarda alınan kararlar, atılan adımlar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın oluşturulmasının anlayışı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun ortadan kaldırılışı, yine kadın sorununun kadın temelinde değil aile içinde, yalnızca aile içerisindeki kadınla sınırlı hale getirilmesi engellilik olayını da - tabi ki engelliler içinde korunmaya muhtaç bir kesim var. Ama demin arkadaşımız içi el vermeden kendi bakanlıklarınca engellilerin korunmaya muhtaç bir kesim olarak tanımlandığını ifade etmek zorunda kaldı- bu tehlikeli bir anlayıştır. Bu, toplumdaki hak arama anlayışını budayan sosyal devleti budayan bir anlayıştır.

Biz konfederasyon olarak sosyal devlete sıkı sıkıya sarılmak gerektiğini ve onu savunmak, genişletmek gerektiğini düşünüyoruz ve örgütlenmemizi bundan böyle diğer konfederasyonla da eğer onlar da kabul ederse işbirliği yaparak bütün engelli örgütlerini kapsayacak tarzda genişletmek istiyoruz.

Ve diyoruz ki, kurtuluş yok tek başına, ya hep beraber, ya hiç birimiz!

Teşekkür ederim...

OTURUM BAŞKANI

ALAEDDİN ARAS TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi

Sayın Hasan Tatar dostumuza akıcı konuşmasından dolayı teşekkürlerimizi sunuyoruz. Sözü Sayın Nezih Çingir'a bırakıyorum.

H. NEZİH ÇİNGİR

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite ve Özel Öğrenme Güçlüğü Derneği

İki konu anlatacağım: bir dikkat bozukluğu hiperaktivite, iki özel öğrenme güçlüğü.

Birinci bölüm, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğuyla yaşamak. Biz ne anlıyoruz: eli dursa ayağı durmayan bir çocuk algılıyoruz. Bu çocuk bilgisayar başında saatlerce durabiliyor. Ama ders başında 5 dakika ancak durabiliyor. Aklına ne gelirse onu ortam uygun mu değil mi düşünmeden yapıyor, sonra da üzülüyor. Dikkat eksikliği hiperaktivitenin 3 çeşidi var. 1 hareketli tip, 2 hareketsiz tip, 3 karma tip. Bu 3 tipten toplumun bildiğinin aksine aşırı hareketli tipin tedavi edilmiyor.

Benim 3 tane yeğenim var, 1'i hiperaktif ama kendisine bunu söylemedim. Damgalanmaması için söylemedim. Kendisi ODTÜ moleküler Biyoloji mezunu, doktora yaptı, şimdi Bilkent'te öğretim üyesi. Şimdi bunun tedavi edilmesine gerek var mı? Sabancı'da doktora yaparken herkes hocam sen hiperaktif misin diye sordular, o da sen benim beyimin ne iş yaptığını biliyor musun yanıtı verdi?

Bu grup yürürken, araba kullanırken bile hızlıdır. Bundan dolayı trafik canavarları tedavi olmamış dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanımı olanlardır. Ben ömrüm boyunca 10 binlerce araç geçtim. Yavaş araba kullanırsam kaza yaparım. Hız benim dikkatimi toplamama neden oluyor. Ama kaza olunca da kötü bir görüntü ortaya çıkabiliyor. Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğuna sahip olan bireyler bağımlılığa yatkın birimlerdir. İlla alkol, madde olması gerekmez. Yeme bağımlılığı da olabilir, peçete biriktirmek, sevgiliye bağımlılık olabilir. Bağımlılıkta kızlar dikkat eksikliği tipi 5 misli fazla, erkeklerde de hiperaktivite 5 misli fazla. Erkekler şanslı grup çünkü herkes tarafından uyarılıyor. Alt komşu, öğretmen tarafından ve doktora gidiyor. Doktora gidince de başka bir bozukluğu varsa çözülebiliyor. Kızlarda derslerdeki 30 kişiden biri öğrenemiyorsa öğretmen ne yapayım diyor ve kızlar tespit edilemiyor. Ne oluyor eşe bağımlı hale geliyorlar çünkü okuyamıyorlar. Dayak yiyorlar. Onun için dikkat eksikliği önde olan tipin kadın versiyonunu daha çok önemişyorum. Burada kadınlar eğer böyle bir sorun varsa sigara bağımlılığına erkeklerde alkol madde bağımlılığına geçebiliyor. Herkesin bir fermuarı var bu herkesin ağzını kapalı tutuyor. Ama bizim fermuarımız açık ve bozuk kalmış. Onun için aklımıza ne geliyorsa o anda söyleyebiliyoruz. Sonra da üzölüyoruz. Bu bizim için söylenmiş bir şey, maymun iştahlı. Biz maymun iştahlı oluyoruz. Onu istiyoruz ondan ona ondan ona. Herkesin bir yüzü var ve o yüzü takıyor. Ama bizim sadece bir yüzümüz var. Başka türlü kendimizi gösteremiyoruz.

Bir otobüs dolusu hiperaktif Erfelek şelalelerine gittik. Ben dedim ki rehberimize ilk uyarınız ne oradaki taşlara basmayın. Aman bunu söylemeyin dedim. Söylerseniz herkes taş basar. Şelaleden aşağıya düşer. O şelalede hiperaktif oğlum daha önden gitti ben arkadan. Daha sonra geri gelirken şelalenin sonuna gittiğimde onlar orada yoktu. Meğerse onlar geri dönmüş, bizim yanımızdan geçmişler sanki bir görme engelli gibi biz onları onlar da bizi görmemiş. Daha sonra diğer guruplarda da aynısı. Eğer dikkat eksikliği olan bir bireyi tanıyorsanız yolda sizi görmediyse burnu havada olduğundan değil, bundandır.

Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ne? Aşırı hareketlilik. Ama buzdağının altı ne?

Bu sorunun kaynağı ne? Sayın Hasan Tatar anlatırken genetik engellilikten bahsetmedi. Genetik engellilik de var. Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ve özel öğrenme güçlüğü dedemden babama, ondan bana benden de oğluma geçmiş.

Beynin idari bürosu: öğrenme ve davranış kontrol edip izleyen zihinsel düzenleyicilerin merkezidir. Dikkat zihinsel enerjinin beynimiz içinde dağılımını kontrol eder, böylelikle başladığımız işi bitirir ve gün içinde tetikte kalırız. Yani bizim idari büromuz sersem ve işlemiyor. Öğrenemiyoruz bu yüzden de davranışlarımız bozulabiliyor. Bunların bazı olumlu özellikleri var. Örneğin risk alabiliyor, iddia oyununu tedavi ettiğim biri getirdi Türkiye'ye ve çok para kazanıyor. O gün televizyonda da tedaviden sonra nasıl başarılı olduğunu anlattı.

Bir gün gözlük aldım sabah yola çıkacağız. Baba, bu gözlük büyük sen kendi gözüne göre almışsın dedi. Tamam, başka bir yerde tekrar alırız dedim. Gittiğimiz yerde bir tane daha gözlük beğendi tam alıyordu ki kızcağız şu rengi de var dedi. Tamam, onu

alalım o zaman dedi. Kaldığımız yere gittik o paketi açtı baktı gözlük çizik. Ertesi gün geri gittik dedik ki gözlük çizik çıktı. Nerde çizdiniz, oldu ilk tepki. Biz çizmedik dedim. Alırken dikkat etseydiniz dedi. Biz de dikkat eksikliği var dedim, estagfurullah dedi. Kartımı çıkarttım verdim. Şimdi değiştirebilirsiniz dedi.

Bu tip insanlar çok sıcakkanlı ve yardımseverdirler. Örneğin oğlum Çığır bir gün Beytepe'den sabah 5'e doğru eve kan ter içinde geldi. Ayrancı'da oturuyoruz. Ertesi gün dedim ki bir sorun mu var. Yok, baba yürüdüm dedi. Nereden dedim Beytepe'den dedi. Dedim beni arasaydın. Onun ehliyeti yok biraz önce anlattığım nedenlerden dolayı kendisi kontrol altına alınca kadar ehliyet almamız gerektiğini anlattım, o da benim nasıl araba kullandığımı bildiği için kabul etti. Dedim paran yok muydu? Vardı dedi. Ne oldu dedim? Tam çıktım baktım bir kız ağlıyordu parası yokmuş, parasını düşürmüş paramı ona verdim ve yürüdüm dedi. O kız yürüyemezdi ama ben yürüyebilirdim dedi.

Özel öğrenme güçlüğü Salvador Dali gibi labirentler, girdaplar içindedir. Daha geniş bir tanım yapayım: çocuğun zekâsını normal ya da normalin üstünde olmasına karşın okuma-yazma ya da aritmetik becerilerinden biri ya da birkaçının yaşının ya da eğitim düzeyinin altında olmasıdır. Okumasının düşük olması, okuduğunu anlamama, okurken ya da yazarken "Ş, S" ya da "M, N" gibi harfleri karıştırma, okurken ya da yazarken karıştırma, iletişimsel bazı sorunları da vardır. Örneğin sağ-sol, doğu- batı, alt-üst gibi kavramları karıştırır. Saat gün ve ayları karıştırır, zamanı söylemekte güçlük çeker. Ayakkabı bağlarını bağlamada güçlük çeker. Geniş tanım bu.

Bu, konuşma, okuma, yazma, matematik becerilerini etkileyen bir sorundur. Onun için bireyin eğitimine mesleğine, sosyal ilişkilerini etkiler. Bu nedenle de bireyin benlik saygısı düşer.

Öğrenme nasıl oluyor? Kısaca onu anlatmak istiyorum.

Öğrenme; görsel olarak bir şeyler görüyorsunuz, işitiyorsunuz ve dokunuyorsunuz. Bu sıralanıyor beyinde. Yani, mutfağın düzeni gibi bir şey. Sonra bir yemek yapılıyor ve deepfreeze'e atılıyor. Yani belleğe. Çıktı sözelde motor oluyor. Eğer görme engelli bir kişi varsa o zaman göremediği için bir iki yanlış girebiliyor. İşitme engellisi varsa oradan bilgi yanlış girebiliyor. Dokunsal problemi varsa oradan bilgi hatalı giriyor. Hatalı giren bilgi hatalı çıkar. Bir de bizim gibi arada işlenmede problem olursa o zaman çıktığımız hatalı oluyor. Yani deepfreezemiz bozuldu bizim yemeğimiz bozuk çıktı artık. Yenilemez.

Şimdi bilinmediği için söylüyorum, görsel ayırıştırma. Bu insanlar örneğin Samsun'dan birisi aradı. Baktım çocuğunda öğrenme güçlüğü de var. Ankara'ya gelir belki Samsun'da tedavi zor. Aslanla kediye karıştırıyor mu dedim güldü. Niye güldün dedim? Babası dedi. Babası mı karıştırıyor dedim. Hayır. Neyi karıştırıyor. Baba bıçağa çatal, çatala bıçak diyor. Çünkü beyindeki kodlama bu şekilde. Bunu TED Samsun Koleji'nde anlattım, orada birisi 'karışır ne var' dedi. Sen neyi karıştırıyorsun dediğimde pırasaya ıspanak, ıspanağa pırasa diyor. Bunun gibi çeşitli karışırmalar var. Çünkü veriler ters geliyor. Uzaklık, derinlik algısında problem var. Örneğin görme engellilerin uzaklık algısında

problem var, bizde de var bu problem. İşitmede bizde de var bu problem ama bizimki beynin içini görmediğiniz için bizim çektiklerimiz anlaşılamıyor. Onun için bu çocuklar eğer mesafe algısında problem varsa futbol oynayamıyor, kızlar ip atlayamıyor. Hani futbol oynarken top geçer adam geçmez tipi oyuncular vardır. Onlar mesafe algısını algılayamayan insanlardır. Ama basket oynayabilirler. İşitsel algıda işitsel ayırmaştırma örneğin “herkes” mi “herkez” mi? kompozisyonum benim hala berbat. “Z” ile “S”yi hala karıştırıyorum.

Başka bir olguya bakalım: “Allah uzun ömürler versin”in başka bir söylemi daha var. Nedir o: “Allah gecinden versin”. Ben bunu “Allah gencinden versin” diye söylüyordum. Niye kompozisyonunda zayıf aldığım belli. Şimdi bir arkadaşımızla çalışıyoruz. Ben ona dedim ki “bir elin nesi var iki elin fesi” var. O da dedi ki hocam çok “sapan saçma” bir konuşma oldu dedi. Bakın ikimizde de aynı sorun var.

Örneğin televizyon izlerken televizyonda kapı zili çalsa kapıya koşuyorum ben çünkü onu televizyondan mı geldi, kapıdan mı geldi ayırtıramıyorum ben. Telefon çalıyor benim cep telefonumun sesi değil ama ben telefonuma uzanıyorum çünkü işitsel ayımsallaştırmada sorunum var.

Biz sağı-solu karıştırdığımız için sağımıza sarımsak, solumuza soğan denilir. Metro istasyonunda otlara bakmadan çıkamayız biz. Aynen bize de görme engellilere yapılan gibi elimizden tutup çıkartılması gerekir. Yönümüzü bilemeyiz. Ben bunu sırtımla çözdüm. Sırtım Akdeniz, karşı Karadeniz, vs..

Yargılama niteliği zayıf, duygu durumu çok hızlı değişiyor. Soruyorsun neyin var. Bir şeyim yok. Yok yok sen benden saklıyorsun diyorlar. Eleştirildiğinde çok tepki veriyorlar. İlişki kurmakta ve kurduğu ilişkiyi sürdürmekte sorun yaşıyorlar. Onun için çok sık iş ve eş değiştiriyorlar. Şakayla gerçeği karıştırıyorlar.

Bir de harfleri karıştırıyor. Beynin sağa ya da sola giden bölümlerinde problem var.

Ya ümitsizsiniz ya da ümit sizsiniz, ya çaresizsiniz ya da çare sizsiniz. Çok hızlı anlatmaya kalktım.

Teşekkür ederim sabrınız için.

OTURUM BAŞKANI

ALAEDDİN ARAS TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi

Tüm katılımcılara katkılarından dolayı sevgilerimizi ve saygılarımızı sunuyoruz. Teşekkür ederiz.

3. OTURUM FORUM

ENGELLİ MÜHENDİS, MİMAR VE ŞEHİR PLANCISI OLMAK

EKİN ÖZBEK *Sunucu*

Değerli konuklar. 3. oturumumuzda “Engelli Mühendis, Mimar ve Şehir Plancısı Olmak” başlıklı forumu yönetmek üzere sözü oturum başkanı Ayşegül Oruçkaptan’a bırakıyorum.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN *TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi*

Herkese merhaba. Ben düzenleme kurulu adına hepinize hoş geldiniz diyorum. Bugünün, bizim için düzenleme kurulu için anlamı büyük çünkü TMMOB’da ilk kez özel olarak engelli mimar, mühendis ve şehir plancılarıyla ilgili bir çalışma yapıldı. Devamının da geleceğini düşünüyoruz.

Düzenleme kurulunda da bu yapılan çalıştay epeyce zamanın bir ürünü çünkü olağanüstü genel kurulda bunun kararını almıştık ancak gerçekleştirebildik. Bence yine de anlamlı oldu. Aralık ayında olması daha da anlamlı. Evet, TMMOB’da biraz geç kalmış bir konu ancak Türkiye’de zaten geç kalmış bir konu. Bundan sonra da bir şeyleri yakaladıktan sonra sizlerle birlikte çok daha hızlı ilerleyeceğimizi düşünüyorum.

Örgütlülüğe katıldığınız için, bugün burada olduğunuz için ben hepinize teşekkür etmek istiyorum. 3. Oturumumuzda engelli mimar mühendis şehir plancısı olmak başlığıyla sözü salona vereceğiz. Bu noktada bir şey belirtmek istiyorum, ben engelli demekten çok hoşlanmıyorum engellenmiş demek istiyorum. Engelliye de özü de çok soyut bir kavram olarak görüyorum. Neye göre kime göre engelli? Beyinlerimizin içindeki diğer engeller nedir? Aslında hepimizin engelleri olan bireyler olduğumuzu düşünüyorum. Fikir ya da bedensel, ruhsal anlamda olsun hepimiz birçok engele sahibiz. O nedenle hiç birimiz diğerimizden üstün değiliz. Eşitliğe inanıyorum her anlamda. Sadece engeller değil zaten insan olmak başlı başına bir yaşam hakkıdır. Bu bağlamda şimdi ben öncelikle sözü bugün burada söz almak isteyen engellenmiş arkadaşlarıma vermek istiyorum. Bende bir kısmının ismi var. Bir kısmının da parmak kaldırdıklarında söz vereceğim. Bir de şehir dışından gelen çok sayıda engellenmiş arkadaşımız var.

Etkinliğimize İzmir’den katılan İnşaat Mühendisleri Odası’ndan Sayın Ayşe Baysal’a söz vermek istiyorum.

AYŞE BAYSAL *İnşaat Mühendisleri Odası
İzmir*

Maalesef bizim salonlarımız bu tür toplantılarda hep boş oluyor. Biz bize oluyoruz. Bizim birinci amacımız farkındalık yaratmak hani eğitimle falan olmuyor bu iş farkında olmak farklı bir şey.

Biraz önce Clear hanımın dediği gibi toplumsal olmak gerekiyor bu işe gönül vermek için. Ben İzmir'den geliyorum. İnşaat mühendisliğinden emekliyim. 25 sene mesleğimi yaptım. Çocukluğumda henüz engelli oldum yüzde 60 engelim var. Bu şekilde yaşadım. Kendimi çok başarılı hissediyorum kusura bakmayın belki biraz kendimden çok bahsedeceğim ama. Aileme çok teşekkür ediyorum. Eğitim çok önemli eğer eğitimin önemli olmadığını ailem kavramamış olsaydı ben sanıyordum şimdi sizlerin arasında olamazdım.

İzmir'de Kent Konseyi engelliler toplantısında hem Büyükşehir hem de Karşıyaka'da çalışıyorum ondan önce yine engellilerle ilgili birimlerde çalışıyorum. Engelliliğin ne olduğunu ve eğitimin çok önemli olduğunu biliyorum. Hala maalesef evinden çıkamayan engellilerimiz var. En büyük handikapımız o bizim. Eğer insanlar evinden çıkamıyorsa eğitimlerini alamıyorlarsa onlara daha başka ne verebiliriz ne bekleyebiliriz ki? Bir örnek vermek istiyorum. Bir yakın iş arkadaşımın çocuğu engelli, durumu da kötü. İlkokul çağına geldi. Okula verecek çocuğunu. En yakınındaki okul 'ben senin çocuğunu kabul edemiyorum' diyerek reddetti. Çünkü okulun ona uygun olmadığı söylenmiş. Tekerlekli sandalyeli bir çocuktı. Bu konularda babalar dışarıda kalıyorlar, hep anneler ilgileniyor. Kadıncağız fellik fellik çocuğuna okul aradı acaba hangi okul benim çocuğumun eğitimi için uygun dedi. O okula yakın bir eve taşınmak zorunda kaldı. Sonra yaşadığımız alanlarda yine bir arkadaşımız evlendi yine tekerlekli sandalyeliydi o da. Ama o da kendine oturacağı evi bulamıyor. Yani merdivenin olmaması rampasının olmaması gibi şartlar var. Onun için şart bunlar ve bulamıyor böyle bir ev. Öyle uzak bir yerde bulabildi ki o zamanda ulaşımı zor oldu. Yani biz engelliler çok zor şartlarda yaşıyoruz.

Tesis standartlarını ben çok önemsiyorum. Engellilerle ilgili standartlar var biliyorsunuz ama şimdiye kadar onu hiçbir projenin içinde göremedim ben. Hala yok. Eğer onlara uyulsaydı sanıyordum sorunun çok büyük bir bölümü çözülmüş olacaktı. Daha dün arkadaşlarımızla konuşurken bana bunu iletiler aman dediler bu tesis standartlarını nasıl projelerin içine katabiliriz onu anlatın dediler. O çok önemli. Elimizde verilerimiz var. Fakat biz bunları kullanmıyoruz. Farkında değiliz. Evet, biz ne yapacağımızın farkında değiliz. Mesela İMO'da daha yeni İzmir'de engellilikle ilgili bir çalışma grubu oluşturduk. Yani daha yeni. Ama şuna da inanıyorum tabi bundan sonra çok hızla gideceğiz. Adımlarımız çok uzun olacak buna inanıyorum. Çünkü benim eğitim dönemimde şimdi diyoruz ki sınavlardan işte daha başka şeylerde var çeşitli engel durumuna göre ayrı salonlar ve sınavlardan bahsediyoruz. O zaman benim hiç kimse farkında değildi yahu bu vatandaş nasıl sınava girecek nasıl başarılı olacak. Nasıl okuyacak.

Mesela biliriz ki ben inşaat mühendisliğinde teknik resim diye önemli bir ders vardır iki eli olan insan bile o çizimleri kolayca yapamaz. Ben bunu başarmak için günlerce gecelerce haftalarca uğraştım ama başardım. Tabi azmin elinden bir şey kurtulmuyor. Yani bizim işimiz çok uzun, çok zor ama başaracağız. Buna inanıyorum ben. Anlatacağım çok şey var aslında arkadaşlarıma soracağım çok soru vardı ama neyse onu biz daha başka zamanlarda dinler öğreniriz. Biz İMO ve Kent Konseyi'nde

çalışan arkadaşlarımızın bir birlikteliğinde şehirdeki tüm ilkokul ve lise okullarını tek tek engelsiz okul haline getirme projesi yaptık. Tek tek gezip, onların eksikliklerini tespit edip, o okulları engelsiz haline getirmek gibi ütopyik bir projemiz var. Bunu da söylemek istedim.

Teşekkür ediyorum, dinlediğiniz için.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi

Biz teşekkür ederiz. Ben Peyzaj Mimarları Odası'ndan Halit Sönmez arkadaşımı çağırıyorum. Kendisi peyzaj yüksek mimarı. Bundan 6 yıl önce bir genel kurul dönüşünde bizim delegemizdi karşıdan karşıya arabasını almaya giderken minibüs çarpması sonucu çok ağır yaralandı. Hatta tekrar hayata döndürüldü. Sonrasını kendisi anlatsın.

HALİL SÖNMEZ *Peyzaj Mimarları Odası*

Adana

Şimdi ben kendimden biraz bahsedip durumumu anlatacağım ama kusura bakmayın hata yaparsam. Konuşmam kısmi felçten dolayı biraz aksayabilir. Ben 7 yıl üniversite okudum. Yüzde 72 rapor aldım. Bu, onuncu raporum. Oran hep değişik 45-50-52 en son bu yüzde 72'liği aldım ve onda da mahkemelik oldum. 1977'de Adana'da doğdum. Bir parke fabrikasına TSE belgesi aldım ve bunu ilk olarak alan benim. Sonra peyzaj Mimarları Odası'na gönüllü olarak kendim katıldım. Delege oldum, Ankara'ya seçime gittim. Sonra dönüş yolunda minibüs çarptı. 3 yıl kadar hastanede kaldım ve tekrar hayata döndüm. Geçen sene tekerlekli sandalyeden kurtulmuştum.

Ben asgari ücretli işçiyim. Ben odamın bir üyesiyim tamam paramı ödeyeyim ama ben asgari ücretli bir işçiyim. Bu da bir engel olarak benim karşıma çıkıyor. TMMOB yönetimine saygılarımı sunuyorum. Her zaman çok başarılı bir öğrenciydim, üniversitede master yaptım, diploma derecem çok iyiydi. Kaza geçirdikten sonra halim böyle oldu. Şimdi annem beni yürütüyor. Yaptığım birçok proje ödül aldı. Mahkeme açtım 5 yıldır dava sürüyor. Araba hızlı geliyordu ama görgü şahidi yok. Güya Türkiye hukuk devleti ama 5 yıldır sürüyor dava. Böyle bir devlet var. Ne yapayım bu hukuk devletini kimse demiyor bu adam ne yer ne içer, nasıl yaşar diye. Ama kadro da açılmıyor. İşte, örnek ortada. Açılan karoların hepsi uzlaşmalı işçi, hep belediye. Yani hükümet bir adet peyzaj mimarı alacak kapasitede değil. AB'dekiler gelsin bu durumu görsün. Peyzaj mimarlarının "p" si yok.

Türkiye'de 8,4 milyon özürlü sayısı var. Bu rakamlar resmi. Bu özürülülerin 3 milyonu erkek, 4 milyonu kadın. Yurtdışına baktığımız zaman özürlü oranı çok daha az. Bizde çok fazla bunda akraba evliliğinin ve eğitimsizliğin de payı var. 8.4 milyon özürlü sayısını 4 ile çarparak ailesini de hesap edin 33 milyon eder. Bu da nereden baksanız 20 milyon oy eder ki hükümetin bunu düşünmesi lazım. Ama bunu kaybediyorlar. Yerel yönetimlerde hareketlilik yok. Başbakanlık engellilik kartı verdi ama işe yarıyor mu?

Ben rapor için kendimi yırttım. Benim birinci önceliğim engelli bakanlığı kurulmalı. Hangi parti olursa olsun iktidar bunu yapmalı. Aile Bakanlığı'na engelliler bağlanırmı hiç, alakası var mı? Bu bizi rencide ediyor. Yemek yiyeceğim, kusura bakmayın cebimde kendimce param da var, lokantaya gidince yemek yok, bozuk para yok diyorlar, dilenci sanıyorlar beni. Yahu ben müşteriyim müşteri! Algılamıyor adam. Yani toplum o şekilde. Toplumda özürliye karşı bir sevgi yok. Toplumumuz özürliiden bir hırsız, tecavüzcüymüş gibi nefret ediyor. Biliyorsunuz geçenlerde çocuk yaşta bir kızın onlarca yetişkin adamla rızasıyla ilişkiye girdiğine dair bir yargı kararı çıktı. O yaşta rıza göstermiş güya. Yani hükümet daha bu kanunu koruyorsa, engellinin vay haline. Kimin tecavüzcü olduğu ortada.

Saygılar sunarım.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi

Teşekkür ederim. Ayten Hanım Makina Mühendisleri Odası'ndan. Aynı zamanda çalışma grubumuzda.

AYTEN AKTAŞ *Makina Mühendisleri Odası Ankara*

Merhaba. Doğuştan çift taraflı kalça çıkığım var. Daha sonra kalça protezi takıldı. Engelli oranım yüzde 38'di yüzde 45'e yükseldi. Ben bireysel olarak kendi engelliliğimden yola çıkıp kavramsal bir noktaya gelmek istiyorum. Oradan da engelliler hayati önemdeki istihdam meselesi için küçük bir sunumum var. Rakamları bir kere daha gözünüzün önüne sermek istiyorum. Tekrar olursa affınıza sığınıyorum.

İstihdam, üretim, muhtaç olmama noktasında yaşamam ve kısıtlarınıza rağmen yetkinliklerinize göre topluma katkıda bulunma ve karşılığında sadaka yerine yaptığınız işin bedeli olan ücreti alma saygınlığına erişmenin en temel engelli sorunu olduğunu düşünüyorum.

Engelliğin tek başına bir sorun olmadığını söylemek istiyorum. Engelliliği etkisini artıran çok daha farklı faktörler de var, ailenin, çevrenin eğitimi, kültürü ve sosyo ekonomik düzeyi. Tüm bunlar engellilerin yansımalarını çok daha fazla artırabiliyor. Engellilerin çoğunun da yüzde 90'lık bir kısmının emekçi sınıflardan, yoksul, eğitimsiz, çaresiz insanlardan ortaya çıktığını ve çözümlenemediğini, ailelerin eğitimsizliği nedeniyle engelliğin vaktinde giderilemediğini görüyorum. Ben de öyleyim. Çaresi varken ameliyat ettirilmemem nedeniyle sakat kalmış biriyim.

İkinci bir nokta bütün kısıtlara rağmen ekonomik, eğitim, ailenin çevrenin bilinç düzeyine rağmen bir şeyleri başarmak için 3 katı çalışmak zorunda kaldım. Bunun bir görev olduğunu düşündüm. Daha çok çalışarak aradaki farkı kapatarak engelli görüntüyü silmek, 'sıradan bir insanmışım'ı kanıtlamak zorunda hissettim. Kimse bana engelliliğin doğal bir şey olduğunu kendimi parçalamam gerektiğini, barışık olmam gerektiğini söylemedi ben de bu bilince erişemedim. Hep zorladım çocukluğumu,

gençliğimi yaşamadım ve sonradan mutsuz oldum. Diğer insanlardan daha iyi şeyler ürettim daha başarılı bir öğrenci oldum ama birisi bana önemli olanın aferin almak değil kısıtlarıyla kabul edilip mutlu olmanın olduğunu söylemedi ve ben de mutluluğu hep es geçtim. Engellinin engelleriyle barışık olması gerektiğini, kabul etmesi gerektiğini ve ona hayatı kolaylaştırması gerektiğini düşünüyorum.

Adada yaşamıyoruz, orada Robinson ile Cuma yaşamıyor. İki kişi arasında kurulan bir düzen değil. Toplumda yaşıyoruz ve devletler var. Bu devletler insanlara yaşlılara, engellilere, çocuklara daha güzel daha mutlu bir dünya sunmak için gereken önlemleri almak zorunda çünkü bu yüzden var. Aksi halde siz sadece meta olarak kalıyorsunuz, nesne oluyorsunuz, hep üretmek birilerini zengin etmek, ve yaşamsal mutluluğu almaktan geri kalmak zorunda bir düzene mahkum ediliyorsunuz. Düzen insan mutluluğu üzerine değil birilerinin daha çok kazanması üzerine kurulu. Engellilerin ihtiyaçları sıralandığında buna kaynak yok para yok. Ama bir sermayedar zor duruma düştüğünde kaynaklar, krediler bulunabilir. Engelli, yaşlı, emekliye geldiğinde para bulunamaz. O yüzden bu bir sistem meselesidir ve buna karşı örgütlenerek, sadece engelliler olarak değil toplumun ezilen diğer sınıflarıyla dayanışarak ve sisteme baskı yaparak çözeceğiz. Ben bundan da umutluyum.

Engellilerin çok fazla sorunu var. Ama bunlardan en önemlisi istihdam sorunudur. Engelliler kanununda da çalışmaların temel bir insan hakkı olduğundan söz edilir. Hakkıdır ve ödevidir. Özürlerin başkalarına yük olmadan kendilerine toplumda bir yer edinmelerinin birinci koşulu istihdam edilmeleridir. Kanun böyle der. Engellerine rağmen aslında tüm insanlar çalışmak isterler, üretip sosyalleşmek isterler. Sadakaya muhtaç olmamak isterler. Kamudaki özürlü kadrolarını araştırdım. Şuanda kamudaki engelli sayısı 20 bin 829, özelde çalışan engelli sayısıysa 74 bin 573, açık kadrolar devlette 23 bin 360. Bu memur olarak. Bir de 900 bin kadar da işçi olarak var onu buraya yansıtmadım. Özelde 23 bin 145 açık. Toplamda 46 bin 505 açık görünüyor şuanda. İşsiz engelli sayısı 79 bin 284 olarak görünüyor Türkiye’de. Özelde de işsiz mühendis sayısını ben 45 olarak öğrendim en son İŞKUR kayıtlarından. Bu kadar engelli açığına rağmen 45 mühendisin istihdam edilememesi de ilginç.

Rakamları yüksek bakanlıkları aldım. MEB en fazla açığı olan ve bunu kapatmayan Bakanlık. 12 bin 672 açığı var. Sağlık Bakanlığı’nın 3 bin 700, Diyanet İşleri bin 748, Adalet Bakanlığı bin 618, ve rakamlar bu şekilde azalarak yukarı doğru çıkıyor. Maliye Bakanlığı’nda 449 engelli fazlası var. Bu bakanlık duyarlı mı davrandı artık nedir bilmiyoruz. Artı durumda. Çevre Bakanlığı’nda da 238 engelli çalışan fazlası var.

İstihdam büyük bir sorun. İşe girdiniz iş buldunuz diyelim burada da başka bir sorun baş gösteriyor. İş aradığınız zaman engelli kadrolarından size dönüş yapıldığında bakıyorsunuz açık iş alanlarına, sadece beden, temizlik işçisi olarak araniyor. Sanırım özel sektör için geçerli bu gerçi. Sanırım cezayı kapatacak kadar ücret verebilecekleri pozisyonda işçi arıyorlar. Hiç mühendis, engelli mimar, engelli işletmeci arayan ilana ben daha rastlamadım üstelik epeydir iş arıyorum. Özürlü iş gücü, mesleki yeterliliğine bağlı olarak bütün iş alanlarında istihdam edilebilmelidir. Özürlü iş gücünü gereksiz yere dışlamadıklarının ispatları gerekiyor.

İş arayabilecek kadar engelli olanlar 79 bin, bunun dışında okuma yazma bilmeyen mesleği olmayan ve umutsuz engelliler var. Çok daha ileri durumda engelleri olan ya da iş bulmaktan umudunu kesmiş çok büyük bir iş gücü engelli kesimi var. Özürlüler kanununda önemli bir şey var aslında ileri derecede ya da birden fazla engelleri olanların da çalışabilmesi için düzenlenmiş korumalı iş yeri ve rehabilitasyon merkezlerinin olması gerekiyor ama bunlar ya çok az, ya da hemen hemen yok. Ya da olanlar da çok cüzi kişiyi istihdam edebilecek durumda. Bu nedenle devletten istihdamla ilgili en büyük talep ve baskımız, engelliler için ayrımcılık yapmadan, onları farklı bir alana hapsedmeden fakat onların engellerine uygun yapabilecekleri olanakları artıracak düzenekler şeklinde ortamlar hazırlanması ve korumalı istihdam alanlarının oluşturulması olmalı.

Basından tarama yaptım, engelliler günüyle ilgili birkaç haber var. Açıkçası çok büyük açıklamalar, demeçler, ayaklanmalar görmedim ben sakatlar dernek ve konfederasyonları da başta olmak üzere. Rutin gündemi kapatan bir iki demeçle geçiştirildi. Ciddi bir eylemlilik ve söylem olmadı. İnternette de araştırdım ama vurucu bir sivil toplum başkaldırısı görmedim. Birkaç yazarın ya da Faruk Çelik'in bu konuda bir açıklamasını gördüm, kendisi de kabul ediyor. İdari para cezası özelde uygulanmasına rağmen kamu kurumlarında olmadığını sadece uyarı sistemi olduğunu söylüyor.

Çözüm olarak da korumalı işyerlerinin devlet tarafından sağlanması, ve ümitsiz engelliler dâhil tüm engellilerin istihdamının sağlanması için engelliler olarak diğer STK'lerle birlikte mücadele etmeye devam etmek durumundayız.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN *TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi*

Ben bir baba-oğlu çağıracağım ama önce babayı. Kimya mühendisi olan Nezih beyi ve Ağaç işleri endüstri mühendisi olan oğlunu çağıracağım.

H.NEZİH ÇİNGİR *Kimya Mühendisi*

Ankara

Engelsiz ama engelli mühendis olmak... Şimdi engel türlerinden herhangi bir tanesine sahip arkadaşları dinleyince acaba konuşmasam mı dedim ama ne yaşadığımızı da anlatmak istedim.

Üniversitedeyim polis kapıyı çaldı, beni anons etti. O zaman ben demokratik sol dernekler federasyonu genel sekreteriyim. Beni tutuklamaya geldiler diye düşündüm. Kapının önünde bir arkadaşım. Dedi ki babam kalp krizi geçirdi Marmaris'te çok iyi araba kullanıyorsun, yetiştirirsen sen yetiştirirsin. Hayır demedim. 26 saat sonra son vizem var giremezsem kalacağım. Kar kıyamet. 26. Saatte hiç uyumadan o sınavıma girdim. Şimdi bunlar ne yapıyor risk alıyor mühendislikte. Bir mimarın yaptığı işi anlatacağım: İtalya'dan mobilya getirecek, 1 milyon dolarlık bir anlaşma yapıyor.

Sonra mobilya gelince diyor ki yahu ne gerek var buna diyor. Ben bunun aynısını Türkiye’de yaptırırım. Adam da olur diyor. Aynısını yaptırıyor. İş bittikten sonra sen 1 milyon dolar ceza vereceksin bana deniyor, niye? Yurt dışından getirecektin bana. Yani neye imza attıklarını bilmezler. Arkadaşsızlık oluyor, onun için Çığır ile ben oyun oynuyoruz. Onun arkadaşı benim. Mühendis aykırı giyinemez, uçuk kaçık hareketler yapamaz, arkadaş gibi olmaz. Bunlar her yerde hızlı. Toplantıyı dinleyemiyor mühendis olan, hemen bitsin istiyor. Ne söylenecekse söylensin bitsin. Mühendislikte avantaj mı, evet. Çünkü bunlarda hayal kurmak var. Hayal kurunca çok iyi bir mimar olabiliyor. Bir de ne var ek olarak aşırı odaklanma var. Hiperfox dedikimiz. İş kolikler vardır aramızda, mühendis bunların hepsi, bizim dernektele. Bunların hepsi dikkat eksikliği hiperaktivitesi olanlardır. Kitap okumayı sevmezler. Lanet okurlar. Çünkü okuyamıyoruz. Sayfayı çevirirken bir bakarız 20. Sayfadayız ama 15 sayfayı bilmiyoruz. Peki, özel öğrenme güçlüğünde ne var: sağ solda problem var. Sağa mı gidecek sola mı gidecek problemi var. Harfi yanlış yazıyor.

Okuduğunu anlama becerisindeki sorunlar ve nedenleri ile ilgili bir konferanstaydım. Miller Hayfa Üniversitesi’nden bir katılımcı geldi. Şunu dedi: Siz A şekline A şifresini vererseniz, okuduğunuzu anlarsınız. 29 tane şifre bulmanız lazım. Ben İngilizce’yi öğrenemiyorum. Çocuk TED Koleji mezunu, Hacettepe’de hazırlık atlayacak, “Baba İngilizce kursuna gideyim mi” dedi. “Beni gönder baba ne olursun. ” TED Koleji mezunu! Çünkü kısa sürede bellekte problem var ve İngilizce öğrenemiyoruz. Türkçe’de problemi bitirmiğim. Niye İngilizce öğrenemiyorum? Çünkü “b-d” karıştırmasına “p-q” karıştırması gerekiyor. İngilizce’de öğrenmem gereken şifre kaç tane biliyor musunuz? 650! Ben onun için öğrenemiyorum. Mühendis olmamı sağlayan kim? Sağ üstte, Atatürk! Fonetik dile geçildiği için ben mühendis olabildim. Arapça’da kalsaydım mühendis değildim.

Şükranlarımı iletiyorum. Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN *TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi*

Teşekkür ederiz. Ben Çığır’dan önce Kasım’a söz vereceğim. Kasım Hanık, sizi buraya alalım. Ondan sonra Çığır’a söz vereceğim. Kasım Hanık, peyzaj mimarı, Peyzaj Mimarları Odası üyesi. Öğrenci örgütlülüğünden beri bizim üyemiz. Öğrenci üyemizdi, şimdi Odamızın

KASIM HANİK *Peyzaj Mimarları Odası
İstanbul*

Hepinize merhaba. Konuya şöyle girelim aslında, sabahtan beri birçok şey konuştuk, birçok şeyden bahsedildi; kanundan, yürürlükteki hükümlülüklerden falan bahsedildi. Ama bence forum kısmında bizim halihazırda konuşmamız gereken şeyler “bundan sonra ne yapacağız”. Bir çalıştay yapıldı, bu çalıştay bizi nereden aldı, nereye götürdü? Bence TMMOB kendi kendine bir misyon yükledi, yani öncelikle bunu belirtmek

istiyorum. TMMOB aslında bu çalıştayda kendi kendisine bir misyon yükledi, bundan sonraki süreci bir komisyon veya kendi belirleyeceği bir şey ile takip etme misyonu yüklemiştir. Bu açıdan çok önemli.

Özürlü memur seçme sınava yapılacak ama Mart'ta mı yapılacak Nisan'da mı hala kesin belli değil. Ben bunu kendi kafamdan konuşmuyorum, Özürlüler İdaresi'nin sitesini takip edenler bilir, orada Mart'ta diye geçiyor, buradaki arkadaş Nisan'da diye konuştu. Bu karmaşanın içinde çok sağlıklı olacağını düşünmediğim bir sistem. Ya da bana öyle geliyor. Özürlüler İdaresi'nin başka bir işlevi de özürlüler veri tabanını oluşturması, maalesef böyle bir veri tabanının olduğunu düşünmüyorum. Çünkü kendimden biliyorum. Bugüne kadar çeşitli yerlerde bulundum, üniversitede olsun, lisede olsun; bana hiçbir şekilde ulaşmadı. Ben onlara ulaşmaya çalıştığım halde bana ulaşmadı. Böyle bir veri tabanlarının olmadığını düşünüyorum ve yok zaten. Bu anlamda sorunun muhatabı olsaydı daha önemliydi.

Başka bir konu, Aileden Sorumlu Politikalar Bakanlığı'ndan birilerinin burada, bu forumda olması gerektiğine inanıyordum. Çünkü gerçekten evet, engelliler diye tabir ettiğimiz toplum kesiminin en önemli bireylerinin burada toplandığına inanıyorum. Bunlar, eğitilmiş bireyler. Kendilerini ifade edebilen bireyler. Bir şeyleri onlara aktarabilecek, yol gösterecek bireyler olduğuna inanıyorum. Ama gördüğümüz kadarıyla bu konu çok ilgilerini çekmemiş veya bu çok da ilgilenmiyorlar. Böyle de bakmak lazım.

Başka bir konu, engelsiz kentlere geldiğimize, sorunun temeli aynı şey değil. Kimin ne yaptığı değil, mimarlar ne yapıyor, peyzaj mimarları ne yapıyor, şehir bölgeciler ne yapıyor değil. Bunların arasındaki koordinasyon eksikliği, bunlar birlikte çalışmıyor. Bunlar kentlerimizi inşa ederken birbirlerinden habersiz inşa ediyorlar. Bunlar temelden yani en küçük-en büyük ölçekten, ölçek kavramları üzerinden gelmiyorlar. Herkes kendi bildiğini okuyor burada. Beraber çalışma kültürümüz yok zaten bizim., toplum olarak yok. Sorunun temeli bu. Sabahtan beri tartışılması gereken belki de buydu, yani: Bunlar ortaklaşa niye yapılmıyor? Niye birbirinden habersiz? Yani mimar çiziyor ama inşaat mühendisi bunu yok sayabiliyor veya peyzaj mimarı çiziyor uygulayıcı bunu uygulamıyor. Bir örnek aslında bunu verebiliriz. Yarışma açılan projeleri hepiniz bilirsiniz. Bu projelerde en çok istenen konuların başında engelsiz diye tabir edilen konulardır: Engelsiz yollar... Ama maalesef yarışma projelerinde kalıyor hep. İşin enteresan tarafı bu yarışma projeleri bu konularla, bu ince ayrıntılarla öne çıkabiliyor yani birincilikleri veya ikincilikleri bu ince noktalarda alabiliyorlar. Bunların hepsinin daha farklı işlenmesi gerektiğine inanıyordum. Ama maalesef daha çok mevzuat ve yasalarla boğulduk gibi düşünüyorum ben. Bilmiyorum, belki yanlış da düşünüyorum olabilir. Bu benim kendi şahsi görüşüm. Forumlarda da böyle olduğunu düşünüyorum. Kendi fikrini belirtirsin, kabul eden eder, etmeyen etmez.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi

Teşekkür ediyoruz Kasım. Çığır, seni alalım. Önce yasa yönetmelikleri ve uygulamaları haklarımızı bilmek lazım ki ondan sonra diğerlerine geçelim. Yine hep söylüyoruz. Bu, Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği'nde ilkti, devamının geleceğine inanıyoruz.

Ben tabiri caizse, Kasım için de aynı şeyi söylemiştim, Çığır için de aynı şeyi söyleyeceğim: 'Kısa pantolonlu halini biliyorum' diye. Çığır'ı da öğrenciliğinden beri tanıyorum. Söz senin.

ÇIĞIR ÇINGİR Ağaç İşleri Endüstri Mühendisi

Ankara

Teşekkürler. Bendikkateksikliği hiperaktivite bozukluğu olan bir endüstri mühendisiyim, ağaç işleri endüstri mühendisiyim tam olarak. Şu anda Çankaya Üniversitesi'nde İç Mimarlık bölümünde yüksek lisansımı yapıyorum. Biraz geçmişimden bahsedeceğim, bu yılda çektiklerimden kısaca.

Öncelikle eğitimden başlamak istiyorum mesela. Bende yazma konusunda özel öğrenme güçlüğü var. Bu yüzden bu sorunu yaşayanların, benim durumumdakilerin mesela bir yazma ihtiyacı vardır sınavlar esnasında, tedavi desteği gerekiyor bunun için. Eğer bu olmasaydı, ben ilkokulu okuyamazdım. Çünkü yazmayı öğrenemiyordum, yazı yazamıyordum, sınav kağıdını boş verdiğiniz sürece nasıl geçebilirsiniz ki? Daha iyi anlatabileceğim mesela, matematikte özel öğrenme güçlüğü olan birisine ders vermiştim. Kendisinin şunu yaşadığını gördüm, kısaca anlatayım. Dersi veriyordum, başta konuyu anlatıyordum kendisine, çok iyi anlıyordu, devamında sorular soruyordum, soruları çözmeye başlıyorduk. Çok iyi çözüyordu, o zamana kadar bir sıkıntısı yoktu, konuyu çok iyi anlıyordu ama mevzu, kısa süreli belleğine atıyordu esasında. Uzun süreli belleğe atamıyordu, bu yüzden aslında öğrenemiyordu. Bu da şurada ortaya çıktı: Haftaya derse tekrar geliyordu, geçen haftanın hızlıca bir tekrarını yapıyordum ve devamında en çok sorulan, en basit sorulardan birisini kendisine soruyordum. Hiçbir şey yapamıyordu, yüzüme boş boş bakıyordu. Onun dışında mesela bu konu ile ilgili özel öğrenme güçlüğü'nün geçici süreli bellekten uzun süreli belleğe geçişte sorundan kaynaklandığından bahsettim.

Daha ileriki hayatımda bu, şu şekilde bir sorunla karşılaşmama neden oldu. Ezberim yok, ezber derslerini nasıl geçebilirim ki? Bunu şu şekilde çözebildim: Sınavımın olduğu günler sabahın 2'sinde, 3'ünde çalışmaya başlayıp, hiç uyumadan sınav saatine kadar sürekli çalıştım. Geçici süreli belleğimi bu sınavda gerekli bilgilerle doldurdum. Hatta bu yüzden süre kazanmam için, babam sağ olsun, beni arabayla okula götürmeye başladı bu günlerde. Sınava girene kadar hiç durmadan ders çalıştık. Hepsini kısa süreli belleğime atıp durdum, başka bir şey atmadan. Sınava girdiğimde de sınav kağıdının üstündeki alt soruları hızlıca okudum, bir şeyleri not aldım çünkü sınavın ortasında geçici süreli belleğim boşalacaktı. Bildiklerimin yarısını, belki daha da azını ancak yapabiliyordum, yani öğrendiklerimin. Bu şekilde çözebildim.

Onun dışında... Hareketli bir çocukluk yaşadım sonuçta dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu... Bu, biraz fişlenme ile sonuçlandı. Aileler, çocuklarının fişlenmiş bir çocukla oynamasını istemezler. Dışlandım, yalnız yaşadım. Tabii ondan sonra bu ne yazık ki benim şanssızlığımdan daha kötü sonuçlandı. En sonunda işte liseden mezun olduktan sonra bir arkadaşla tanıştım. İlk kez uzun süreli, sürekli beraber takıldığım bir arkadaşım oldu. Güzel bir şey olduğunu düşünmüştüm başta. Ama ne yazık ki kendisi dolandırıcı çıktı. Biz insan severiz, insanlara güveniriz, hızlıca güveniriz hem de. 1 vererseniz 10 alabilirsiniz bizden. Dolandırıcılara açık kapı oldu bu da. Sosyal olarak çok fazla üstümde çeşitli kötü şeylere neden oldu bunlar da. Benim söyleyeceklerim bu kadar. Biraz hızlanmaya, biraz atlamaya çalıştım. Dinlediğiniz için teşekkürler.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi

Çığır'ın anlattıkları bana da hiç yabancı olmayan şeyler. Sıra Yakup Bey'e geldi. Yakup Sayın, İstanbul'dan geldi, Elektrik Mühendisleri Odası'ndan bizimle birlikte olmak için. Kürsüye çıkma koşulları uygun olmadığı için kendisini kürsüye çıkma konusunda engellemiş olduk. Yerinden doğru bizimle konuşma yapacak.

YAKUP SAYIN *Elektrik Mühendisleri Odası İstanbul*

Yakup Sayın, İstanbul Elektrik Mühendisleri Odası'ndan. Farklı bir bakış açısını burada koyacağım. Tabii bu alanda yapılacak, yapılması planlanan her şey çok değerli. Her yaratılacak küçük şeyin önemi çok fazla, bunu özellikle engelli olarak yaşayan insanlar açısından söylüyorum. Ve biz mevcut yaşadığımız koşullar içerisinde asgari olarak bir şeyleri kazanmaya çalışıyoruz. Şimdi, engelsizine istihdam sağlayamayan bir toplumun engellisine istihdam sağlamasını bekliyoruz. Bu, aslında bir paradoks tabii ki. Söylemek istediğim şu: Yani biz ne kadar uğraşsak, ne kadar çalışsak, ne kadar planlı davransak da yaşadığımız ülkedeki siyasetin üretim tarzı, yaşayışı, oluşturuluşu ne yazık ki insan odaklı, çevre odaklı, doğa odaklı olmadığı sürece hep bizim sorunlarımız ikinci planda çözüm arayacaktır.

Şunu demek istiyorum, üretim ilişkilerden, bölüşüm ilişkilerinden bağımsız yaşadığımız koşullarda köklü çözümler beklememiz ne yazık ki çok doğru değil. Köklü çözümler için yaşadığımız koşullardaki üretim ilişkilerinde, bölüşüm ilişkilerinde daha temel, daha köklü çözümler üretilmesi daha doğal olanıdır. Bireysel olarak bazen toplumda engellilik ile ilgili bazı şeyler yapabiliyorsunuz. Çabalıyorsunuz, koşturuyorsunuz, uğraşıyorsunuz. Bu birazcık da şuna bağlı oluyor: Eğer toplumsal olarak daha yüksek katma değer üretecek bir pozisyonunuz var ise, engelleri daha kolay aşabiliyorsunuz.

Ben Zonguldak Ereğlisi'nde 10 yıl kadar çalıştım, Japonlarla birlikte bir projede. Tabii gittiğimiz her yerde engeller vardı. Yaşadığımız fabrika tümüyle engelli. Ne oldu? Bana ihtiyaçları olduğu için, benim emeğime ve düşünsel gücüme ihtiyaç duydukları için, önüme çıkan her engeli söylediğimde aştılar. Ama bu neyle sınırlı oldu? Benimle sınırlı oldu. Ereğli'nin varışındaki herhangi bir engelli için söz konusu olduğunda böyle

bir talep, o, çoğunlukla göz ardı edildi. Hatta şöyle bir espri yapıyordu arkadaşlar: İstanbul'dan gelecek birisi olduğunda, adres sorduğunda şöyle diyorlardı "İstasyonda inin, rastladığınız ilk rampayı takip edin, sizi şirkete götürecektir" diyorlardı. Sonra tabii şöyle bir şey oldu: Ben sadece birey olarak kendim için değil de o kent için de biraz müdahale edici oldum. Kentteki yapılan her türlü altyapı çalışmasında gerekli yazışmaları yaptım, projeleri oluşturdum, sundum ve bugün Zonguldak Ereğlisi erişebilirlik açısından Türkiye'nin en güzel kasabalarından, ilçelerinden bir tanesidir. Şimdi bu, bireysel olarak bir çözüm tabii ki.

Avrupa'da yaşadığım bir olayı anekdot olarak anlatmak isterim. Aslolan nedir, en azından yasayı zorlamak açısından. Avrupa'da genelde birçok ülkede şu yapılır: Bir engelli diyelim bir bankaya girdi ya da bir kamu kurumuna girmek istiyor ve kapıdan geçemiyor. Önünde de başka bir engel var. Hemen dönüyor gidiyor. Bir süre sonra 8-10 tane engelli olarak ellerinde çekiçlerle toplanıp geliyorlar, o kapıyı paramparça edip çekip gidiyorlar. Dolayısıyla biz de ülkemizde engellilik ile ilgili sorunların çözümünde bir araya gelip toplanmak ve kapıları kırmaktan başka çözüm yolumuz yoktur. Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN *TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi*

Biz teşekkür ederiz. Düzenleme Kurulu başkanımız Ömer Özgül, Fizik Mühendisleri Odası'ndan.

ÖMER ÖZGÜL *Fizik Mühendisleri Odası*

Ankara

Tekrar merhabalar. Ben Fizik Mühendisiyim. 1997, Ankara Üniversitesi Fizik Mühendisliği bölümü mezunuyum. Kendim, 1.5 yaşında geçirdiğim çocuk felci nedeniyle sağ ayağımı kısmen kullanamaz durumdayım. Tabii bu beni eğitimim ve öğretim hayatım boyunca çok fazla olumsuz durumlara düşürdü. Ortaokuldan üniversite yıllarının son sınıfına kadar 22 defa Hacettepe hastanesinde ameliyat oldum. Üniversitede, lisede ve ortaokulda ve daha sonra iş hayatımda da bunun sıkıntısını çok fazla yaşadım. Özellikle şu anda görev yaptığım 3. Ana Jet Üssü'nde Konya'da ve askeri binalarda bunun sıkıntısını yaşıyorum.

En büyük sorunu da ben otomobil alırken yaşadım. Çünkü ülkemizdeki yasalar bizim ne tür araç kullanacağımızı belirliyor ama bunu yetkililere anlatmakta, hastanede rapor almakta sıkıntı yaşadım 2009 yılında. Bundan 1,5 yıl önce de Amerika'da görevliydim, Boeing uçak fabrikasında. Burada aslında sorunların nasıl çözüldüğünü çok dikkatli bir şekilde inceledim. Çünkü her şeyi düşünmüşler, oradaki hükümetler, belediyeler, eyaletler insanların rahat yaşaması için neler gerektiğini oturup çalışmışlar ve bunu konunun uzmanlarıyla yapmışlar, bizzat o çalışma gruplarına engellileri almışlar, ailesini almışlar ve nelere ihtiyaç duyduklarını tek tek çıkarmışlar. Yani tüm bu çalışmalara engelli bireyler de katılmış ama maalesef bizde öyle değil.

Ben arabayı almak istediğim zaman Atatürk Hastanesi'nden bir rapor aldım yüzde 15 engelli, "siz normal araba kullanabilirsiniz" dediler. Raporu hala saklıyorum, evde. Daha sonra ben bunu hastanenin başhekim yardımcısına götürdüm, yaptıkları hatayı kabul etti ama değiştirmediler, o süreç değişmedi ve hepsi hakkında dava açtım. 9 tane doktor hakkında dava açtım. Sağlık Bakanlığı Hasta Hakları diye bir birim var, belki duymuşsunuzdur, oraya şikayet ettim ve oradan hiçbir sonuç alamadım. Yani hatayı kabul ediyorlar ama düzeltmiyorlar maalesef. Sonra bir akrabamın yardımıyla eski Devlet Demiryolları Hastanesi, şu andaki ismi değişti Gazi Hastanesi oldu herhalde, oradan bir rapor aldım. Oradaki doktorlar da özür oranını belirleyecek düzeyde olmadıklarını söylediler. Çünkü bu oranı yapamıyorlar. Yani böyle bir kurul çalışma yapmış ama özür oranını belirleyemiyorlar. "Biz sana kullanabileceğin arabayı tarif edelim, böyle bir rapor verelim" dediler. Bu sefer bunu aldım, Gelirler Vergi İdaresi Başkanlığı'na gittim, bunlar bu raporu kabul etmediler. Bu süreç iki ay sürdü.

En sonunda iki taraf da razı olduktan sonra aldığınız aracın, yaptığınız değişikliğin onayı için TSE'ye gitmeniz gerekiyor. TSE'ye gittiğimizde orada yine muhtemelen TMMOB'a kayıtlı bir mühendis abimiz vardı ve o, bunu onaylayamayacağını söyledi. Çünkü 'sağ ayakla kullanacağınız bir gazı sol ayakla kullanamazsınız' diyor. Bir iki gün kendisiyle uğraştım, dairedaki müdürleriyle falan konuştum ve onları ikna ettikten sonra ben kullanabileceğim bir arabayı aldım. Ama 2010 yılında aldım aracımı, fakat 10 yıl kendim otomatik vitesli sol ayakla sağ gaza hükmedecek şekilde bir araba kullandım. Yani devlet bana 10 yıl bu şekilde kullandırdı sonra "ya biz yanlış yapmışız" dedi. Daha farklı bir hastaneden rapor alarak arabamın gaz pedalını değiştirerek yeni formasyona uygun bir araç kullanmama sebep oldu.

Tabii 10 yıllık alışkanlığınızdan vazgeçemiyorsunuz bu sefer! Böyle bir ironi yaşamış oldum. Yalnız şunu söyleyeyim, tabii bu tür sorunlar bir 'milimetre taşıdır' maalesef ülkemizde milim milim bilim yapıldığı için bu tür işler de böyle milim milim oluyor. O yüzden bir başlangıç yapıp bunu sonlandırmaya doğru gitmemiz gerekiyor. Yılmamamız lazım. Çok sorunlar yaşadık, çok sorunlar çektik ama eninde sonunda bunların karşılığını alacağımızı düşünüyorum. Katıldığınız için hepinize teşekkür ediyorum. Ercan Bey buradaysa sözü kendisine bırakayım.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN *TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi*

Biz de teşekkür ederiz size. Buyurun Ercan Bey. Ercan Bey de Düzenleme Kurulu üyemiz, Elektrik Mühendisleri Odası'ndan.

ERCAN DURSUN *Elektrik Mühendisleri Odası*

Ankara

Merhaba. Aşağı yukarı meslekte 28-29. seneye giriyorum. Ben şu anda genel sorunlardan bahsetmekten ziyade işyerindeki tuvaletinden tut, sokaktaki aydınlatmalarına artı

trafik ışıklarının yetersizliğine, altgeçitlerin, üstgeçitlerin çarpıklığı, çalışmamasından ziyade ben biraz önce bir şey fark ettim.

Ben daha önceden bir engelli değildim, bir hastalık sonucu böyle oldum. Kalça eklemlerim protez, boynum olduğu gibi kireçli, hareket kısıtlı, sırtım yine öyle. Hep normal insan gibi yaşamaya çalışıyordum, hiç aklımdan 'ben engelliyim' diye geçirmiyordum veyahut kendimi öyle görmüyordum. Kendimi ayrıcalıklı görmek gibi bir şeyim de yok yani eksiğimden, engelliliğimden sakınan bir insan da değilim. Başıma bir olay geldi, 10 yıl önce de olmuştu aynı şey. Cüzdanım çalındı dolmuşa binerken. Bir elimde baston, bir elimde torba var, binerken çantamı açıp cüzdanımı çaldı. İşyerine gittim, tabii bunun şokunu atlatmaya çalışırken, gittim karakola müracaat ettim, hiçbir sonuç yok. Düşündüm, normal insan gibi yaşamaya uğraşıyorum ama normal değilim yani. Mutlaka benim dikkate almam gereken bir eksiğim var, engelim var. Bu engelimi düşünerek hareket etmem gerekiyor. Maalesef engelli insanlar hırsızların, kapkaççıların hedefidir, bu da ayrı bir problem. Onun için de normal bir insan bir düşünüyorsa, bir engelli sokağa çıktığında üç kere beş kere düşünmek zorunda, kendini kontrol etmek zorunda.

Benim bu sene yaşadığım en büyük deneyimim buydu yani.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN *TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi*

Biz size teşekkür ederiz. Halil İbrahim Çelik burada, Tekstil Mühendisleri Odası'ndan. Aynı zamanda Düzenleme Kurulu üyemiz, aynı zamanda bir görevi daha var Güney Bölge Yönetim Kurul Saymanı kendisi.

HALİL İBRAHİM ÇELİK *Tekstil Mühendisleri Odası*

G.Antep

Antep'ten ve yeri gelmişken bir şeyler söylemek istedim. Tekstil Mühendisleri Odası Güney Bölge Yönetim Kurulu Saymanıyım. Gaziantep Üniversite Tekstil Üniversitesi bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışıyorum.

Genelde ben tüm hayatım boyunca çabuk vazgeçmemeyi, bırakmamayı veya her şeye ilk sorulduğunda "yapamam" dememeyi tercih ettim, bu şekilde çalıştım. Engelli olmak mutlaka her alanda olduğu gibi mühendislik yaparken de, çalışırken de bize bazı dezavantajlar kazandırıyor. Bu arada aslında konuşmamın başında TMMOB'a bir teşekkürde bulunacaktım. Bu kadar beden işçisi ilanının içinde ben engellilerin mühendislik, mimarlık ve şehir planlamacılığı gibi işler de yaptığını en azından göstermek adına bir başlangıç oldu bu Çalıştay.

Benim özel sektör tecrübem olmadı, mezun olduktan sonra yüksek lisansa ve akabinde üniversitedeki görevime başladım. Mutlaka üniversitedeki çalışmada da engelliliğin

getirdiği bazı dezavantajlar var. Mesela akademik bir kadroda Sosyal Bilimler’de daha az engelli bir insan belki zorlanabilir ama Mühendislik Fakültesi içerisinde çalıştığınızda daha fazla engel karşınıza çıkıyor. Çünkü Mühendislik Fakültesi içerisindeki görevlerinizde laboratuvar ortamında çalışmanız gerekiyor. Gerek kendi tez konunuzda olsun, gerek öğrencilerinize anlatacağınız konularda olsun laboratuvar cihazlarını test cihazlarını kullanmanız gerekiyor. Yani engel değil de, ben buna fiziksel yetersizlik demek istiyorum. Çünkü engeller zaten fiziksel çevrelerin yetersizliğiyle karşımıza çıkıyor. Yani bizim bir fiziksel yetersizliğimiz var ancak çevre koşulları bize engeller teşkil ediyor. Ben kendi ailem tarafından hiçbir zaman -mesela saklanmaktan, gizlenmekten bahsedildi- bilakis teşvik edildim. Hatta ben kendim bazı yerlere çıkıp gitmekte çekindiğimde onlar beni zorladılar. Belki onun etkisidir. Eğitim oranının çok düşük olduğundan falan bahsedildi, o yüzden hiçbir zaman eğitimimi yarıda bırakmak, “ben bundan sonrasına gidemeyeceğim” demek istemedim. Çünkü hep onlar desteğini gördüm. Keza üniversitede de, “ben böyle bir şey düşünüyorum, akademik kadro ve akademik olarak ilerlemek istiyorum” dediğimde hocalarımın “sen engelinden dolayı akademisyen olamazsın” gibi bir tavrıyla karşılaşmadım.

Belki benim şansım hoşgörölü, pozitif bakış açısına sahip insanlarla karşılaşmam, onlarla çalışmamdandır belki. Bölüm başkanımızdan tutun da beraber çalıştığım tüm arkadaşlara kadar her zaman duyarlı davranışlar gördüm. Mesela bölümümüze asansör yaptırılmasını bizzat bölüm başkanımız kendisi bana söyledi. Dilekçemi yazdım, kendisi ilgilendi. İşte asansör yapılıyor şu anda. Yine keza çalışma şartları içerisinde eğer benim kullanmakta zorlanacağım bir cihaz varsa ben test numunelerini hazırlıyorum arkadaşım testi yapıyor, o şekilde bir dayanışma oluyor. Yani demek istediğim sanlıda genel olarak engelleri insanlar çıkartıyor. O engeller ortadan kaldırıldığında fiziksel engelleri olan insanlar işlerde çalışabiliyorlar; mühendislik de yapabiliyorlar, mimarlık da yapabiliyorlar.

Son olarak şunu söylemek istiyorum: Hedef eğer önümüzdeki bir hendekten karşıya geçmekse biz engelliler olarak kimseden bizi sırtına alıp karşıya geçirmesini beklemiyoruz. Sadece oraya bir kalas atmalarını istiyoruz.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN *TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi*

Biz teşekkür ederiz. Mimarlar Odası’ndan Ürün Biçer Özkun, sizi davet edelim.

ÜRÜN BİÇER ÖZKUN *Mimarlar Odası
İstanbul*

Merhabalar, ben İstanbul Mimarlar Odası Büyükkent Şube adına geldim, aynı zamanda Doğuş Üniversitesi’nde yardımcı doçent olarak görev alıyorum.

Benim asıl uzmanlık alanım yapı malzemeleri ve yapı elemanları üzerine. Burada engelli bir mimar olarak bulunmuyorum ama keşke engelli bir meslektaşım olsaydı ve

bize yaşadığı sorunları anlatsaydı. Ben şunun adına konuşmak istiyorum. Akademik hayatıma başlayalı on sene oluyor. On sene içerisinde sadece iki engelli öğrencimiz oldu ve bu iki engelli öğrencimizden birisi engelleri gerçekten ‘biz’ aşamadığımız için yıldı ve eğitimini bırakmak zorunda kaldı. Diğer öğrencimiz de üniversite yaşantısına engellerle başlamamasına rağmen yaşadığı bir rahtsızlık sonucu meslek hayatının daha doğrusu eğitim hayatının daha başında engelli durumuna geldi. Ailesinin de isteği ile her gün okula getirilip götürülerek devam ediyordu. O kurumdan ayrılıp başka bir kuruma geçtiğim için şu anda ne durumda olduğunu tabii ki bilemiyorum.

Daha önceki oturumlarda genelde yasalarla, kanunlarla ve kurumların tavırları ile ilgili konuşuldu. Ancak kanunlarda profesyonellere yönelik herhangi bir şeyin yer almıyor olması çok üzüntü verici. Yani sadece işçi düzeyinde çalışanlar ya da farklı pozisyonlarda eğitim alınabilmesi ile ilgili konuşuluyor. Ancak ben isterim ki, kendi adıma, profesyonel anlamda da meslek icra edecek kişilerin tanımları yapılsın. Biz mimar olarak tasarım yaptığımızda yasak savma ya da yanlış savma adına rampa, asansör yapılmasından bahsediyoruz ve yasalar da bunların yer aldığını görüyoruz. Ama bunlar yapıldığında da, sadece bir engelli asansör varsa “Evet, bu yerine getirildi” gibi ya da rampa yapıldıysa “Evet, üzerimize düşün görev yerine getirildi” gibi görüyoruz ama maalesef böyle değil. Engelli tuvaletlerinin birçok kurumda depo olarak kullanıldığını görüyoruz. Ya da engelli tuvaletini kullanacak olan engellinin zaten oraya kadar ulaşamadığını görüyoruz. Bunların hepsi çok acı.

Evet, ben bir engelli değilim ama potansiyel bir engellyim. Ya da belki de ileri de engelli bir çocuğum olacak, bilemiyorum. Hiç önemli değil sonuçta ötekileştirme gibi bir lüksümüz asla olamaz. Vicdani değerlerimiz ve bu tip duygularımızın çok yoğun olduğu bir ülkede yaşıyoruz. Bunları kesinlikle çözümlenmesi gerekiyor. Ben aynı zamanda Mimarlar Odası Anadolu 1. BKB’de Yönetim Kurulu üyesiyim ve kendi adıma şuunu söyleyebilirim: Biz bu işe gerçekten önem veriyoruz. Daha doğrusu çok fazla sesimizi duyuramıyor olabiliriz ama komisyonlarla bu işi yürütmek niyetindeyiz. Tasarımlar da yapılacaksa mimarlar olarak tek başımıza değil komisyonları kurarak ve aynı zamanda bu istihdamı burada gerçekten bu sorunu yaşayan insanlarla birlikte yapıyoruz. Daha önceki konuşmacı arkadaşlarım da bunu belirttiler, bu sorunu en iyi yaşayan tabii ki biliyor; nerede ne olacağını bizler kuramcı ya da eğitimci olarak söyleyebiliriz, bunların şu şekilde olabileceğini, bu şekilde olabileceğini söyleyebiliriz ama sizlerin de bizlere destekleriyle, bizlerin de sizlere destekleriyle çok daha iyi yol alabileceğimizi düşünüyorum.

O anlamda bu Çalıştay için sizlere çok teşekkür ediyorum. Bizlere de gelip burada en azından niyetimizi aktarabilme adına söz verdiğiniz için de tekrar teşekkür ediyorum ve iletişimde olmamız gerektiğine inanıyorum. Lütfen sizler bizlere destek olun, biz de sizlere destek olalım ve gerçekten bu yaptığımız çalışmaları daha ileri adımlara taşıyalım, sempozyumlar yapalım, Çalıştaylar yapalım, eğitim aşamasında bunu duyuralım. Hem öğrencilerimi eğitelim he sizlerin katkısıyla yeni yapıları çevreler oluşturalım ve zihinlerdeki engeli kaldıralım.

Bu anlamda ben çok teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN *TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi*

Biz de size çok teşekkür ediyoruz. Aslında bir farkındalık da yaratmaya çalışıyoruz. Çünkü Çalıştay Düzenleme Kurulu'nda bir çalışma yaptık, üye formlarımızda engel durumumuzla ilgili belirlenmiş bir şey yok. Yavaş yavaş Odalarımız bunları oluşturmaya başladı.

AYHAN BİNGÖL *Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası
Ankara*

Hepinizi sevgiyle selamlıyorum. Arkadaşlar, bu, benim ikametgah belgem; bu, benim Çankaya Belediyesi çalışanı olduğuma dair bordrom; bu, benim Sağlık Bakanlığı Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'ne verdiğim dilekçe, “özel eğitim, özürlü kimlik kartı, evde bakım: 2022'ye kadar geçerli, vergi indirimi, tekerlekli sandalye, işgücü, Darülaceze kabulüne ilişkin bipolar duygulanım bozukluğu, tedavi ile işlevselliği düzenlenen yüzde 70 oranını gösteren, özrümü anlatan zihinsel, ruhsal ve duygusal bozukluğu bulunan, çalışmayacağı iş alanı olmayan rapor süresi: 5 yıl, ağır özrü: hayır” diye süren bir raporun örneği.

Güncel alanı dair: Doğalgaz özelleştirildiği için engelli indirimi yok, EGO özelleştirildiği için EGO'nun bana verdiği ücretsiz ulaşım kartında metro kartı ücretli. Beyan ediyorum. Suda indirim var, elektrikte var mı yok mu onu bilmiyorum. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nden aldığım ücretsiz ulaşım kartından benden 10 TL para aldılar, onu gösterdim. Bazı üniteleri hariç, hepsinde kullanılıyor. Burada o yok. Bir şey daha öneriyorum arkadaşlar: TMMOB ve bağlı Odaların gerekli organ ve kurullarında engelli arkadaşlarımızın yer alması gerektiğini düşünüyorum.

Saygılar, sevgiler.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN *TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi*

Teşekkür ederiz Ayhan Bey. Bünyamin Bey'i kürsüye davet ediyorum.

BÜNYAMİN ZENGİN *Mimarlar Odası
Antalya*

Engelli mimar olarak burada bulunuyorum. Engellilerle ilgili gönüllü olarak 22 yıldır Antalya'da görev yapıyoruz. Biz bu işinin eksikliğinin yönetmelikte olduğunun farkına vardık, Antalya'da. O yüzden Mimarlar Odası'nda bu konu ile ilgili bir çalışma başlattık. Yani Avrupa Kentli Halklar Deklarasyonu, Birleşmiş Milletler Yasası, diğer büyükşehir belediyelerin yönetmeliklerini inceleyerek belki şu kürsünün yüksekliği, telefon kulüpleri, kaldırım yükseklikleri, kaldırım rampaları, genel binalar, sosyal binalar, toplumu ilgilendiren bütün birimlerle ilgili çalışma yaptık.

Bu çalışma önce Mimarlar Odası'nda tartışıldı, sonra Kent Konseyi'nde uzun uzun tartışıldı. İki yıllık bir çalışmanın sonucunda Antalya Büyükşehir Belediyesi'nde onaylanarak yürürlüğe girdi. Yani engellilerle ilgili bir yönetmelik Büyükşehir Belediyesi'nin yönetmeliğinin içerisine girmiş oldu. Burada yüzde 100 başarıya ulaşabildik mi? Hayır. Belli kısmını geçirebildik. Belli kısımlar yasa, mevzuatlara aykırı olduğu için yani Avrupa Kentli Halklar Deklarasyonu'nda şehrin kullanımı ile ilgili birçok madde var, ama o maddeleri işin içine sokamadık maalesef, beceremedik onu.

Onun dışında Kent Konseyi olarak, engelli istihdamı ile ilgili bir çalışma yaptık, rapor hazırladık kamuoyu ile paylaştık. Dedik ki bu işle ilgili olarak, Engelliler Rehabilitasyon Merkezleri kurulsun 5216 yasaya istinaden Büyükşehir Belediyesi kapsamında. Hem Rehabilitasyon Merkezleri kurulsun ona bağlı da Koordinasyon Merkezleri olsun istedik. Bununla ilgili de bir çalışma yaptık. Bununla ilgili pilot uygulamalar yapıldı Antalya'da, işte görme engelliler için yapıldı. Biz onu basına, "Rehabilitasyon Merkezleri, psiko-sosyal spor, eğitim, iletişim ağırlıklı olmalıdır" diye ifade ettik. Hala da bu konuda bir çalışma yapıyoruz. Hastanelerde engellilerle ilgili bir çalışma hazırladık. O konu ile ilgili yaptığımız çalışmada şunu dile getirdik engelliler adına: Muhakkak engelli rehber doktorların, ölümden doğuma kadar hastanede engelliye hizmet etmesi konusu doktorlar tarafından gündeme getirildi.

Son olarak şunu söylemek istiyorum: Bu konuda bilinçlenme çok önemli. Yani toplumsal bilinçlenmeyi artırmak lazım. Toplumda bu konuda enerji oluşturmak lazım, duyarlılığı artırmak lazım. Biz onu yapmaya çalışıyoruz. Bu konuda Avrupa Kentli Halklar Deklarasyonu'na göre, kentte yaşayanların sorunlarını yerel ve merkezi idareler çözmek zorundadır. Yani o suçlu, bu suçlu değil; herkes bu konuda sorumlu. Yasa böyle diyor, madem Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler yasalarından bahsediyoruz. Ayrıca bir şey daha söylüyor "bu yapılan düzenlemeler sadece engelliler için değil; yaşlılar, çocuklar ve kadınları da kapsamaktadır". Yani toplumun yüzde 99'unu ilgilendiren çağdaş kentlerden bahsediyoruz. Esasında acınacak durumda görünen engelliler adına yapılan bu düzenlemeler, toplumun çağdaş bir kent haline gelmesi için düzenlenmiş kural ve ölçütler olmuş oluyor.

Teşekkür ederim, saygılar sunarım.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN *TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi*

Teşekkür ederiz. Oben arkadaşımı almak istiyorum, kendisi peyzaj mimarı, Mersin'den geldi bu sabah.

OBEN ÖCEL *Payzaj Mimarları Odası
Mersin*

Hepinize selamlar diliyorum. Ben engelli peyzaj mimarıyım, Çukurova Üniversitesi mezunuyum. Mersin'de ikamet ediyorum, Milli Eğitim Bakanlığı'nda memur olarak

çalışıyorum. Üniversite mezunu engelli olarak, engelli mühendis olduğum için katılıyorum. Engellilik konusunda ilk defa TMMOB ortamında bir etkinlik yapılıyor olmasını olumlu buluyor ve çalışmalarımızın devamının gelmesini diliyorum.

Herkese teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN *TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi*

Önerileriniz varsa, başka konuşmak isteyen konuşmacılarımız varsa bir 15-20 dakika daha konuşabiliriz diye düşünüyorum. Söz almak isteyen varsa, kendinizi tanıtırsanız, kürsüye gelerseniz sevinirim.

ALİ BERKAN GEÇEN *Makina Mühendisleri Odası*

Bursa

Artık akşam oldu galiba o yüzden iyi akşamlar herkese. İsmim Ali Berkan Geçen, Makine Mühendisleri Odası adına Bursa'dan geliyorum.

Çok kısa kendimden bahsedeyim. 1981 Bursa doğumluyum, Uludağ Üniversitesi Makine Mühendisliği bölümünden 2003 yılında mezun oldum. 8 yıllık mühendisim. 6 yaşından beri böbrek rahatsızlığım var, 18 yıl tedavi gördüm. 2005 yılında böbrek yetmezliği nedeniyle diyalize başladım. 6 yıldır da diyalize giren bir hastayım. 'Diyaliz hastası' demiyorum ben ona 'diyalize giren hasta' şeklinde ifade ediyorum. Bir böbrek nakli geçirdim, 2 yıl kadar sürdü, daha sonra tekrar 2 yıldır diyalize giriyorum. Şunu ifade etmek istiyorum ben: Diyaliz hastalarına otomatik yüzde 90 rapor veriliyor. Şöyle bir durum var, diyaliz hastalarına devlet hastanesi tarafından ağır özürlü raporu veriliyor ve çalışamaz deniyor. Daha önceden yüzde 80 idi bu yasadan sonra yüzde 90 oldu.

Benim 1761 günüm var mesela, 1800 günü dolduramadığım için emeklilik hakkım olmadığını söylüyorlar. Burada sabahtan beri pek çok yasadın, her şeyden bahsedildi ama özürliülerin emeklilik hakkından hiç kimse bahsetmedi. İş başı esnasından maluliyet olduğundaki kısmı ile sigortanızın başlangıcından önce eğer bir özürliülüğünüz varsa ikisi arasında çok büyük farklar oluşuyor. Ben birinci derece özürliü olarak kanun önünde görünüyorum. Şöyle bir durum var; 15 yıl çalışmak zorundayım ben, 3960 günü tamamlamak zorundayım. Şu anda çalışıyorum hatta diyalize gidiyorum akşamları; 5 gün hafta içi, 2 gün hafta sonu Makine Mühendisleri Odası'nda eğitmen olarak da çalışıyorum. Yani normal bir insan bilmiyorum 7 gün çalışıyor mu ama ben 7 gün çalışıyorum. Çalışmaktan hiçbir zaman gocunmadım, sağlığım elverdiği sürece de ben çalışmaya devam edeceğim.

Meclisten dört partinin de gelmesini isterdim ama dört partiyi de kınıyorum buradan. Milletvekilliği maaşlarını bir anda fırlattılar, danışmanlarını ikiden üçe çıkardılar, danışman maaşlarını 2,5 milyardan 5 milyara çıkardılar. İşte 2 yılda emeklilik hakkı geldi, 19 milyarlıardan falan bahsediliyor. Kendi engelli vatandaşlarına emekliliği zor görüyorlar, çalışmak isteyeneye de çalışma imkanı sunmuyorlar. Bir müddet sonra

emekli olması gerekiyor bu insanların, bu hakkı da tanımıyorlar ama kendileri 2 yılda emekli oluyorlar. Dolayısıyla ben hem hükümetimizin hem “Ben öldüğümde hiçbir organımı bağışlamam” diyen Başbakanımızın kesinlikle samimi olduğunu düşünmüyorum. Çıkarılan bu yasaların, Anayasada yapılan pozitif ayrımcılığın tamamıyla oy avcılığı olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla samimi olarak ben devletten bir şey bekleyemiyorum açıkçası. Burada atılmış bir adım var TMMOB olarak. TMMOB’un zor günler geçirdiğinin farkındayım. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na bağlanılan, değiştirilen yasalar var, dağıtılmak istenen bir kurum var ortada. Bunlardan bahsedilmiyor biliyorum ama böyle toplantılarda arkadaş arasında epeyce konuşuluyor böyle şeyler. TMMOB’un ele geçirilmek istenen son kale olduğunu düşünüyorum şu aşamada.

Bugün bu salonda engelli arkadaşlarımız var, engelli olmayan bir arkadaşımız var; destek için gelmiş, ona teşekkür ediyoruz. Ama dün geleneksel gecemiz vardı Bursa’da, arkadaşım bana konuşma yapmam konusunda ısrarcı oldu. “400-500 kişi olur” dedim, “nasıl konuşacağım”. “Yok” dedi, “o kadar olmaz”. O haklıymış. İlk defa Ankara’da böyle bir Çalıştay-Kurultay tarzı bir toplantıya geliyorum. Burada gerçekten bu salonda izdiham olmasını beklerdim.

Yani bizler birbirimize destek olacağız ama herkes potansiyel engelli olduğunu düşünmeli. Çünkü ben diyaliz merkezinde hayatında hastaneye gitmemiş insanların bir anda haftada üç gün en az 5-6 saatini orada harcadığını gördüm. İğne gördüğünde kaçan, hastaneye girdiğinde bayılan insanların, koluna haftada üç gün iğne girmek sorunda. O iğneleri bir görseniz ne demek istediğimi anlayacaksınız. Bunun zorluklarını da yaşıyorum tabii ki, iş alanında yaşıyorum.

2004 yılında çalışmaya başlamıştım. 6 yıl Bursa’da özel bir firmada çalıştım. 2010’da farklı sebeplerden dolayı işten çıkartıldım. Ama bunun asıl sebebinin, bu 6 yıllık süre içerisinde bir yıla yaklaşan bir rapor sürem olduğunun farkındayım. Geçen yıl Odada eğitimlere başladım, bu yıl birkaç aydır bir yerde çalışıyordum, şimdi yeni bir iş buldum. İnsaflı, vicdanlı, düzgün işverenler de varmış diyorum. Ben Ar-Ge mühendisi olarak çalıştım ve program biliyorum, Bursa’da bu işi bilen yapan insan sayısı da azdır aslında. Ama şöyle bir durum var “sizi yurtdışına gönderemeyiz” ya da “erken çıkmanız gereken saatler olduğu için yönetim tarafından reddedildiniz” deniliyor; tüm yaptıkları sınavları geçmiş olmama rağmen reddedildiğim yerler oldu. Şimdi bir yerle anlaştım.

Peyzaj mimarı arkadaşımızı gördüm, işçi olarak çalışıyormuş. Yani o kadar ödülleri almış başarılı bir insanın bu ülke tarafından değerlendirilmemiş olması, değerlendirilmiyor olması aslında siyasetçilerin ne kadar ikiyüzlü olduğunu gösteriyor bize. Yani bu ülkede insana devlet tarafından değer verilmediğini görüyoruz. Devletin önceliklerini yaptıktan sonra eğer bireyler yapmıyorsa o devlet adamları gidip başka ülkelerde yaşayabilirler.

TMMOB’a böyle bir Çalıştay’ı düzenlediği için teşekkür ediyorum. Ama bunun en kısa sürede devamının gelmesi gerektiğini düşünüyorum.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN *TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi*

Biz teşekkür ederiz. Biraz evvel dediğiniz potansiyel engellilik, biliyorsunuz daha önce Sakarya'da Düzce'de deprem geçirdik orada mutlaka meslektaşlarımızdan da vardır, halktan da en son Van depreminden sonra bu sayılar çok net belli olmadığı için çok bilemiyoruz, yarın başımıza ne geleceği belli değil o nedenle daha eğitilmiş, örgütlü olmalıyız. Yine devlet kanunları koyar, bir çok yerde serpiştirilmiş kanunlar var. Ama uygulamada yok. Uygulamanın sağlanmasında yine devletin denetlemesi lazım. Bu ülkede normal koşullarda bile hakkınızı alabilmek çok zorken eğer bir sıkıntının varsa, bedeninizle ilgili ya da ruhsal bir probleminiz varsa bunun size karşı kullanılması çok daha kolay. Kadınlar için, engelliler için bunlar çok daha zor. Polise herhangi bir şekilde şikayete gittiğinizde bir kadın olarak biliyorum, önce medeni durumunuz soruluyor. Polis de size davranışını ona göre ayarlıyor, siz bekarsanız veya evlenip boşanmışsanız her türlü muameleye layıksınız zaten. Bu ülkede zaten insan olmak çok zor. Hele engelli olmak çok daha zor. Ben Alaeddin Bey'e söz vermek istiyorum .

ALAEDDİN ARAS *TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi*

Evet arkadaşlar tekrar merhaba. Ama en son konuşan arkadaşımız bu kongrenin ya da bu çalıştayın devamının gerektiğini söyledi ki bizim de amacımız bu aslında. Bu ilkiydi. Buradan nasıl bir sonuç alınabileceğini, ne yapabileceğimizi görmek adına bu beklenti içinde olduk. Sürdürelim mi sürdürmeyelim mi ya da nasıl sürdürelim. TMMOB mi yapsın bunu yoksa odalarımız mı yapsın? Tabii ki odalarımız yapınca tekil olarak bir odadaki engelli sayısının azlığı nedeniyle belki sıkıntılar yaşarsınız ama TMMOB yaparsa bütün odalarımızdaki engellileri katmak amacıyla daha katılımcı bir çalıştay ya da bunu önümüzdeki dönemde sempozyum ya da kongre olarak düşünebiliriz.

Bence tabii ki sitemler yapılabilir. Eksikliklerimiz vardır, yeteri kadar katkı koyamadık veya insan taşıyamadık bunları demek mümkündür ama koşullar insanı böyle zorluyor işte. Eğer biz sesimizi yükseltebilirsek, sayımızı artırabilirsek engelliler olarak daha güçlü oluruz. Örgütlenme budur. Başka türlü örgütlenme olmaz.

Bizim amacımız tabii bütün engellileri buraya taşımak değildi. Mühendis, mimar ve şehir plancı olan üyelerimize ulaşabilmeyi ve bunlar üzerinden de topluma sunduğumuz katkıları artırmaktı. Yani mimar, mühendis arkadaşlarımızın bundan böyle topluma daha duyarlı katkılarda bulunmasını temin edebilmeydi. Evet, TMMOB çalışanlarının tümüne teşekkür etmek istiyorum. Çok ciddi bir katkı koydular. TMMOB Başkanı bu sabah Bursa'da olması gerektiği halde zorlayarak açılış konuşmasını yaptıktan sonra Bursa'ya yine bir açılıшта bulunmak üzere gitti. Genel sekreterimiz de sabahtan bu yana burada bekledi.

Ama sizden özellikle bir ricam var, odalarınızı bu konuda zorlayın biraz. Yani biz çalışma grubumuzu toplarken çok zorlandık. Üç kişiyle toplandık arkadaşlar. Olmuyor. Çok zor oluyor. Ben biliyorum ki çok sayıda engelli arkadaşım var. Ben sonradan, kısmen engelli oldum. Bu çalışma grubunda o nedenle de görev aldım aslında. Ama üzerime düşen görev ne ise de bundan sonra da katkı koymaya hazırım.

Hepinize çok teşekkür ediyorum. Bize güç veriniz.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi

Evet, TMMOB hep birlikte sizlerle daha güçlü. Birlik Başkanımız özellikle bu çalışmaya çok önem verdi. Başkan da bütün gün burada bizimle olacaktı ancak Bursa'da da yapılmış olan tüm oda şube ve temsilciliklerin bir arada yer alacağı binanın açılışı olduğu için bizimle kısa bir süre kalıp sonra ayrılmak zorunda kaldı. Ama sonuçta buradaki bütün konuşmacıları baştan beri aldığımız tüm kararları, katılımcıların isimlerine kadar takip ediyor. Bunu da bilmenizi isterim.

MEHMET ATAR *Mimarlar Odası*

Ankara

İsmim Mehmet Atar. Mimarlar Odası'nın 1000 Mimar 1000 Okul kampanyasına da katılıyorum. O etkinlik şu anlamda çok önemli. Bu etkinliğe giderken, Mimarlar Odası bizi eğitiyor. Üç günlük bir seminere tutuyor. Önce çocuk davranışları konusunda sonra da iletişim konusunda. Olay şu: Bir mimarımız gözlerini kapatıyor sıkıca, bir görme engelli pozisyonuna geçiyor, öbür mimarımız onunla parmak teması kurarak, onu geri geri giderek yönlendiriyor. Önce benim karşımdaki üçüncü sınıf öğrencisi bir mimar öğrenci geldi karşıma. O yürüyor gözü kapalı görme engelli pozisyonunda. O kadar çekingen yürüyor ki ben garipsedim. Bu kadar korunaklı bir yerde bu kadar mı korkulur diye eleştirdim onu. Ama biraz sonra pozisyonlar değişti ben gözlerimi sıkıca kapattım. O öğrenci kızımız beni parmağının ucuyla yönlendirdi, baktım ki ben de çok çekingen yürüyorum, hiç farkında olmadan. Çünkü gözlerim kapalı, ben görmüyorum, meçhule gidiyorum. Halbuki bir uzatılan parmak da var. Ama bir engelli sokağa çıktığında, onu düşündüm, biz engelsiz diyenler için bile çok tehlikeli olan alanlar onlar için daha da tehlikeli durumda.

Ben de dedim ki biz bu yapıları sonradan engelsizlere uygun hale getirmekte zorlanıyoruz. Çünkü ben mimarlık yanında uzun müddet de inşaat yaptım. Uygulama ve teori aynı anda bilen birisiyim. Bir binayı yapıyorsunuz, belli bir kolaylıkta gidiyor ama onu diyelim ki geçit kabulü yapıyor, yüzde 95'i bitmiş bir binanın, o yüzde 5 kalan kısımda ufak tefek eksikleri tamamlamak, o şantiye sorumlusu için adeta bir azap oluyor. Ona işçi bulmak, ekip temin etmek, onun maliyeti daha fazla oluyor onu birilerine izah etmek mümkün olmuyor. O yüzden bu olayı baştan güzel yapmak gerekir. Bu anlamda da baştan güzel yapacaksak biz mimarlar olarak projeden başlamalıyız. O zaman projemiz için bir ekip oluşturalım edik, projede de engelli mimarlarımız etkin rol alsınlar, onlar vize versinler. Onlara bir oda kurmak maddi açıdan çok zor o zaman Mimarlar Odası onlara yardımcı olacak gönüllü mimarlar tahsis etsin. Arkasından inşaat için, arkasından elektrik, makine, tüm birimler onlara gönüllü eleman temin etsinler, proje aşamasını böyle yapalım. Peki bu yetiyor mu? Yetmiyor. Sonra da inşaatın gidişatını belirli ölçülerde kontrol etmek lazım. Üç ayda, beş ayda, özellikle engellilerin işleriyle ilgili bölümde engelliler meslektaşlarımız gitsin, "evet inşaat bitti, bizim kullanımımıza uygun ilerliyor" desinler, inşaat öyle bitsin. Peki bitmesi yeter mi? Orada da yetmez diyorum ben. Ruhsat aşamasında da tam kesin kabul aşamasında da engelli yine teknik

elemanlarımız komitenin içinde olsunlar. Evet, bu bina bizim kullanımımıza uygun desinler. Ben bu projeyi yaptım.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN *TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi*

Teşekkür ederiz. Şükrü Bey buyurun.

ŞÜKRÜ MUTLU

İyi akşamlar. Süre konusundaki sorunu biliyorum. Çok uzatmayacağım. Ben mühendis değilim. Harita Mühendisi olan bir genel başkanımız var. Zihinsel Özürlüler Federasyonu Yönetim kurulu üyesiyim. Özürlü değilim, özürlü yakınım da yok. Özürlü hakları mücadelesine olan inancımın dolayısı bu zihinsel özürlüler federasyonunda yer aldım. TMMOB'nin bu etkinliği çok önemli. Biz federasyon olarak her türlü işbirliğine katkıyı yapmaya hazırız. İyi akşamlar diliyorum.

OTURUM BAŞKANI

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN *TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi*

Hepinize katılımlarınızdan ötürü çok teşekkürler. İyi akşamlar hepinize. Bu arada Çankaya Belediyesi'ne bu salonu bize verdiği için çok teşekkür ederim. Çankaya Belediyesi ile birlikte TMMOB çalışanlarına da ayrıca teşekkürler. Sabahtan bu saate kadar bizlerle birlikteydiler, ön çalışmaları bizlerle yaptılar. Hepsine bir alkış istiyorum lütfen.